

Gárdonyi Géza

Vallomás

Cyprián

VALLOMÁS

Olvasom az ujságban a legujabb hősöket. Ismeretlenül is érdekel: micsoda nevek ragyognak majd a nagyháború történetében. Örülök, ha magyar neveket is látok.

A szemem megtoppan egy néven *Besztercey Szilveszter*.

Lehetetlen!

S még rá, hogy aranyérmes hős!

Lehetetlen!

Valami ostoba tréfa keverte ide a nevét.

Merthiszen ilyen nevű ember nincsen kettő. A neve után itt az ezrede száma is, meg hogy *önkéntes szakaszvezető*. Már hát nem a szakaszt vezeti önként, csak katonailag így írják. A közösgyes észjárás nemcsak a legényt fordítja ki a polgári rendből, hanem a magyar szót is.

Hát Besztercey...

Nincs egy hete, hogy láttam az önkéntes szakaszvezetői ruhájában. Hát katonának valóban katona. De ki merte a hősök közé firkantani a nevét? Ujságíró? Szedő? No bolond tréfa!

Minden ismerője tudja, hogy ő ugyan el nem süti a puskát. Arca is szinte nyulfej. Olyan szőke, olyan kerek szemű, olyan jámbor-nyugodt, ha semmibe zavarja az élete folyását. De ha csak egy tízéves gyerek is szól hozzá, elvörösödik és ijedten pislog. Van úgy, hogy elüldögél köztünk a szerdai vacsorán a kis angol pipájával néha éjjelig is, és vidáman hallgat minden szóra. De ő maga sohse beszél. Véleményt, ha nyilvánít, csak egy rövid mondat. Azt is olyan lassan mondja, mintha ólomból volna a nyelve. Vagy hogy csak rábiccent. Tagadóan azonban sohse rázza a fejét. Nem meri.

Dehát azért kedveljük. Vagy hogy, csakis azért.

Mindig kedvesebb az az ember, aki minket hallgat, mint az, akit nekünk kell hallgatnunk.

Aztán hát nem is értéktelen ember: jeles művésze a ceruzának és az ecsetnek. A társaságunk minden tagját lerajzolta már vacsoraközben. Kevés vonással remekül rákapja akárki arcát is a papírosra. Ő illusztrálja különben a legszebb kalendáriumokat, és a képes ujságoknak is dolgozik. De leginkább Zsolnaynak dolgozik ő: virágokat, szőlőleveleket, madarakat, futó lovat, ebet s másefféléket pingál tálakra, vázákra, tányérokra. Zsolnay arannyal fizeti.

Hát igazi művész.

Még a lába állása is olyan, mint a festőállványé. Mégishát vélném, hogy a fantáziája nem nagyszákú. A képtárlatokon ugyanis mindig csak két-három tárgya váltakozik: az ős színeit festi, de mindig kék ég alatt, és a vizet festi, de a nád elmaradhatatlan. Emberképe meg mindig egy cseresnyeszájú leány, vagy fiatal asszony, barna szemű és mosolygó nézésű. Az aztán hol fehérben, hol kékben, hol úri ruhában, hol parasztiban, hol szalonban, hol havas kertben, hol virágosban jelenik meg, de mindig csak az az egy nő: az a cseresnyeszájú pajkos szemű hölgy.

Hát jól fest, jó művész, csak a világ milliónyi mindenféleségéből nem sokat lát.

Dehát azért derék kedves úriember. Már csak azért is becsülöm, mert vegetárius. A növényevő ember mind jó ember. Tömlöcbe sohse jut növényevő. Párosviadalokban se forog a neve. De mégcsak ujsági nyilatkozatokban se. Csak hát azt nem értem: hogyan vitte szakaszvezetőségig? s pláne hogyan kaphatott vitézségi érmet?

Nézem más ujságokban is: benne van azokban is.

Tehát nem szerkesztőségi tréfa.

No meglátogatom!

Az örvendező ember akár éjfélkor is szívesen fogadja a veleörvendezőt. Éshát én pelyhes kora óta ismerem. Jó tiz éve, hogy elhozta a szerkesztőségbe az első rajzát. De akkor se sokat beszélgettem vele. Azután se. A lakásán se jártam soha. Csak annyit tudtam, hogy Budán lakik. Hiszen ahányszor a szerkesztőségben járt, a neve kártyáját mindig az asztalomra tette:

- Ha netán valami megbízása volna szerkesztő urnak...

A megbízást biz én csak posta útján intézgettem el.

Nodehát most meglátogatom. Jó ember, derék ember, vitézkedett is valahogyan, - meglátogatom.

Bizonyosra fogtam, hogy valami padláson lakik, sok festékes bögre és tubus között, - a sarokban vetetlen ág, a kalamárisa és hajkefeje a teafőző mellett. Művészek így szokták.

Bezzeg meglepett, hogy egy szép kerti villába igazítottak.

A villa ajtajára egy fehérkötényes kis félpúpos parasztasszony futott, hogy megnyissa. A kezében főzőkanál volt, és oly alázatosan pislogott, mintha legalább is császár volnék.

- Besztercey úr? Itthon van. Tessék csak ott azon az üveges ajtón...

Mentem az üveges ajtóra. S méginkább elbámultam, hogy a lakásban egy fiatal úrihölgy fogad. Pávaszem-szinű kék selyemkimonóba öltözött szép úrihölgy: a cseresnyeszájú!

- Besztercey? Itthon van. Én a felesége vagyok.

Elámultam.

Ez a pompás barackvirág asszony? Ez a nyíltan és okosan néző kis tiszta asszony a felesége annak a bajuszos apácánövendéknek?

- A férjemnél model van, - mentegetődzött mosolyogva, - ha szabad egy kis várakozásra kérnem...

Három tyuktojás volt a kezében. A konyhába ment volna, de előbb bevezetett a szalonjukba, - egy hamvaszöld tapétás, sárga bársony-diványos és ugyanolyan székekkel teljes csupa-kép kis szalonba.

- Tessék, - intett egy székre, - igen örülök... A férjem is igen fog örülni. De bocsánat: tojást kell kiadnom a szakácsasszonyomnak. Már türelmetlenkedik. Noha ez nem afféle pesti cseléd. A pesti cselédek bizony...

S leült.

Elcsevegte, - kedves furulyázó hangján, - hogy milyen megbizhatatlanok a pesti cselédek, hogy az előbbi cseléd hogyan lopta el a férje beretváját egy bakának? Hogyan találták egyszer, - horrendum! - az asszonyka mondta ezt a latin szót: *horrendum!* - hát hogyan találták egyszer, a bakát poharazás mellett, fülre csapott sapkában a konyhai asztalnál, éjfélkor? Mit

mondott ő és rá a baka, és megint ő és azután a leány? Az olyan csekélységek már említésre se valók, hogy a cseléd harisnyája sokszor éppen olyan, mint az asszonyáé, és hogy ha annyira civilizált a cseléd, hogy fogkefével gondozza a fogát, tanácsos megnézni: van-e neki is efféle eszköze? Végre is faluról voltak kénytelenek hozatni egy öregasszonyt.

- Dehát pardon, - mosolygott, a három tojást ismét felvéve, - ardet Ukelegon. (Igy mondta: *Ukelegon*.) A szakácsasszony vár. Valami sürgős ügyben méltóztatik?... Kihivhatom Szilvát.

- Csak azért jöttem, hogy gratuláljak...

- A vitézségi éremért? Igen fog örülni. Tudja már miért kapta?

- Nem is sejtem.

- Jaj, az igen szörnyű volt. Egy reggel ahogy szétnéz az uram egy tábori nézelőn, lát egy lengyel parasztot, hogy ballag a fűzfák közt. Putton a hátán. A vállán meg kapa. Az uramban gyau kel. Jelenti. Utána lóditanak a parasztnak két katonát: behozzák a faluba. Lerántják róla a bekecset, hát mi van alatta. Úri ing. Az ingen belől zseb. A zsebben irások. Az uram még látta, hogy felhuzzák a községháza falán egy szögre. Brr! Mingyárt utána megbizzák az uramat, hogy nézzen el harmadmagával egy erdőbe. Jó távolacskán sötétlett az az erdő. Hát nézzen el oda: ha állásokat is lát, rajzolja le. Ha nem lát állásokat, járják meg az erdőt:

- Van-e benne muszka?

Volt benne. Jaj, el is fogták szegény uramat. Kérdi tőle a muszkakapitány:

- Kicsoda? micsoda? melyik ezredbe való?

Felel az uram:

- *Kvomodó oportet*.

Faggat tovább a muszka:

- Melyik faluból indult ki szemlélődésre.

Megmondja az uram azt is. Akkor aztán nagy izgatottan kérdezi tovább a kapitány, hogy egy hadnagyát délelőtt elfogták a mieink, parasztruhában lopakodott oda a hadnagya:

- Mi történt vele?

Az én uram mondhatta volna azt is, hogy megint elbocsátották. És akarta is mondani: elbocsátották. De mégse felelt. Iszen ismeri az uramat, hogy ha izgatott valamiért, vagy felindul valamin, nem szól. Harapófogóval se lehet belőle egy szót kicsikarni. Megharagszik persze a muszka kapitány: mégnagyobb szájjal kérdez. Az én uram mégzártabb szájjal hallgat. No, azt mondja a kapitány:

- Felakasztatlak!

Az én uram még erre se szól.

Megkötözik a két kezét, hátra.

- Beszélsz, vagy nem beszélsz?

Állítják egy akácfa alá.

- Beszélsz, vagy nem beszélsz?

Még csak papot se hívnak. Pap helyett érkezik, - *Deusz eszt makina*, (Igy mondta) érkezik egy okos srapnel a mi ágyuinkból: elviszi az akácfát. A hóhért is. A kapitányt is. Az uramat meg berugja földdel. Mikorra előkaparták s megint föleszmélt, már a mieink voltak ottan.

Közben a három tojást letette persze az asszonyka a szivarhamutartóba, az asztalra, hogy a két kezével is beszélhessen. Igen élénken beszélt a két kezével: hol elnyitotta, hol összecsapta, hol az ujjait kulcsolta össze, mint a kisleányok, mikor a bábujok egészségéért imádkoznak.

*

- Engedjen meg egy kérdést, nagyságos asszonyom, - kaptam egy szünetébe, - igen érdekes, amiket eddig elmondott, de én a nagy érdeklődésben is nem tudok másra gondolni, csak arra, hogy ugyan hogyan kerültek maguk együvé?

- Beszterceyvel?

- Vele. Azazhogy ő, magával? Gyermekkori játszótársak voltak, ugye?

- Oh dehogy. Ő már huszonnyolc éves volt, mikor először találkoztunk. Füreden találkoztunk először. Én már akkor tizenkilenc éves voltam... már második éve... de mindenki tizenhét évesnek vélte. Fogadtak is rám. Persze, nem éntőlem kérdezték meg: mamámtól. Tőle se direkt, hanem csak ügyesen szóba fordították. Három üveg pezsgőbe fogadtak. Vasuti forgalmi tiszt volt az egyik. A másik meg, ahogy ő nevezte magát: jegyzői fogalmazó, - jegyzősegéd. Nem ismerőseink voltak, csak épp a vasuti állomáson történt Székesfejérvárott.

- Éppen ez az, - feleltem, - ez a kérdés foglalkoztat, mióta csak beszélgetünk, hogy ha maguk nem gyermekkorukban ismerkedtek meg, hogyan udvarolt magának Besztercey és hogyan vallotta meg?...

Az asszonyka mosolyogva rázta a fejét:

- Oh kérem: dikcionárium nélkül is megértik egymást, akik egymásnak valók. A némák... Hallotta tán, hogy a néma legény szivesebben választ élettársul néma leányt...

- Jojó, dehát ha meg is értik egymást, a legénynek csak nyilatkoznia kell, hogy szándéka-e feleségül is venni azt a hölgyet, vagy...

- Hát ő nyilatkozott is.

- De hogyan? Én százszor is találkoztam már vele; ebéden, vacsorán is gyakran voltunk együtt legénykorában, de soha öt szót nem hallottam tőle, hogy egymásután elmondta volna az öt szót.

Az asszony elbámolt:

- Öt szót? Nem tapasztaltam. Mink rendszeren beszélgetünk. Hiszen férj és feleség mindig beszélget egymással. Igaz, hogy gyerekkorában dadogó volt, és talán azért látszik olyannak. Ha idegen szólítja meg, mindig megzavarodik. Pedighát nem dadog már. Egy falusi tanítónak köszönheti. Mert igen dadogott. És az a tanító szólt a szülőknek, hogy csekély száz forintnyi díjért leszoktatja a dadogásról, csak magával viszi a nyári vakációra Sümegre. Kulcsárnak hívták azt a tanítót: Hát mikor hazatérnek, az uram csakugyan rendszeren beszél. A tanítónak maga-kitalálta szisztemája volt, szimpla, mint Kolumbusnak a tojása, - ahogy az uram szokta mondani. De azért mégse emlékezik rá szívesen. Még a szülőinek se mondta el, csak Apolló néninek panaszolta el, mikor hazatért, a dajkájának, aki most szakácsasszonyunk. Egyszer hogy igen faggattam, - mert egy asszonybarátomnak is dadog a fia, - azt mondta, hogy inkább dadogjon holtig, hogysen az a tanító tanítsa.

- Dehát - fakadok ki, - ha száz forinttal megmenthető, és mondod, hogy egyszerű az a szisztema...

- Egyszerűnek egyszerű, - feleli az uram, - hogy szakadjon el a tenyere...

És nem mondta meg.

De elég annyi, hogy az uram nem dadog, csak éppen hogyha valami csak kissé is felizgatja, megijed, hogy dadogni fog, és nem bír másra gondolni, csak arra, hogy dadogni fog, és ez a gondolat beáll a nyelvébe: a nyelve megkötődik.

Perszehát én ezt lánykoromban nem tudtam, és csodálatos is, hogy mink egybekerültünk. Jaj, minden házasságban van valami csodálatos, ahogy indul. Annak a kettőnek úgy meg kell érkeznie együvé, mint a kaposi vonatnak meg a kassai vonatnak a Keleti pályaudvarba.

Hát bizony én se gondoltam volna, mikor először láttam... jaj ezt a tojáskit ki kell adnom a konyhára, mert a szakácsasszonyom... hát csak röviden mondom el...

Mirajtuk Füreden történt ez a csoda:

Különös ugye, hogy Füreden is történhetnek csodák?

Azon a prózai helyen: az a sok nád, aztán az a világnak háttal fordult templom ott a tihanyi hegyen, - nekem bizony nem tetszett, mikor először láttam. Mink somogyiak vagyunk: a somogyi parton nincs nád és onnan szép a Balaton. A szalai partról nézve csak mint valami nagy vizáradat.

Mink csak Szent István király után való nap mentünk át. Mert hallottuk, hogy sok a vendég. Nem is tudtam milyen ruhákat vigyek magammal: nyáriakat-e? ősziakat-e? Merthiszen István király után már sokszor itt az ősz. Nem is vittem magammal csak két nyárit: egy fehérét és egy kékcsíkos szatint.

Az igen illett nekem.

A szalmakalapom szalagja is azonos kék volt a csikokkal. Napernyőt is csak egy fehérét vittem, és egy mohaszin zöldet az őszi ruháimhoz. Meg hat méter himaláját vittem, hamuszínűt, hogy azt ott varrom meg őszi köpönyegnek.

Hát későn mentünk. De bizony még akkor is csak a fürdő-intéző jó Moys Bogomér mindenhatósága szorított az Erzsébet-hotelben egy kis vackot.

- Gyerünk korábban vacsorára, mamám, - aggódtam nyolc óra felé, - meglásd nem kapunk helyet, ha késünk.

Hát a nagyhotel étkezőjében csakugyan el is volt már foglalva minden hely. Le kellett mennünk az alsóvendéglőbe.

Öten voltunk: mama, meg én, meg a hugom: Klári, - ismeri tán a szinpadai nevéből: Somogyi Melissza, - akkor persze még kis mitugrász, tizenkét éves. Meg velünk volt egy pesti patikussegéd, Forgács nevű az anyjával meg az apjával. Azok is aznap érkeztek. No meg igaz: ott volt Ágnes néni is, mamának egy pesti asszony barátja. Az Csopakon nyaralt, de arra az estére átjött hozzánk.

Később, már asszonyfejjel tudtam meg, hogy mink voltaképp Forgácsék kedvéért mentünk Füredre. Forgácsék meg a mi kedvünkért.

Ágnes néni ugyanis irt titkon anyámnak, hogy egy jó családdal ismerkedett meg, már hát Forgácsékkal, és azoknak van egy huszonnégy éves fiuk, igen nekemvaló, kedves művelt fiatalember, patikusságot tanult.

A levelet tavaly találtam meg mama sublótjában.

Hát hogy patikusságot tanult és szép jövőnek nézhet elibe: Pesten szereznek neki patika-jogot. És a lehető legnagyobb summát kívánja ugyan, de nem kell kifizetni, csak halál után. Ő addig felveszi váltóra, csak a kamatot kell évenként fizetni rá.

Ez igen jó okoskodás.

Egyéb költségekre telik neki bőven: egyetlen fiú, és a szülőinek kétemeletes háza van az Átilla-körúton, és kőbányája Nógrádmegyében. Az apa kövezet-burkoló-vállalkozó. *Forgaccio* volt azelőtt a nevük.

Már akkor, hogy huszadik évemben voltam, anyám sokat aggódott, hogy nem találom férjet.

Falusi lánynak nehéz is: el van dugva a világtól.

Engem ugyan már kerülgetett egy lutheránus pap, - úgy tizenhét éves koromban. Egy Szilveszter-estén ismerkedtem meg vele keresztanyáméknál. Járt is nálunk háromszor, - kétszer vacsorán és egyszer ebéden.

Sokat evett és keveset beszélt.

Az tíz ezer koronával is megelégedett volna.

Apámnak igen tetszett az az ember, hogy latinul jól tud. Egyre csak latinul beszélgettek. Igen unalmasak voltak úgy együtt. Apa még a töltött káposztából is latinul kínálta:

- Pláceať domine brasszikám fartám.

Mert apa igen tudós ember. Iskolába se kellett járnom az elemin fölül. Csak éppen két havi rajztanfolyamon voltam Pécsen az apácáknál. Igazában: még az elemi se végeztem teljesen a mi tanítónk keze alatt. Mert mikor a negyedikbe jártam, egyszer valami gyakorlatot írtam otthon, s a végére ezt kellett írnom:

Madáccsal sohajtunk: Ember küzdj és bizva bizzál.

- Hiba van itt, - mondta apa, - nem jól írtad: *Madáccsal*. Nem *Madác* annak a neve.

- Tudom, - feleltem, - de a helyesírás ez: *Madáccsal*.

- Ejnye *kániszmáter*! - fortyant rám apa, - még disputálsz velem! Hát ha a te nevedet ragozod, úgy írod, hogy *Nag, Naggyal*?

Mert *Nagy* a mi családi nevünk.

- Ugy kell, - feleltem, - úgy muszáj.

- Nohát akkor meg is tagadlak! Az én becsületes nevemet ne csonkítsd meg!

Sírtam persze, de nem fogadtam el, hogy én vagyok a hibás.

Apa áthívatta a csizmadiának a fiát, hogy megszégyenítsen. Az is negyedikes volt az a fiú. Janinak hitták Fráz Janinak.

Jani persze velem bizonyított.

- Nem lehet, - mondta apám, - nem lehet. Hát a magad nevét *Fráz*-nak írod, ha ragozod?

- Annak, - felelte Jani, - nekem is furcsa.

Hivatja apám a tanítót, hogy mind a kettőnket megcsúfoljon.

Persze a tanító is a mi igazunkat bizonyította.

Apa erre előkeresi az Akadémia helyesírását. Mutatja benne, hogy a tanító tudatlan.

A tanítónk hazafut: hozza az iskolai helyesírást.

- Tessék, nagyságos uram, - mondja, - itt a nagyméltóságu miniszter ur helyesírása. Így kell írni *Madáccsal, Szakáccsal, Arannyal*.

S a vállát vonogatta:

- Nekem, nagyságos uram, a miniszter parancsol, nem az Akadémia.

Nohát jó, hogy nem hallotta az a miniszter, amit apa mondott.

Ki is vett az iskolából s attólfogva maga tanított, otthon.

De többet is tudok én, mint a felsőbb-iskolával kérkedő asszonytársaim. Különb az írásom valamennyinél. Még a helyesírásom is. Csak éppen hogy a *t* betűkön hibázok néha. Hol többet írok a kelletténél, hol kevesebbet. Dehát azzal az egy betűvel minden nő úgy van.

Dehát miről is beszélünk?

Igaz: a luteránus papról.

Hát apának igen kedvére való ember volt. Mamának jobban csak az tetszett benne, hogy mikor előfordította a moringkérdést, legyintett rá:

- Ha én megházasodok, - mondta, - nem a móringot nézem, hanem akivel mindöregségemig együtt élek.

- Ez igen derék ember, - vélekedett mama a látogatása után, - ennek elég tizezer korona, meg három szoba butor és egy zongora.

- Két tehenet is adok, - mondta rá apa, - papnénak tehén a zongorája. Amelyiket választod Ilka.

De aztán elmaradt a pap.

Azt mondta keresztanyámnak, hogy csinos leány vagyok, csak sokat beszélek.

Képzelteri, hogyan elképedtem.

Jaj még most is ha rágondolok...

Hogy én beszélek sokat?

Mintha bizony nekem két nyelvem volna mint a Csák család oroszlánjának, és... jaj... Szerettem volna megizenni neki, hogy az én beszédemen még senki se aludt el, de a papok beszédén bizony nem ritka látvány.

Nódehát azért nem ugrottam a Balatonba.

Csunya nézésű volt, mintha pörbe akarná fogni akivel beszél és mindig ránc a két szemöldöke között. Ej, mit az ilyen cseréppipás falusi férj...

Unalmas életem lett volna mellette.

Én, - nyíltan megvallva, - mindig azon imádkoztam, hogy költő vegyen el, aki szép verseket ír, és rólam is ír egyet, vagy többet is.

A verseket igen szeretem.

Petőfit én százszor is elolvastam, és az ujságokban is mindig a verseket olvasom először.

Hát azon imádkoztam.

Vagy költő vagy birtokos ember, mint édesapám. Az is jó, ha költő nincsen. Sajnos: a költők nem látogatnak el ma már a falvakba. Petőfi volt az utolsó. Ámbár Tompa is. De Tompa után már mind a főváros fülelői. Igaz-e?

Hát nekem sejtelmem se volt róla, hogy mért vár bennünket Ágnes néni Füreden? és mért ismerkedtet meg ott mingyárt az első órában Forgácsékkal?

Az ugyan hát nem volt kellemetlen nekem. Leányféle mindig örül, ha fiatalember lengedez mellette.

De mondom nem is sejtettem.

Ő azonban alighanem tudta, mert mingyárt az első perctől igen figyelmes volt és mindenképp kellemeskedő. De máskülönb is olyanféle figura, amilyen a lányoknak leginkább tetszetős: mindennap más ruha, de mindig vasalt nadrág. Finom nyakkendők. Elegáns cipők. Mindennap más színes ing. Kenőcsölt haj. A fején reggel szürke cilinder, délben panamakalap, délután fehér tengerész sapka, este puha fekete kalap.

Én még akkor nem tudtam, hogy az ilyen külső eleganciát akárki is megveheti a Dorottya-utcájában, - noha Pest nem volt ismeretlen világrész nekem. Minden farsangon felhozott mama egy bálba és hogy a színházakat is járjuk, - vagyishogy művelődjek. No egy este ugyan-csak művelődtünk,... hogy azt hittem lesül a képemről a bőr. Jaj, mama is úgy beleizzadt... El is vitt a második felvonás után.

Az a napunk különben is szerencsétlen nap volt.

A Hungáriában ebédeltünk. És mamának elszakadt az órája lánc. De csak fizetéskor érezte, hogy a keblére tapintott, s nem volt ott az óra:

- Jézus Mária, - lehengi, - az órá!...

Maga alá néz, hát ott csillog a lánc a szék lábánál.

- Jaj, hálistennek.

Abban a pillanatban roppan valami a lába alatt, hát az órájára lépett.

Dehát miről is kezdtem?...

Igaz, hát Forgács:

Ugy arcra kellemes fiu volt. Inkább nőies, mint férfias. Még a beszéde is olyan nyelvhegyen zizegő, mint némelyik nőé, aki pöszeséget affektál. Még az is nőies, hogy sok gyűrűt viselt. Őt gyűrűje volt. Egy vastag pecsét-gyűrű is közte. Egyébként fekete bajszerű és barkójú legény, naponkint néha kétszer is beretválkozó.

De mindenképpen kedves ember.

Csak első találkozásra tetszett olyan nőiesen gondozott arcúnak, később aztán látszott, hogy erősen is férfias. Különösen a szemén látszott, hogy mindig van valami rejtett fiókja, amelybe belelátni nem lehet. De ő meg mintha nagyon is szeretne belelátni mindenkinek a fiókjába, úgy nézett, ha figyelmesen nézett, mint aki kulcslyukon át vizsgálódik.

Olyankor nem volt kellemes az arca.

Nodehát megyünk vacsorára.

Mikorra az ebédlőbe érünk, minden asztal el van lepve. Még nyolc óra se volt pedig.

Mégis hát felfedezünk egy olyan asztalt, amelyiknél csak egy Petőfi-galléros úr magányoskodik.

A belső ajtó mellett van persze az az asztal. Ételszagok fujnak oda a konyhából, s a pincérek ott száguldoznak ki és be a tányérokkal.

Dehát nincs más asztal.

S nem is ül ott csak az Petőfi-galléros fiatalember.

Kis matrózpipa a kezében.

Épp akkor gyujtott rá és pöffentette az első füstöket.

Besztercey.

Akkor persze még nem tudtam, hogy Besztercey.

Forgács egyenesen odarugtat.

- Szabad ez az asztal?

Besztercey bólint és elvörösödik. A székét udvariasan elhelyezi a főhelyről az oldalsóra. Pipáját zsebre dugja.

Furcsa volt nekem, hogy úgy elvörösödött.

Ez a fiatal ember bizonyosan várt ide *valakit*.

Loppal nézegettem.

Lánynak persze mindig érdekes az olyan fiatal ember, aki vár valakit. De ő is igen rajtam felejtette a szemét, mikor leültünk, és azután is ugyancsak meg-megbámult.

Ez mégfurcsább volt: hogy egy fiatalember vár valakit és mégis engem szemlélget. De olyan alattomban és olyan érdeklődéssel szemlélget, mintha valami igazgyöngyfűzér volnék, ő meg valami tolvaj.

Vajjon ki lehet?

Hátha valami költő?

Persze nem beszélgettünk vele.

Másnap délben vannak ugyan üres asztalok, de mindeniken rajt' a cédula:

Foglalt.

A gazda mentegetődzik:

- Kérem, mihelyt üresedik, önöknek fogjuk fentartani.

Hát megintcsak odamegyünk ahhoz az asztalhoz, amelyiknél a festő ült.

Még akkor persze nem tudtam, hogy festő.

Megint egymaga ült ott, megint a főhelyen. Elvörösödött, ahogy meglátott bennünket, és, nem is várt szólitást, elhelyezte a székét oldalra.

Forgács se kérdezte már tőle, hogy szabad-e az asztal? csak leültünk abban a rendben, ahogy este.

Vacsorára már mink érkeztünk korábban. Az ő helyére azonban nem ültünk.

Csakugyan jött is.

Egy nagy lapos könyv a hóna alatt, mint mindig. Egyenesen a helyére. Nyakkendő volt már rajta fehérpettyes kék selyem, csokorba kötött, de a gallérja csakolyan nyitott, mint azelőtt.

Némán köszönt és elvörösödött.

Nem beszéltünk vele akkor se.

S olyan volt, mintha nem is látnánk.

Pedig titkon valamennyien őt csodáltuk, hogy salátát eszik csak úgy magában. Olajat, ecetet önt rá, de semmi egyéb. Egy tál salátát megevett. Utána meg egy főtt tojást.

Egyebet semmit.

Az előbbi napon meg kalarábé főzelék volt az ebédje, de csak hús nélkül.

Utána azt kérdezte a pincértől:

- Mi van még zöldjük?

A pincér gondolkodott:

- Hacsak zöldbab-salátát nem hozok, amilyet angol ürühus mellé adunk?

- Kétszer, - bólintott rá Besztercey.

Igen neveltünk rajta, mikor elment. Pláne hogy egy tótos szalmakalapot vett le a fogasról és tett a fejére.

- Valami anabaptista, - vélte Forgács, - anabaptista kántor. Az a könyv bizonyosan kóta nála.

És neveltünk.

- Takarékos ember, - tréfálkozott az öreg Forgács is, - a pecsenyét képzeletben eszi a saláta mellé: nem kell fizetnie.

- Csak ami zöld, - nevetett a fia is, - ennek legelőre kellene járnia, nem ide.

- De hogy eszi a kapros lepényt? - kérdezte Klárka, az én gonosznyelvű hugoskám. Csak a kaprot eszi?

Másnap délben megint ő érkezett később.

Mink kedvetlenül ültünk az asztalnál, mert mamának szűk volt az új cipője. És még csak nem is szidhatta a pesti boltosunkat: ő volt az oka. Mama ugyanis mióta meghízott, mindig harminckilences cipőt rendelt magának, alacsony sarkút. Akkor, hogy Füredre mentünk, harmincnyolcasat rendelt, sárgát. Sohse viselt sárga cipőt, dehát akkor divatizálni akart. Fehér csipkékbe öltözött ő is, mint a *Neue Módeban* láttuk, hogy az a nyári viselet, de már a fehér cipőt mégis áttallotta: sárgát rendelt. Felment neki az is, de félóra múlva már szomorú volt.

Hát én is szomorú voltam: sajnáltam szegényt. Mondtam is neki, hogy jaj vegyen másikat, majd én elviselem otthon.

Én harminchetest viselek.

- Hova gondolsz, - felelte, - úgyis sok a költségünk itten. Majd kitágul.

És talán az is növelte a kedvetlenségünket, hogy a leves szinte ehetetlen volt aznap: melegviz és olyan daragaluska benne, mint a kő.

Minálunk a daragaluska csakugy reng a kanálban.

Hát ülünk, kanalmazgatjuk nagy kelletlenül a levest a galuska mellől.

Akkor jön Besztercey. A nagyszélű szalmakalapban. A nagy könyvvel. A szájában a szokott kis matrózpipa.

Elpirosodik.

- Kaprot fog enni lepény nélkül, - mondja halkán Klári, hogy vidítson bennünket.

Elmosolyodtunk.

Besztercey köszön.

Leül.

Maga mögé teszi a könyvét.

Étlapot szemlél.

Jön a pincér, Besztercey megszólal nagykomolyan:

- Kapormártást.

Arra mintha madzagon rántottak volna meg bennünket, valamennyien megmozdultunk és szorongattuk magunkba a nevetést. Klári azonban a következő percben már nyílt szájjal kacagott és erre valamennyiünkéből kiszakadt a nevetés. Még mama is elfeledte a lába fájását: szinte fuldokolva szólt Klárirra:

- Megbolondultál?

- Hiszen maga is nevet! - kacagott Klári, - engem a cipő se szorít...

Besztercey ült csak komolyan köztünk. Bámulva tekintett ránk és komolyan nézte tovább az étlapot.

Az étlap mellől loppal rámpillogott.

Én igen resteltem, hogy nevetünk és iparkodtam, hogy elfojtsam. Láttam a többin is, hogy ugyanazt gondolja. Mind rendbe igazodtunk már és komoly beszélgetést iparkodtunk kezdeni a motoroscsónakról, hogy az milyen okos találmány. De Kláriból kikitruccant a nevetés.

Aztán egyszercsak jött a pincér és hozta a kaprot hús nélkül.

Akkor Klári leborult az asztalra és úgy kacagott.

És mink is vele.

De még az öreg Forgács is göcögött, pedig ugyancsak komoly ember.

- Micsoda illetlenség, - korholta Klárit mama, - ez az úr még azt fogja vélni, hogy őt neveted.

Besztercey kissé elpirult.

- Csak tessék, - rebegte mosolyogva, - tessék.

- De nem önt neveti, - mentegetődzött mama, - csak ez olyan, hogy ha rajta van a bolondja...

- Csak tessék... nem baj, - ismételte jószágon Besztercey.

- De nem, nem, - mentegetődzött Klári is, - én nem önt nevettem. A kiskutyát nevettem, hogy szédi-babát játszik.

Hazudott persze.

Mégis megröstelkedtünk és illedelmesen elkomolyodtunk.

Besztercey megette a kaprot és titkon rámpillogatott. A kapor után krumplifőzeléket rendelt. És megint rámsandított. A főzeléken hús is volt. A hushoz nem nyult. Aztán gyümölcsöt rendelt: almát, körtét hoztak. Szőlő is volt rajta.

Fizetett.

Bólintott.

Elment.

Alig lép ki, Forgács elmosolyodik:

- Itt feledte a könyvét a kántor.

Klári odaszökken és felkapja a könyvet.

Belenyit.

Mink is egyszerre látjuk, hogy rajzok vannak benne: balatonparti rajzok, színes is némelyik, igen szépek.

Egyszer csak ahogy tovább forgatja a könyvet, megszikkan:

- Ilka!

Hát csakugyan az én képem, jaj gyönyörű akvarelben, de oly élő, akárcsak tükörben látnám magamat. Még a kékbársonyszalagos szalmakalap is a fejemen.

Nohát ilyen csoda!

Hogyan festhetett le?

Mikor?

Érthetetlen!

Az a kép az ott a falon. Igaz-e: jó?

Csak Forgács nem bámult és nem lelkesedett a művészetén.

- Micsoda naiv fogás, - mondta, - itt hagyja a könyvét: arra spekulál, hogy a gyermek kíváncsi. Üzleti fogás.

- Cinkefogás, - mosolygott az öreg Forgács.

- A kapor árát!... - kacagott Klári, - velünk fizetteti a kaprot!

Nevettünk rajta.

Legjobb volna megtréfálni, ravaszkodott Forgács, - kicsenni a képet a könyvből.

- Nem: megvesszük, - mondtam rá, - de hiszen egyenesen is ideajánlhatta volna.

- Megvesszük, - mondta anyám is, - nagy ára nem lehet az ilyen kicsi képnek.

- Ha megengedi Iluska, - udvariaskodott Forgács, - hogy én vegyem meg, emlékül...

Nem is felelhettem: Klári elkapta anyám kezéből a könyvet és becsapta. Visszatette gyorsan a székre.

Meglátta ugyanis az üveglapon át, hogy a nagyszélű szalmakalap visszatér.

Csakugyan be is lép.

Piros a képe.

Gyanakvón pillant végig rajtunk, s fogja a könyvét a hóna alá, ahogy szokta.

- Kérem, művész úr, - szólította meg Forgács szinte üzletiesen, - egy képe érdekelne bennünket...

- Ha nem drága, - fűzte hozzá mama nyájasan.

- Hát csakis, - biccentett Forgács, - dehiszen csak egy kis akvarellről van szó.

Besztercey úgy nézett Forgácsra, mintha valami olyan ládikára nézne, amely a lépcsőkanyarulatokban őrzi a tisztaságot. Aztán mamára is pillantott, rám is. Énrám, persze már nem olyan nézéssel.

- Ön bizonyára tudja, miről van szó, - folytatta Forgács. - Hát hogy az a kép?

Besztercey ránézett, mintha valami gorombaságot hallott volna.

- Sehogy...

S bólintott.

Elment.

Csak hallgattunk, mint puskalövés után szokás, mikor nem tudni, hol és mért puffant.

- Bolond ez, - böffent meg aztán az öreg Forgács.

- Nagyon is sok esze van, - felelt rá a fia, - tudja, hogy itt leszünk holnap is, holnapután is: a képet meg akarjuk venni. Ravasz kópé ez!

- Hát persze, - mondta rá anyám, - hiszen azért festette.

A festő mégis valamelyes kedvetlenséget hagyott maga után. Énnekem sohse volt ilyen pompás képem, csak afféle napon kozmásodott vidéki fotográfia, egy kaposvári fényképésznek a fuserója.

Ismeri ön a vidéki fényművészeket: rossz üveg, kövéritő világítás, „tessék mosolyogni” s végül fényszikra és tus-pont a szemre.

Akit ábrázol, szégyelli, hogy született.

Forgács vállat vont:

- Hát kissé drágábban vesszük meg, de megvesszük, - mosolygott rám vigasztalón. - Csak hát mink legyünk résen: vacsorára ha idejön, ne emlitsük neki a képet. Holnap se. Majd előkaparodik aztán ő maga.

Hát meg is jelent Besztercey a vacsorán is, az ebéden is. De nem szólt semmit. Villázta a főzelékeit, kovászos uborkáit, túrós csuszáit, főtt gyökereit. Itta rá a vizet. Hallgatta és mosolyogta, amiket beszélgettünk, és sandikált rám az étlap mellől a szemöldöke alól, mint fűben a béka a holdvilágra.

De a képről csak nem fakajtott ő egy szót se.

Mink se szóltunk.

Engem persze mindinkább nyugtalanított a hallgatása. Aggódtam, hogy egyszercsak nem jelenik meg az asztalnál. Egyszercsak nincs, mint fürdőhelyen szokás.

Mondtam is anyámnak, hogy beszélgetésbe illenék vele eredni, hiszen úri ember. Én persze nem kezdek, de mama megteheti, aztán akkor be is mutatkozik. A művészt mindenütt megbecsülik. A művész is költő, színek költője. Igen érdekes ember lehet.

- Minek a? - felelte mama.

Ő persze arra gondolt, hogy akkor Forgács nem lebzselhet körülöttem egyedül.

Besztercey az ő szimpla ruhájában, tótos szalmakalapjával, ujnnyakkendő Petőfi-gallérjával kissé szegényes lovagnak látszott. No meg hogy egy koronából kitelt az ebédje. Igaz, hogy borraivalónak húsz fillért hagyott az asztalon, és ezüstből volt a dohányszelencéje.

- Minek a? - mondta mama.

Uzsonnatájt átsétáltunk Ágnes nénihez Csopakra.

Forgács is velünk.

A szülői már akkor visszatértek Budapestre.

Útközben látjuk, hogy Besztercey ott ül egy szőlő előtt.

Fest.

Csak távolról láttuk, de a terebélyes szalmakalapról megismertük. Állvány is volt vele, azon festett.

Akkor megemlítettem Forgácsnak:

- Az én képem nem igen búvik ki a könyvből.

- Nyugtalanítja? - udvariaskodott Forgács, - hát majd estére előugrasztnak.

- Igazán?

- Ha én mondom...

Este azonban mi történik: ahogy betérünk a vendéglőbe, a pincér örömmel ujságolja mamának, hogy a mellettünk való asztal megüresedett. Sarok-asztal: jobb asztal.

A festő még akkor nem volt ott. Néhány perccel később érkezett. Már messziről meglátta, hogy máshova ültünk. Pirosság futott át az arcán, de azért odabólintott. S leült kedvetlenül megint a főhelyre.

- Salátát.

- Jaj, - kedvetlenkedek halkán, - most már nem fogja ideadni a képet: azt véli, hogy őt hagytuk ott.

- Dehogynem, - legyintett Forgács - csak drágább lesz a kép őt koronával.

S odaszólt félvállról:

- Hát festő úr, nincs üzlet?

Besztercey felpillantott, aztán tovább ette a salátáját, nyugodtan, mintha a kérdés nem őt illelné.

Forgács megint szólt:

- Festő úr, kérem festő úr...

Besztercey elvörösödött, még a füle is elvörösödött. Ránézett Forgácsra:

- Nem tudom kicsoda ön? - felelt hidegen, - és mi jogon szólogat hozzám?

Lenyelt egy böket salátát és csak úgy félvállról szólt ismét:

- Nem vagyok boltos.

Elképedtünk.

Besztercey is elhalaványodott. Gondolkodva hunyorgatott és szedegette a villájával a szálkát a süllőjéből.

- Megsértődött, - susogtam, - lássa: megsértődött. Jaj, most már örökre vége a képnek.

- Beh kár, - sajnálkozott mama is.

Forgács megtörölte a száját. Fölkelt és a festőhöz lépett:

- Bocsánatot kérek: éppen nem volt sértő a szándékom. Forgács vagyok, gyógyszerész-segéd, Budapestről.

Már akkor a festő is állt. De olyan nyakkal, mint a kakas, mikor a másikkal összecsapni készül. De aztán megenyhült: elfogadta Forgácsnak a kezét. S röviden csak ennyit mondott:

- Besztercey.

Forgács leült melléje:

- Ha megengedi... Hát kérem éppenséggel nem azért szóltam, csak gondoltam, hogy a képet eladásra festette. Kérem, ne haragudjon. Festők elvégre abból élnek...

- Nem eladó, - rázta a fejét Besztercey.

- Hát nem azért festette? A képet nem azért festik?

- Nem.

- Hát akkor minek?

- Magamnak.

- Magának? Minek volna az magának?

Besztercey vállat vont:

- Az én ügyem.

- De ha én megfizetem.

- Nem lehet.

- Hogyne lehetne?

- Nincs ára.

Mink aggodalmasan füleltünk. Forgács maga se tudta mit szóljon. Zavarodottan pödörgette a bajuszát. Hunyorgott.

- Dehát mégis, hát...

Besztercey rám tekintett, aztán tovább evett, mintha Forgács ott se ülne. Bökölte a salátát három-négy levelenkint.

Én nem tudtam még akkor, hogy a saláta micsoda egészséges étel.

- Tudom, - kezdte ismét Forgács, - tudom, hogy művész ön. A nevét is ösmerem a képes ujságokból. És a művészek néha akaratosak. De én azt a képet szeretném...

Besztercey a fejét rázta:

- Nem adom.
- Száz koronáért se?
- Ezerért se.
- Dehát... - hebegett Forgács, - dehát...
- Ezerért se, - ismételte a festő.
- Dehát mért volna becsesebb önnek az a kép, mint nekem?

Besztercey hallgatott.

Fölvette az étlapot s mellőle rámnézett.

Én nem szoktam órá nézni, csak úgy vállról éreztem, mikor szemlélget, de akkor elszomorodva tekintettem reá.

És ahogy a szemünk találkozott, nem tudom hogyan, hogyan se, de megéreztem, hogy a felesége leszek. Bizonyísten megéreztem. Nem fejezhető ki éppen ezekkel a szavakkal az az érzés, csak hogy valami lelki egységet éreztem vele, vagy nem is tudom micsoda egységet, szavakba foglalni nem lehet.

Csak a sejtelem csodája volt az.

És később hogy már házasok voltunk, el is mondtam neki, és ő azt felelte, hogy neki az az érzése, már az első látásomnál megvolt. Ő mingyárt az első nap megszeretett, vagy hogy az ő szavaival mondjam: szerelmes volt belém kalapom tűjétől a cipőm sarkáig. Annyira beszívott a szeme mingyárt az első órában, hogy emlékezetből lerajzolt, és másnap meg az arcom színeit rakta a képre.

Dehát persze neki is csak olyan volt a sejtelme, mint az álom.

Vélte, hogy nem lát többé, azért festette meg a képemet.

- Nem erőltetem, - fanyalgott Forgács, - látom, hogy most olyan az órája, hogy nem ad el képet. Mégishát egy hölgynek a képe, aki nem tartozik önhöz...
- Hát önhöz hogy tartozik?

De olyan volt az a kérdés, mint valami mellbe-ütés:

Forgács szinte hátramozdult tőle.

- Hozzám?... hát... tisztelője vagyok.
- Én is, - felelte hangosan a festő.

S elővonta a zsebéből az *Estet*. Belefogott az olvasásába.

Forgács fölkelt. Lógó orral tért vissza hozzánk.

- Bogaras ember, - mondta halkán, - de azért meglesz a kép.
- Bajosan, - sóhajtottam, - hallottam minden szavukat.

Cigányok helyezkedtek el a terem sarkában, és rákezdték a szokásos siketek indulóját.

Nem lehetett beszélgetnünk többé.

Csak elváláskor biztatott megint Forgács:

- Meglesz a kép. Visszatérek hozzá: kisütöm, hogy rokona vagyok. Még brudert is iszok vele, de a kép nem megy el Füredről.

Azon az éjszakán nyugtalanul aludtam: jaj igen busított, hogy azt a képet nem kapom meg.

De valamiképpen tetszett mégis, hogy ezer koronán se adja. Hát mi neki az a kép?

Már akkor igen tetszett nekem Besztercey. Furcsáltam, hogy egyik percben olyan kislányosan pirong, másik percben meg annyira férfias. És akkor valami méltóságosan szép, mikor olyan férfias.

És az is igen tetszett nekem benne, hogy aznap este levett kalappal állt a lámpaoszlop mellett a parton. Az esti harangszóra vette le a kalapját, és úgy elmerült az imádságban, hogy meg se látott bennünket, ahogy mellette elhaladtunk.

Akkor valami oly szép volt az arca...

Szeretem nézni az imádkozó embert. Akármilyen állati rút is az arca, megszépül akkor, szinte angyali. Ha a ruhája csupa rongy is, nem rongy a rongy a méltóságos arcún. S az imádkozó csupa méltóság. Alázatosságában is csupa méltóság az ember, aki Istennel beszél, királyi méltóság a porban is.

Sohse titkoltam, hogy ezért az egyért irigylem a pápistákat. Azok hát tudnak imádkozni. Sokszor megfordultam a templomukban. Olaszországról nem is beszélek, csak Karlszbádot emlitem.

Apa jár oda.

Egyszer engem is magával vitt, és én bementem egy reggel a katolikus templomba. És láttam egy aranygalléros öreg generálist, amint letérdelt egy mesterlegény mellé, a puszta köre.

Nohát azt a két arcot sohse felejttem el, hogy milyen szép volt.

Az a rongyos legény ott az aranygalléros nagyról mellett. Az a munkában eldurvult kéz, a keztyűben finomult kéz mellett. Milyen testvérekké váltak ott az imádságban!

Mondtam apának is, hogy milyen szép az a nagy áhitat, - mert mink lutheránusok vagyunk, és a mi imádkozásunk tudj az isten olyan fakó vagy mi az övékéhez képest, noha a mi imádságaink is szépek.

Hát sok unszolásomra aztán apa is eljött velem másnap.

De neki nem tetszett annyira.

- Szép, szép, - azt mondja, - a publikum szép, ahogy imádkozik, de a mise nem szép: ide-oda lépked az a pap, hol kifordul, hol befordul, hol le van a keze, hol föl van a keze. Az nem imádkozik, az dolgozik.

Hiába, hát ő kissé prózai ember. Igen jó lélek, igen nemes különben, de a pápistákat nem sokra becsüli.

Egy rokonunk is van pedig pápista. Közalapítványi bérlő.

Egyszer mamával látogatóba voltunk náluk, és ott is háltunk. Este a kis Emma, - akkor öt-éveske leány, - föltérdelt az ágyban és keresztet vetett és hangosan imádkozott, ahogy szokott. És az oly szép volt, ahogy ott térdelt az a lányka kibontott hajjal, egyingecskeben és ártatlan kék szeme a Magasságnak fordult. Mikor az ávét imádkozta, csak ráborultam a vánkosomra, és csakugy dőlt a szememből a könny, hogy mért nem imádkozhatok én is úgy! hiszen mink is

tiszteljük Máriát. És az angyali köszöntés benne van a mi bibliánkban is. Mért nem mondjuk el mink is mindennaposan?

Miről is kezdtem?

Igaz: hát Forgács másnap örömmel ujságolta:

- Sikerült! Megvan!

- Lehetetlen!

- Megvan! Nincs ugyan még a kezemben, de azért már megvan. Az útja megvan. Kutya csökönyös ember! Éjfélig ittunk. Képzelve: málnaszörpöt! Nem iszik mást, hát kénytelen voltam rá, hogy én is azt igyak. Soha életemben nem iszok többé málnaszörpöt, úgy beleutáltam. Dehát magáért még kulimászt is iszok. Egy liter kulimászt megittunk, vagyishogy málnaszörpöt. Még brudert is ittunk. Még meg is csókolódtam vele, mikor elváltunk. Igen derék fickó.

- Dehát a képről mit végeztek?

- Meglesz. Nyugodt lehet felőle Iluska: meglesz!

- Dehát mondta, hogy eladja? Bizonyosra mondta?

- Nem, azt nem mondta. Nem is kérdeztem. Ezt már hagyja rám: ez furfang. Én fővárosi ember vagyok: értem az ilyesmit. Nem is szóltam a képről, de éppen azért lesz meg, mert nem szóltam. Én értem az ilyesmit. Ma is Csopakon fest: mellette fogok ülni déltől uzsonnáig, és magasztalom minden vonását. Művésznek igen derék, csak vad, mint a bölény.

- De hátha mégse...

- Én bizonyosnak érzem.

- Én nem.

- Bizonyos. S végre is ha éppen azt a meglevő képet nem adja, hát lemásoltatom vele. Éppen úgy megcsinálja, mint a könyvben valót.

- Nem hiszem, hogy lemásolja. Megsértődött, hogy elültünk onnan. Éshát előbb is nevetgélünk rajta. Szóra se méltattuk.

- Lehet. De azon is segíthetünk: elmegyek hozzá még délelőtt, és a mi asztalunkhoz ültetem. Jó? Maguk is nyájaskodnak vele valamicskét, aztán megjámborodik.

Mama kissé fintorgott, de én helyeseltam a gondolatot.

Akármilyen festőt is szívesen láttam volna. Mert festővel én még sohse beszéltem, csak épp hogy egy apáca festetett velünk, Klarissza nevű kedves testvér, mikor a magánvizsga előtt két hétig bejártam, - mindenféle csuprot, tálat, virágot is festetett. És én mindig szerettem volna megkérdezni egy festőt, hogy hogyan festik a virágot? Ami virágot én festek, jaj olyan, mintha festett bádogból volna. A színek nem olvadnak egybe. És arcképet is szeretnék festeni, ha tudnám, hogy hogyan szokták. Mert akit én lefestek, arra a jó Isten is újra elmondaná:

- Jaj bánom, hogy embert teremtettem.

Hát délben csakugyan hozza a festőt az én gavallérom. Fogja a karjánál, mintha attól tartana, hogy kirántakozik a kezéből és világgá fut.

Beszterceynek esze ágában se volt, hogy meneküljön, sőt inkább látható örömmel ült közibénk.

- Már előbb is invitáltam volna, - mentegetődzött mama nagykelletlenül, - de attól tartottam: nem akar vagy mi.

- Köszönöm, - bókolt Besztercey, - megszoktam, hogy magányoskodok.

- És itt jobban beszélhetünk a képről is, - tért mingyárt mama az ügy velejére. - Önt bizonyára az boszantja, hogy megnéztük a könyvét. Ez a Klári gyerek, ennek kell az orrát mindenbe beleütnie! Persze hogy már láttuk a képet, bizonyára érthető... Ha mégis megtenné, hogy eladná...

Besztercey hallgatott, mintha nem is vele beszélnének.

Én is megszólaltam:

- Csodás gyönyörű munka. Ön nagy művész.

Beszterceynek amugy is ragyogott a szeme, de akkor szinte világitott.

- Ha megengedi, - rebegte, - ha lekötelezne azzal a szivességgel, hogy elfogadná... Emlékül...

S már nyúlt is a könyvért.

- Ha nem drága, - aggodalmaskodott mama.

Besztercey elővette a peniculusát és elválasztotta vele a képem levelét a könyvtől.

- Tessék, - nyújtotta nekem örömmel.

Dehát, - nyugtalankodott mama, - még nincs megvéve.

- Nincs ára, - mosolygott Besztercey, - füredi emlék. Dehát mégis így nem adom oda: rámába tetetem.

- Nem, azt nem engedjük, - feleltem boldogan, - az már a mi költségünk.

Besztercey a fejét rázta:

- Az nem költség. Azt csak én tudhatom, hogy ennek a képnek milyen színű ráma való és milyen széles. Paszpartú is kell hozzá. Mingyárt ebéd után elviszem az üvegeshez.

S visszatette a képet a könyvébe.

- Fessen le engem is, - könyörgött Klári.

De mama legottan leintette:

- Mit gondolsz: majd bizony a festő ur itten minden csirkét lefest.

- Majd egyszer őt is, - biztatta a festő, - igen kedves színek vannak az ő arcán is. Kivált ha Szilveszter bácsinak szólít. Vagy röviden Szili bácsinak.

- Szilva bácsinak! - kacagott Klári, - de nem haragszik?

No, mamának egyszerre kedves embere lett, hogy olyan olcsón adta a képet. Mindenféle nyájas kérdéseket intézett hozzá: hogy hol tanulta a művészetét? És hogy:

- Ebből is meg lehet élni?

Besztercey csak rövid egy-két szóval felelgetett.

A művészetét nem tanulta senkitől, hanem, hogy már kisiskolás korában dicsérgették a rajzait, egyre többet és többet rajzolt. Aztán már diákkorában egy ponyva-históriát illusztráltatott vele valami vidéki kurtanyomdász, és hogy így pénz is kapogatott, abbahagyta az iskoláit.

- Annyit fizetnek, - álmélkodott mama, - hogy megélhet belőle?

- Annyit, - biccentett Besztercey, - még fölőse is marad. Takarékbba rakom.

- Takarékbba?

- Takarékbba. Öt-hat-tizezer koronát. Tavaly tizezer koronám maradt. Igaz, hogy nem költséges az életem rendje.

Forgács a háta mögé nyult a festőnek és a kezét mozgatta, hogy hazudik.

Klári olyat kacagott, hogy mind a vendéglő odanézett.

- Láttuk tegnap, - mondtam, hogy eltereljem a figyelmét, - láttuk, hogy ott fest Csopak alatt.

- Egy-két szőlőbokrot festek, - felelte boldogan Besztercey. A tőkék mögött a Balaton látszik. A levelek már sárgulnak.

- És a sárga szín, - lelkesedtem, - szépen játszik össze a kékkel!

Besztercey ragyogó szemmel nézett:

- Ez az, - mondta, - ezért festem.

- Megnézzük, - kaptam a szaván, - ha nem zavarjuk. Igen szeretném látni: hogyan fest?

- Tessék, - felelte örömmel, - de már az utolsó vonásokat festem. Ha megmondja, hány óra tájt jönnek...

- Uzsonna után. Vagy korábban menjünk?

- Jó, hát uzsonna után. Akkor később ülök ki.

Semiske beszélgetés volt.

Beszélgetésnek nem érdekes, de ahogy rámnézett, mikor nekem szólt, megéreztem, hogy minket valami egybeköt. Mint mikor testvérek találkoznak, akiket csecsemőkorukban szakított el a sors egymástól s már érett koruak, mikor találkoznak.

Apa olvasott ilyen történetet.

Könnyeztünk rajta.

Amerikában történt.

Ikrek voltak és árviz vitte el az egyiket bölcsőben...

Miről is kezdtem?

Igaz, hogy megnézzük, hogyan fest.

Mama nem jött ki velünk a cipője miatt. Csak Klárral voltam meg Forgácscsal.

Öt óra tájt érkeztünk oda.

Az idő napos volt és még igen nyárias.

Emlékszem rá, hogy a fehér batiszt ruhámban voltam, a fehér napernyőmmel.

Besztercey már festett. Az angol pipa a szájában. A kalapja a szemén. A kép két szőlőtőt ábrázolt. Mind a kettőn jaj gyönyörű sárga levelek és hamvasodó zöld fürtök. De a szőlőszemek olyanok voltak még, mintha valami zöldes agyagból volnának.

- Csak fessen tovább, Besztercey, mintha mink nem is volnánk itten.

Mögötte álltunk, és nagy érdeklődéssel néztem, hogyan rakja fel a szőlőszemekre a világos pontokat, hogyan válnak átlátszóvá, puhává a szőlőszemek egyenkint, egy-két kis terpentinszagú ecsetvonásra.

Egyszer csak szép nagy landauer kanyarodik az útra, s jön igen lassan, döcögve.

A hintó előtt vagy húsz lépésnyire két fekete reverendás pap. Az egyik igen vén, ösztövé.

Sétálva közelednek.

Mink nem is ügyeltünk rájuk, csak mikor már alig tíz lépésnyire voltak, susogja Klári:

- A primás!

Hát csakugyan az öreg Vaszary meg Kohl Medárd. Az arcképük után megismertem. De a valóságban mégis más mindenki.

Az arcképen nem látszott, hogy a primásnak milyen fekete a szeme. Azon a sovány pergamenarcon szinte nem is lehetett mást látni, csak a szemét.

Máskülönben hát mink bizony nem igen indultunk meg a primás látásán, mert mink Klárral, ahogy mondtam: lutheránusok vagyunk. Forgács református. Csak Besztercey a katolikus.

De Besztercey is csak éppen, hogy felpillantott, - nyugodt kézzel festegetett tovább. Csak épp hogy a pipájából ütötte ki a hamut, és tette zsebre a pipáját.

S festett tovább.

A két pap hozzánk érkezik.

Megállnak.

Forgács némán köszön.

Én is bókolok.

Besztercey fölkel a székeről és a kalapját is leveszi, meg is hajol.

Igen szép mozdulat volt: tetszett nekem.

A primás közelebb lép. Nézi a képet.

- Remek, bologat, - remek. Látszik, hogy művész a festő úr. Mi neve, ha szabad kérdeznem?

Akkor látom csak Beszterceyn, hogy vörös. És néz, mint Hamlet az apja szellemére.

- Mi neve? - ismétli kedvesen a primás.

Besztercey szája a *b* mondására van már igazodva, de mégse mondja ki. Nem felel.

- Mi a neve a művész úrnak? - szólal meg hangosabban Kohl Medárd, - azt kérdi ő Eminenciája.

Vélte tán, hogy siket.

Besztercey hallgat és bámul. A szája össze van szorítva, mintha már mondaná a nevét, de csak hallgat.

Elképedve nézem.

Hallgat.

- Nem magyar? - kérdi tőlünk a primás.

S ugyanakkor Kohl is kérdezi a művészt:

- *Sind sie vielleicht ein deutscher, mein Herr? Êtes-vous français, monsieur?*

A festő hallgat.

- *Are you an English gentleman, Sire?*

Mink szinte elkövéltlen állunk, hogy Besztercey nem felel.

Végre is megmozdul és benyúl a zsebébe. Előveszi a tárcáját, s abból a névjegyt.

Nyújtja a primásnak.

De ugyanakkor mintha dugó tartotta volna a nevét, szinte kiáltva mondja:

- *Bbbesztercey.*

S lélezkzik, mint a vízből kirántott ponty.

A primás mosolygott, bólintott:

- Igen szép a kép, - mondta nyájasan.

A titkárjának adta a névjegyet és tovább sétált.

Besztercey ismét beleértintette az ecsetjét a festékébe, és tovább illatozta a terpentint.

Mink is hallgattunk.

Olyannyira érthetetlen volt a magaviselete, hogy csak bámultunk.

Mért nem mondta meg a nevét? Mért fagyott úgy meg a nyelve?

Már akkor nem volt piros, inkább sápadt. De a keze oly nyugodtan vonogatta az ecsetet, mintha semmire történt volna.

Még csak egy szőlőszem volt javítani való. Azt is elvégezte. Aztán beletörölte az ecsetjét egy rongyba.

- Készen vagyok, - mondta nyugodtan, - megvárnak, míg beadom a képet? Ide a kunyhóba szoktam beadni.

Összehajtogatta az állványát is, székét is, és bevitte.

Aztán hozzánk csatlakozott. Velünk sétált.

Szerettem volna megkérdezni tőle, hogy:

- Mért nem mondta meg a nevét mingyárt a primásnak?

De még akkor nem voltunk annyira bizalmasak. Valami nagy titkot sejtettem. Mintha régi vasajtó előtt állanék.

Mi lehet mögötte?

Persze most már tudom.

De akkor mindenféle regényes homályok között éreztem magamat.

Klári zavart ki aztán a tünődéseimből: hogy a Fauszt-keringőt táncolta előttünk az úton, danolta és táncolta, - őt nevettük.

- No így festem le, - mondta Besztercey, - így táncolva. De piros tüllszoknyában, pipacs-szinűben.

- De mikor? - türelmetlenkedett Klári.

- Majd szólok.

- *Majd, majd...* Szilva bácsi maga csak bolondit.

De a piros tüllszoknya igen tetszett neki.

Aztán a primásról beszélgettünk, hogy milyen félrevonultan él a világtól. Senkit a házába be nem eresztenek.

- Jaj beh szeretném látni, - mondtam, - milyen szobában lakik?

- Meg fogja látni, - felelte Forgács, - holnap vagy holnapután meg fogja látni.

- Majd, majd, - csúfolódott Klári.

- Hát holnap, csak azért is holnap! - erősködött Forgács.

Debizony egy hét is eltelt, míg végre jelentette:

- Délután négykor. A primás megint kikocsizik Csopakra. Egy beteg plébános fekszik ott. Tanulótársa volt valamikor.

Hát csakugyan megtörtént: megvesztegette az egyik szolgát. A szolga bebocsátott bennünket.

Besztercey is velünk jött.

Attól fogva hogy megismerkedtünk, épp oly elválhatatlan lovagommá vált, mint Forgács. Festeni se járt már el sehova, csak épp ha leültünk, vette elő a könyvét és színes ceruzáit: rajzolgatott bele. Tetszett neki, hogy minden vonását érdeklődéssel nézem.

Hát a primás szobái nem voltak érdekesek. Semmi pompa. Csak mint az öreg papoké szokott lenni itt is kereszt, ott is kereszt, szentkép is minden falon. Csak épp hogy egy kanári madárka csicszergett az egyik szobában.

A kertje azonban jaj egy kis paradicsomkert. Nyílt ott egy rózsza olyan, amelyet még sohse láttam. Fehér rózsza volt, de piros sávok a szirmokon, és a torka is pirosas.

Csoda!

- Az emenencás úr legkedvesebb virága, - szólalt meg a szolga, - minden reggel egyenesen idesétál és nézi: mennyit nyílott?

Csak két szál rózsza volt a tőn. Az egyik teljesen nyílott, a másik feshőben. Sívárgó szemmel néztem arra a feshőre. Még csak alig hogy kifehérlett a szirma, meg egy helyen egy fehér pontocska látszott rajta. Valami bogár kóstolt bele.

Néztem.

- No az éjjel ezzel álmodok, - mondtam, - jaj soha nem láttam ilyen gyönyörűséget! Maguk már láttak?

Mind a két udvarlóm a fejét rázta.

- Szinte érthetetlen - tünődött Besztercey. A Szent Margit szigetén csak megvan tán minden rózsafaj, de ilyen sávós rózsza...

- Kereszteződés, - legyintett Forgács, - a fehér rózsavessző vén volt, a piros meg gyenge, mikor beoltották. És talán csenevész volt a szem, amelyet beléje oltottak. Ezt az angol király kertjében is praktizálják. A világon tán csak ott látható, meg itt.

És a szolgálhoz fordult:

- A kisasszonynak tetszik a rózsza, talán magának meg az arany tetszik?

És elővette az erszényét.

A szolga ijedten háritkozott:

- Isten ments! Mondom, hogy legkedvesebb virága az emenencás úrnak.

- Dehiszen, - biztatta Besztercey is, - ez holnap már ugyis lehull, és holnapra kinyilik a másik.

- Azt fogja mondani, - tüzelt Forgács, - hogy már délután lehullt és maga metszette le.

- Isten őrizz! - szabadkozott a szolga, - még csak azt se szabad megtudnia az emenencás úrnak, hogy valaki látta. Nem szabad ide belépnie senkinek.

És jaj szinte tolt bennünket ki a kertből.

Igen nyugtalan éjszakám volt a következő. Csakugyan a rózsáról is álmodoztam. Hogy ha nekem olyan rózsám volna, mindennap a keblemre tűznék egyet s ahány lány és asszony látna, jaj mind sárgaságos lenne az irigységtől. No szerzek róla oltószemet akárhogy is!

De már azon is nyugtalankodtam, hogy most már választanom kell a patika és atelié között. Mert egyre türelmetlenebbek egymás iránt.

Amig Forgács csak maga volt, nem egyszer várnunk kellett reá. Föl-alá sétálgattunk a gesztenyefák alatt, míg végre előbujt vagy a patikából, vagy a kávésházból. Azóta, hogy Besztercey is foglalkozik velem, mind a ketten ott ülnek-várnak a hotel ajtaja előtt, míg ki nem lépek, nehogy az egyik magára maradhasson velem. Reggel, délben, uzsonnakor, mindig, valahányszor fenn vagyunk a szobánkban, ott várnak-lesnek. S ha velök vagyok, egyik jobbról forgatja rám a szemét, másik balról. Ha leejtek valamit, szinte összeverekednek rajta. Féltékenyek egymásra, mint a csontra leső kutyuskák.

Szinleg persze jóbarátok, csak alattomban csikorgatják egymásra a fogukat.

Forgács azonban mégis fürgébb, elméesebb. Aznap reggel is például hát egy illatvizes üvegecskével kedveskedett. S délben meg hogy az asztalnál mellettem ült, és ott szagolgattuk az üvegecskét, visszalopta a tarsókámból. Aztán mikor mink fölmentünk a szobánkba, bekopogtatott.

Ottfelelte...

Mama már akkor lefeküdt a belső szobában. Megáztatta a fájdalmát és lefeküdt. Mert már akkor, hogy oszladoztak a fürdő vendégei, két szobát is kaptunk az Erzsébetben, - térre néző jó két szép szobát.

Hát mama lefeküdt, mink meg Klárral varrtunk.

Minden ruhámat magam varrtam én már kislánykorom óta. Hát akkor éppen egy hamuszin himalája köpönyeget varrtam magamnak. Arra való gondolatból varrtam, hogy az esték már hűvösek.

Nekem a hamuszin szürke színek igen illenek, ha sötétkék bársony a gallér, vagy ha fekete.

Forgácsnak igen tetszett, hogy abban a munkában lát. Persze hát illet megkinálnom, hogy üljön le.

- Hát a barátját hol hagyta? - kérdeztem halkán, hogy mamát ne zavarjuk.

- Lent áll a fajancsi, - hunyorított vigan, - azt mondtam neki, hogy csak épp beadom az üvegecskét.

Engem kissé kellemetlenül érintett, hogy Beszterceyt fajnacsinak nevezi. És ebből is kitetszik, hogy én már akkor éreztem a jövőt. De az meg igen tetszett, hogy be tudott furakodni hozzám. Csaknem kacagásra fakadtam, mikor Klárhoz fordult, és sajnálkozott, hogy a cukros mandulát lent feledte a patikában.

- Szép rózsaszín cukros mandulával akartam kedveskedni magának Klárka, aztán a nagy beszélgetésben bizony ott feledtem a patika asztalán. Jaj de bánt!

Klári úgy nézett rá, mint akinek tövis ment a talpába.

- Köszönöm, hogy otffeledte, legalább nem rontom el a gyomromat.

- De elronthatja no, ne busuljon, elronthatja: ha nem restelli a fáradságot, hogy leröppen érte. Itt a névjegyem: erre megkapja. Várjunk csak: irok is rá egy szót, hogy teljes bizonyos legyen a mandula.

Klári persze ugrott.

Mondhattam volna ugyan, hogy ráérünk uzsonnakor is, de megéreztem, hogy vallani akar.

Nekem még odáig nem vallott senki. De mindig reszkettem az izgalomtól, mikor valamelyik lánytársam elujságolta, hogy az imádója vallott, s elmondta apróra: hogyan. Lányfélének borzasztóan érdekes.

Hát most végre megérkezett nekem is az ünnepi perc: Forgács vallani fog!

Forgács igen gondolkodva irt valamit a névjegyére, de a szemepillája szinte táncolt. Ugy nézett irás közben a névjegyére, mintha nem is kulcslyukon át nézne, hanem tűfokon át.

Szemszögből láttam, hogy diákul ír. Az *amice* szón láttam. Bizonyosan azt írta a kollégájának, hogy az ő költségére adjon Klárinak vagy három dekát a mandulából, de jó sokáig vára-koztassa.

Klári elrobogott.

Magunkra maradtunk.

- No valahára, - lehelt nagyot, mint aki hegyoromra ér, - valahára hát beszélhetek magával... bizalmasan... Ezt az alkalmat lesem én már két hete, ezt a szent alkalmat, de attól a széna-evő piktortól nem juthattam soha magához. Egy percre se birtam eddig lerázni a nyakamról. És maga is annyira felbátorította...

- Én?

- Maga hát, Iluska, hogy olyan nyájas iránta. No, ne nézzen olyan komolyan: hiszen tudom, hogy a képert hálás. Ördög azt a képet... ha tudtam volna...

- Semmivel se vagyok nyájasabb iránta, mint maga iránt.

Annyira izgatott voltam, hogy a cérnaorsó kiesett a kezemből, és a kályháig gurult.

- De én azt szeretném, - fakadt ki, a cérna-orsóért sietve, - azt szeretném, hogy egyáltalán ne nyájaskodjon vele. A fekete ördögök vessék a Balatonba!...

S visszaült a székre. A cérnát tekergette vissza az orsóra.

- Egy pillanatra nem hagy az a kullancs. Reggel már itt vár az Erzsébet előtt. Este el nem hagy, míg be nem lépek a szobámba. Az ő lakása is az enyém mellett van már. Addig szorongatta Moysot, míg csak mellettem nem adott neki szállást. Ha nevetséges akarnék lenni, féltékenységet éreznék...

S nevetett. Szerelmesen nézett reám.

Én, azt hiszem, kissé piros voltam a várakozástól. Csak öltögettem szorgalmasan, s alig pillantottam fel a varrásomról.

- Művésznek nagy művész, - mondtam, hogy valamit mondjak.

- A művészek okos emberek, - felelte a fejét rázva, - de ez... Órákig elül mellettem, hogy egy szavát nem hallom. Bizonyosan kérődzik olyankor.

S nevetett.

A nyakkendőjére tapintott és ellágyult hangon folytatta:

- De másról szólanék én most Iluska, ha megengedi...

Bizonyosan azt feleltem volna rá, hogy megengedem, de az a *kérődzik* szó kellemetlenül érintett. Mert apa is olyan kevészavu ember. Lehet különben, hogy nem is apáért, hanem magáért Beszterceyért... Magam se tudtam, hogy Besztercey annyira belől van már nálam.

- Téved maga Forgács, - mondtam elkomolyodva, - hogy a csendes embert ostobának véli. Az én apám olyan okos ember, hogy a papunk is respektálja. Pedig a mi papunk külföldön tanult és pályadíjakat nyert a jeni egyetemen. Látná a könyvtárát: egy szoba telidestele könyvvel és egy regény se közte. Verses könyv is csak egy: *Szalán futása*. De azt nem olvassa. Hát lássa olyan tudományos, és ha eljön hozzánk, - minden vasárnap este nálunk vacsorázik, - hát olyankor apától kérdez egyet-mást: görög és latin kifejezéseket. És lássa az a pap is hallgató ember. Van úgy hogy, félóráig se szólnak, csak pipáznak, gondolkodnak. Mint két akadémikus. Igen okos emberek. Még a papné is tudományos asszony volt szegény. A télen halt meg. Csak ötvenegy éves volt. De operálni kellett. Külön kupéban vitték Pestre, a szanatóriumba. Aztán...

A belső szobában székkoppanás hallatszott.

- Nem tudok aludni, - kezdte mama még bent, - hogy te csontgombot akarsz arra a köpönyegre...

S kilépett álmos szemmel s ahogy volt: jaj meztláb, alsószoknyában és hálórékliben, - hogy majd elsüllyedtem. Csak nézett, hogy Forgács is ott ül, és cernát tekerget.

- Hogy kerül maga ide?

Mert mama igen szigorú erkölcs és tisztesség dolgában. Mamának az egyik nagynénje alapítványi hölgy volt, katolikus és méltóságos című.

- Hogy kerül maga ide?

No, a vallomás csirájába fűlt. De azért érthető volt, hogy nyilatkozni akart. Gondoltam: mama megint rálépett az aranyórára, csak hogy most az enyimre.

Forgács mentegetődzött, hogy csak az üvegecskét adta be, nehogy elveszettnek véljem és busuljak rajta.

Aztán Kláriról és a patikáról mingyárt a maga patikájára fordította a szót. A maga patikájára, amely nincs ugyan még meg, de a jogosításért már fényesednek a kilincsek.

- Mingyárt, - mondta mama, - csak papucsot öltök.

És gyorsan visszatért harisnyában, papucsban, blúzban, a feketeszoknyájában.

Következett volna, hogy a patikához már csak asszony kell és némi pénzecske. Mama erre bizonyára mingyárt rátette volna a maga kártyáját:

- Hogy hát mért nem házasodik meg?

Viszont Forgács is bizonyára kész volt a maga következő kártyájával, hogy:

- Patikusnak bajos: nagy fundamuntom kell.

Mama kész volt rá, hogy mondja:

- Okkal-móddal minden lehető, de a szeretet az első főfundamentom, csak ez legyen meg.

Forgács is kész volt rá, hogy mondja:

- Az se hiányzik az ő baloldalán, csak... csak-csak... éppen eziránt tudakozódott volna énnálam.

S még azon órában jaj menyasszony lehettem volna, - ha akartam volna. Volna... volna...

Azonban meg se kezdhették a kártyák kirakását, az ajtón Klári robbant be. A cukorzacskó a markában. Az arca lobogó örömmel!

- Lefest! Szilva bácsi lefest! Még ma lefest! Mingyár lefest! Itt áll ideki, és lefest, ha megengedik. Itt áll a folyosón: igen szeretne most mingyárt lefesteni. Behivhatom?

S választ nem is várva, ugrott az ajtóra s kitárta:

- Tessék Szilva bácsi! Tessék! Isten hozta.

S még a bokája is rezgett az örömtől.

A festő piros arccal szemérmeskedett be. A szeme már az ajtóból rámvillant és Forgácsra.

A vége az, hogy a mesebeli Kásztor és Polluksz nem volt oly elválhatatlan egymástól, mint az a két gavallérom volt, és Ézsau nem fujt úgy Jákobra az apai áldás után, mint ahogy ők fujtak egymásra suba alatt.

Akkor éjjel hát azon tépelődtem: melyiket válasszam?

Forgácsnak egy hét mulván letelik a szabadsága. Ha gyűrű nélkül tér vissza, s látja, hogy a festő mellettem marad, akkor már bizonyos, hogy *Forgácsné* nem lesz a nevem. Dehát legyen-e *Beszterceyné*?

Választanom kell ezen a héten, jaj választanom!

Forgács eszes, szép fiu, szép feketehajú fiu, elegáns, illatos gavallér. Módos is. Bizonyára szorgalmas ember is. A lakása szép lesz: csupa faragott butor, parkett, vesztműnszter-óra, nipppek, olajképek, finom szőnyegek. Nekem külön toaletszobácskám, nagy állótükör az ablak mellett. Kölni vizem, - akár fürödhetek benne.

Besztercey szökés, jámbor legény. Forgácsnál négy évvel idősebb. Erősebb is, egészségesebb is. A szeme csupa jóságos becsületesség. És nem igaz, hogy hülye, csak épp hogy néha megzavarodik és olyankor nehéz neki a szó. Ez bizony kellemetlen látvány. De ha nyugodt, csakolyan ötletes, mint Forgács. Aztán hát ki tudja: idővel milyen művész lesz? Jaj talán mint Munkácsy? Hiszen maga a primás is megbámulta.

Besztercey alkalmazkodni fog a feleségéhez. Forgács nem. Forgács bizonyára olyan férj lesz, aki csak a maga akaratát ismeri a házban. Mindig kérdegetni kell:

- Hogyan akarod kedvesem?

Besztercey ezt tőlem fogja kérdezgetni. Ami kis hibái vannak, megszokom. Például, hogy ő nem eszi a húst, még a rántott csirkét se. Hát baj az? Én eszem majd a csirkét, ő eszi majd a salátát. Így még vendéglőben is könnyen ebédelgetünk.

Forgács talán beültet a patikájába a pénztára mellé. Igaz, hogy a patika jószagú szép hely, dehát egy patikában töltsen-e el az életemet?

Beszterceyvel mulatságosabb, ha erre-arra kószálunk, és festünk erdőn, mezőn, falun, tavak mellett, Isten szép ege alatt. Jaj, szebb a virágos rét a viaszos parkettnál. Én is megtanulom a művészetét. A patikát sohse fogom megtanulni, a festést megtanulom.

Dehát Forgácsnak az a nagy vagyona, várható öröksége... Az erszény sohajtás nélkül nyílik. Esténként színházba, hangversenyekre járhatok. És Klárit is magam mellé vehetem: könnyebben férjhez adhatom...

Nem birtam választani.

Egyformán kedves volt énnekem mind a kettő.

Forgács a városiasságáért, Besztercey a mezeiességéért. Forgács az elméségéért, Besztercey a becsületes nyíltságáért.

Mamával beszélgettünk róluk, de ő sohse ösztökélt, hogy melyiket válasszam. A mi családukban ugyanis történt már egy szerencsétlen házasság: a szülők kalapálták össze. A két szerencsétlen sohse vetette szemére a szülőknek a baját, de azok bizony keserűn mondogatták:

- Jobb volt volna a szivők választására hagynunk.

Mama hát nem egyszer mondta:

- Mindenbe beleszólok, csak házasságod ügyét intézd magad. Én se nem javallok, se nem rosszallok: a szived meg fogja érezni: ki az igazi párod? Arra az érzésedre hallgass.

És én mondhatatlanul hálás vagyok ezért mama iránt és apa iránt is.

Mégis hát mama pottyantott olyan megjegyzéseket, amelyekből láttam, hogy Forgácsot jobban szeretné vejének.

El is boszantotta volna mellőlem szegény Beszterceyt előbb-utóbb. De Beszterceynek is volt esze: megigérte neki, hogy őt is lefesti, még pedig olajban, - s csak *úgy*... emlékül. Mama mingyárást teljes bizonyosságot szerzett, hogy ez az *úgy* még mellékes kiadásokkal se jár és nem nézett már olyan Meduza-szemmel rá, mint eleinte, sőt aznap még azt is mondta róla, hogy derék ember. Igaz, hogy csak Klárinak mondta.

Hát ő is várt még: az anyai sziv jaj sok mindent megérez. Beszterceyt ha nem is érezte még világosan, de Forgácsot se. Csak éppen hogy Forgácsnak az a budai háza forgott mindig a fejében.

Gondoltam: végig várom a hetet.

Ha Forgácsot választom, megmondhatom neki az utolsó napon is, s akkor Besztercey is bizonyára vele tér vissza a fővárosba. Ha pedig nem Forgácsot választom, Besztercey ugys itt marad még, csak épp hogy megnyilatkoztatom. Még ezen a héten megnyilatkoztatom. Hiszen csak az alkalmat lesi ő is.

Igazán úgy voltam, mint a patikai mérlelő: hogy csak egy szemernyi kis súly kell valamelyik serpenyőbe s akkor mértékre billen.

Talán már holnap megjön, ami billent.

Bágyadtan ébredtem reggel.

A zene már szólt lent.

Kitekintettem az ablakon.

Az én két gavallérom már ott sétált a harmatos fák alatt, a ház előtt. Forgácsnak fel volt hajtva a gallérja, arról láttam, hogy az idő hideges.

Este megbeszéltük, hogy áthajózunk ebédre Siófokra, s délután visszatérünk.

A köpönyegem már megkészült.

Virágot minden reggel hoztak. Mind a két gavallérom virággal várt minden reggel. Én mindig egycsokrot csináltam a kettőből, s a fölöslegesét Klárinak adtam.

Akkor is, hogy lenézek: látom, hogy mind a kettőnél ott a virág. Beszterceynél selyempapirosban, Forgácsnál fehér papiros-dobozban.

És Besztercey is útra van öltözve: a nyitott mellű kék lüszerjébe, a nyakán rendes álló gallér és fehér nyakkendő. Könnyű fekete havlok is a karján.

- Jó reggelt! Jó reggelt.

S nyújtják a virágot.

Besztercey vagy öt szál fehér szekfüt, Forgács... képzelje mit nyújt Forgács a felnyitott dobozból?

Jaj a csodás rózsát! A primás rózsáját! Egy pillantással megismertem, hogy a bimbajában volt rózsza az: az éjjel kinyílt, és Forgács elhozta! Nohát azt hittem, hogy ott csókolom meg a nyílt sétatéren! Száz ember szemeláttára! S ha abban a percben kérte volna meg a kezemet, szinte belecsaptam volna a tenyerébe.

Mondhatatlan boldogan tűztem a kebelemre, s nem is egycsokorban a szegfüvet, hanem csak magányosan, a szárán maradt zöld levelekkel. Az öt szál szegfüt később aztán a reggeliző asztalnál a kalapom hajlásába tűztem.

Akkor is a kékszalagos szalmakalap volt a fejemen, - igen odaillett.

Node meg is állt rajtam minden leány és minden asszony szeme, hogy szinte zörgött a foguk az irigységtől.

Boldog voltam.

A napernyőm is, a mohaszin napernyőm volt aznap velem. Igen illett a köpönyegemhez. Hát még a rózsához!

Kissé sétáltunk, beszélgettünk. A felhők, - nem csekély boldogságunkra, - oszladoztak az égen. A nap meleg sugárral ragyogott elő. De a gesztenyefák lombjain bizony vörösködött már az ősze lehelete.

Sétáltunk, beszélgettünk.

A nők szeme mindenütt rajtam. Szabad talán mondanom, hogy a férfiaké is.

Tíz óra tájt aztán mama egy padra roskadt. Mondtam pedig neki reggel, hogy ne a harmincnyolcasat huzza fel.

Hát ülünk, csevegünk. Várjuk az időt az indulásra.

Megáll előttünk Moys Bogomér is, a fürdő intézője és figyelmeztet bennünket Blahánéra és Rákosi Szidire, hogy ott sétálnak.

Akkor még csak szinpadról ismertük őket. Klári három évvel később a nemzet kedves Szidi mamájának a növendéke lett. Akkor csak nagy áhítatos szemmel nézte őket.

Aztán egy gyerek képes levelező kártyákat árult. Új felvételüket.

Válogattuk, vettük.

Mink apának irtunk, mint minden nap.

Forgács az anyjának irt, mint mindennap.

Besztercey *T. Balogh Apollónia asszony*nak irt, ha nem is mindennaposan, de gyakorta.

Aznap is.

De csak éppen hogy megcimezte.

A címzésből gondoltam, hogy nem úri asszony, hát akkornap meg is kérdeztem tőle:

- Mondja: mivelhogy mi nők kíváncsiak vagyunk, kije az az asszony magának?

Elmosolyodott:

- A dajkám. Nem tud írást.

Ez igen tetszett nekem.

Most is velünk van a dajkája, csak hogy most szakácsasszony, az a kis görbehátú asszony, aki az ajtót nyitotta magának. Jaj, ez a tojás meg itt van! Csak két szóval mondom hát el, hogy hogyan történt az a vallomás.

Hát ülünk ott, csevegünk és írjuk a képes kártyákat.

Egyszer aztán a karperecemre pillantok:

- Jézusom! Tizenegy!...

Akkor ugrunk csak és lódulunk. Szinte futunk a hajóállomásra.

Tizenegykor szokott indulni a hajó.

Már meg is telt. Már bölgöl is.

- Jaj lekésünk!

Klári fut legelől persze mint a fürj, - ha ugyan rózsaszínű fürj is van a világon. Egy rózsaszínű új blúz volt aznap rajta, fehér matrőzgalléros, igen csinos. Apró csipkebogyószin porcelán-gombocskák rajta. Hát ő repül elől.

Utána én futok Forgácscsal.

Mama jaj elmaradtan, mint a boritóból kizavart kacska.

Besztercey jószívvel ömellette.

- Jézusom! - rettenek meg a hidon, - a napernyőm! A padon maradt a napernyőm!

Soha életemben nem történt, hogy a napernyőmet elhagytam volna. Hagytam már el táskámat, órámat, tárcámat, bevásárolt holmit, színházi nézelőt, vasuti jegyet, mindent-mindent, de napernyőmet csak akkor az egyszer. Mert hogy a kártyákat nézegettük, a pad hátához támasztottam a napernyőmet. Aztán meg hogy felugrottunk, a köpönyegemet fogtam össze, hogy ne lebegjen, - bizony nem jutott eszembe.

- Jaj Forgács, a napernyőm!...

Forgács csak megfordul, és száguld vissza, mint a strucc.

- Mi az? mi az? - lihegi ijedten mama.

- A napernyőm... Jaj elviszik a napernyőmet! a gyönyörű drága szép napernyőmet! Jaj...

- Sohse sirjon azért, - mosolyodik el Besztercey.

S elővonja nagynyugodtan a köpönyege alól a napernyőmet. De még a tarsókámat is, vagyis hát ridikülőmet, ahogy itt Pesten mondják.

- Jaj, hát mért nem szólt Forgácsnak? Kiáltson, az Isten áldja meg!

Forgács azonban már messze bent loholt a fák közt, csak a pepitás két lábaszára villogott olykor, mint a futó kerék küllője a távolban.

Jaj, csak el ne induljon most már addig a hajó!

Lessük-várjuk is nagy szívdobogással Forgácsot, hogy mikor ötlük ismét elő? Jaj az a bolond Forgács: még a padot se fogja megtalálni, ahol ültünk.

A hajó sipol, csenget.

De még csak áll.

Hova marad ennyi ideig?!

Nézem az órát: tizenegy mult két minutával.

Hálistennek, hogy később indulunk.

De jaj már fogják a hidlást.

- Szóljon Besztercey hamar a kapitány úrnak... Csak egy percet várjon, csak egy kicsike percet. Jön is már, jön! jön! Ahol fut a!...

Besztercey ugrott is nagy engedelmesen, de a kapitány épp egy matrózára szitkozódott:

- Hogy a szelek vessenek a vízbe te muja! te boglári bivaly! te kétlábú pálinkakazán! A kutya glóriáját az ilyen matróznak.

Vörös volt a képe, mint a főtt ráké, és a két ökle úgy rángatódzott, mintha tüzes vas volna a markában.

- Te spongya-ember! Te akasztófadisz! A kutya glóriáját!

Közben előkapta az óráját, - egy negyedkilós Roszkopfot, - és nagymérgesen lekiáltott a rézcsövön:

- Indits!

S a hajó csobogva-zuhotolva vált el a hidtól.

Jaj de haragudtam Beszterceyre!

Még kanyarodóban voltunk, mikor Forgács előnyilamodott a fák közül, mint valami versenyfutó.

A közönség kacagott, s a kacagás nőttön-nőtt, hogy Forgács nem látja a hajó mozgását, hanem csak fut leszegett fejjel, fut még a pallókon is...

Nohát az a kacagás, ami ott volt, mikor végre meglássultak a küllői és megállt, és kétségbeesetten nézett, s törölgette a zsebkendőjével az arcát...

Klári is kacagott.

- Gyűjjön hát - kiáltotta, - fusson a vizen!

Csak én boszankodtam, meg mama.

- Node ilyet, - dohogott mama, - hát mért nem szólt Forgácsnak, hogy magánál van a napernyő?

Besztercey vállat vont:

- Tudhatom én: mikor mért szaladnak a patikusok?

A hajó gyorsult. Kőszén-füstöt bűzölt. Hosszu barázdát szántott a vizen. Füred halványodott. A szalai nádak zöldje elfakult lassankint.

Én még mindig ott álltam a hajó hátulján, a napsütésben s Besztercey is mellettem. Meg mások is, akik zsebkendőt lobogtattak. Különben hát mindenki fönn volt a födélen, csak mama tipegett le Klárral a terembe. A futás fáradalmait pihente mind Siófokig.

Hát csak állunk ketten a hajó hátulján és hallgatunk. Negyedóránál is tovább hallgatunk és hallgatunk.

Végre is Besztercey szólal meg:

- Utánunk jön majd motoros csónakon. Annyira bánja?

S rámnézett.

Jaj, sohse felejttem el, ahogy rámnézett.

- Hát, - feleltem még kissé duzzogón, - hogyan bánna, hiszen miattam késett le... Jó fiu.

És megszagoltam a rózsát.

Éreztem, hogy elszontyolodik, hát enyhítettem az ügyön:

- Akárki késett volna is le miattam, kedvetlenitene. És Forgács ma különösen szíves volt: ez a rózsá... A színe is csodálatos, de hogy épp a primás kertjéből való... Ki ne érezné kincsének? Ha elhervad, lepréselem és rámába foglalom. Alája írom:

A primás rózsája.

Beh kár, hogy a színe elhagyja.

A hajó korlátján könyököltünk és barátságosan néztem már rá, nehogy, a szavaim megnehezítsék a szívét.

- Ha éppen olyan kedves magának az a rózsá, - felelte bús-udvariasan - lefestem.

- Megtenné?

- Ma ebédnél. Különben holnap is lehet még. Olajfestéssel finomabban lehet.

A kezemet nyujtom nagy hálásan. Ő pedig megragadja méghálásabban.

S talán az a mozdulat volt az oka, vagy hogy a gombostű is rövid volt, bizony nem tudom, - elég annyi, hogy abban a pillanatban fordul és bukfacezik a rózsám, s hull a vízbe.

- Jézusom! - sikkantok.

Besztercey is néz.

A következő pillanatban ledobja a köpönyegét, könyvét, kalapját, és szökken a korlátra. De gyorsabban, mint ezt beszélem. Mire szólhatnék már *toccs!* le a vízbe! Négy ölet feccsen fel a víz a zuhanásától.

Olyat sikitottam, hogy tán a tihanyi visszhang is elnémult ijedtében.

De mások is kiáltoztak:

- Segítség! Segítség! Mentőcsónakot!

- No egyszerre mindenki arra az oldalra tolong. Asszonyok jajgatnak, férfiak bámulnak, Matrózok mentőövvel futnak a csónakhoz és oldozzák.

A hajó megáll.

Besztercey azonban úszik mint a fóka, s ki-kiemeli a fejét a vízből.

Egyszercsak megfordul, s úszik nyugodtan visszafelé. A szájában a rózsa.

Nohát arról nem is beszélek, hogyan káromkodott a kapitány és hogyan csurgott a víz Beszterceyről.

A husz korona büntetést nyugodt-engedelmesen fizette egy csuronvizes bankóval. A kapitány nem is vette el, hanem az egyik matróznak intett:

- A tietek. Ilyen tréfákat nem tűrök! Ha még egyszer beleugrik, otthagynom! A kutya glóriáját!...

Én is korholtam persze, - jaj, minden tagom reszketett még akkor is, - de magamban igen elégedett voltam vele.

Hogyisne: minden nő látta, hogy azt a rózsát hozta ki a vízből, amelyik az enyém volt. Látták hogyan hozta a szájában, és micsoda elegáns mozdulattal nyújtotta nekem.

No, ha az irigység csakugyan pukkasztó valami volna, ott ugyan egyebet se lehetett volna hallani, csak

Pukk-pukk...

S nemcsak a leányok, az asszonyok is:

Pukk-pukk...

El is szállingóztak onnan a hajó másik felére. De még onnan is vissza-visszatekintettek, szinte véres szemmel az irigységtől:

Pukk-pukk...

Én rájuk se néztem persze. Csak álldogáltam büszke-nyugodtan a helyemen, mintha nekem nem is volna szokatlan valami az ügy, mintha az én kedvemért mindennaposan leugrálnának a gavallérok a toronyról, a hajóról vagy akár a Csimborasszóról is.

Besztercey valamivel odább vidámnyugodtan szárítkozott a napon.

Egy matróz gyékény-szőnyeget terített oda, hogy arra álljon, amíg csurog.

Hát csak állt és csurgott.

Elővette a pipáját: kifujta belőle a vizet és rágyújtott.

Nyugodtan csurgott tovább.

Én rá se igen néztem. Csak könyököltem továbbad is a korláton, de mégis már a kenesei fehér partok felé.

S a gondolatom azt fontolgatta, hogy melyik is szeret hát jobban a kettő közül?

Az-e aki a lehetetlenség kertjéből szerezte meg a rózsát? Vagy az, aki, jaj, a halál tavából ragadta ki, hogy az enyém maradjon?

Ha Forgácsot választom férjemnek, ő meg fog szerezni nekem mindent, amit kívánok. Ha Beszterceyt választom, Besztercey kész értem a halálra is.

De hogyan is jutott az a Forgács a rózsához?

A kertésztől vette volna?

Lehetetlen.

A kertész is bizonyosan tudta, hogy a primásnak mennyire kedves virágja az a rózsza. Még csak ő tudja igazában! Minden virágról tudja: melyik, mennyire kedves a primás szemének. Hiszen minden munkája csakis a primás kedvéhez igazodik. Füred a bencéseké, s a bencéseknek is feje a primás. A kertészt a bencések fizetik, tehát ha álmatlan az éjszakája, a primás kedve iránt való aggodalomból álmatlan. A rózsza szembeötlő helyen állt. A kertész tehát büszke volt reá. Talán jutalmat is várt érte a primástól. Meg is kapta tán már.

A kertész nem adhatta el a rózsát.

Ha más rózsza volna, azonos fajta, gondolhatnám, hogy mégis tőle való. De a rózsza valósággal az a rózsza, amelyik még csak fészlőben volt tegnap. A lyukacska, amelyik a bimbó zöld takaróján fehérlett, rajta van most is. A takaró már az aljára penderült, de a lyukacska látszik rajta. A rózsza a primás rózsája: csakaz, amelyet láttunk.

Ellopta?

No bizonyosan úgy lopta el. Mikor továbbléptünk, visszamaradt egy lépést és letörte a bimbót, zsebrevágta. Éjjelre pohárba tette. Reggelre kinyílt.

Nézem a rózsza szárát: késsel van metszve. Hát lehet, hogy nem úgy törte, hanem a penicilusával metszette le. De törhette is, és utólagosan csinosított a száron.

Ellopta!

Mint ahogy az én képemet is ki akarta lopni a vázló-könyvből. Mint ahogy az illatvizes flakont kicsente a tarsókámból.

Ellopta!

De mit szólt a primás, hogy nem találta ott a kedves rózsáját?

S egyszerre borulttá vált énelöttem a napos Balaton.

Már reggel is, hogy a rózsát ideadta Forgács, megvillant a fejemben ez a gondolat. De az örömem annyira nagy lángot vert, hogy nem foglalkoztam ezzel a kérdéssel. Gondoltam: Forgácsnak az ügye, hogyan szerezte meg. A fő az, hogy a rózsza az enyém.

A hajón azonban már a primás szolgájára gondoltam; aki talán két-három kis titkos koronáért beeresztgeti a kíváncsiakat a házba.

Minket a kertbe is.

Jaj mi történt azzal a szegény emberrel, ha a primás reggel csak a helyét találta a bimbónak?

Megharagudott rá?

Elkergette?

Kenyerét vesztette az az ember?

Talán családja is van...

Ez a gondolat szinte megrázott. Családja van a szerencsétlennek!

A szemem elnedvesült. De mingyárt le is töröltem: ha meglátja Besztercey, bizony még azt véli, hogy Forgácsot siratom.

Szegény Besztercey, jaj, olyan volt a hajó végében, mint az ázott egér. Még akkor is csöpögött belőle a víz, mikor partra értünk. Minden lépésére vizes nyom maradt, még a Grandhotel aszfaltos útján is.

Az utasok nevelték és csodálták is egyben.

A nők szeme még kiszállatkor is sárgán karikázott rám, és csodálattal Beszterceyre. Ugyancsak kandikáltak a balkezünkre, és méginkább fojtogatta őket az irigység, hogy nem láttak rajtunk karikagyűrűt.

Besztercey rájuk se nézett, csak lépkedett és csöpögött.

Klári igen kacagta.

- Szilva bácsi, nincs a zsebében cukor?

De mama is elégedetten mosolygott reá.

- Vegyen legalább egy gallért a boltban, - mondtam neki, szíves tekintettel, - megvárjuk míg visszatér.

- Sohse zavartassák magukat, - udvariaskodott Besztercey, - csak ebédeljenek. Majd odajutok én is. Vagy megvárja Forgácsot?

A szavára visszatekintettem a Balatonra, debizony nem mutatkozott semmiféle motoros csónak.

- Nem, - feleltem, - csak magát várjuk meg.

Bizony beletelt egy óra is, mikor megint előkerült.

De még hogyan!

Teljesen száraz ruhában. Sőt meg is volt vasalva a ruhája s ujdonatuj ing és gallér ragyogott rajta. Csak épp hogy a haja maradt nedves, meg a cipője.

Mama persze ebédutón azonnal lefeküdt, - noha igen kedvetlenkedett, hogy még egy órai pihenésért is egész napot számitanak a hotelben. Dehát a futás igen megviselte.

- Legalább tárgult a cipő, - vigasztalta Klári.

Hát lefeküdt.

Mink meg lesétáltunk a parkba. Klári is velünk.

Andalgunk.

A parkban nem jár más. Gondolkodok: hogy rázzam le Klárit a nyakamról?

Mert ha magunkra maradhatunk, Besztercey vallani fog. Bizonyos, hogy vall!

Egy lombos tuja bokor alatt alkalmas pad fehérlett. Valamivel odább négy-öt rövidszoknyás leányka labdázott, - két guvernánt is velők. Gondoltam: Klári bizonyosan érdeklődik majd a játék iránt. Fölkel majd a padról és eltávozik vagy tiz lépésnyire.

Csak az volt a kellemetlen, hogy a nap már odasütött. Nem baj: tartom a napernyőmet.

S ahogy a padhoz értünk, leültem. A szélére ültem. Klári középre. Besztercey a másik végére.

S mingyárt meg is nyitotta a vázoló könyvét, és a színes krétái skatuláját, meg a tábori székecskét.

- Valami érdekes az arca, - mondta, - ennek a napernyőnek a zöldjében.

- Csak nem zöld tán az arcom! Jaj, ne ijesztgessen, Besztercey!

- Nem, csak ahogy a napfény általszűrődik azon a zöld selymen... valami tündéries!

És kért, hogy lefesthessen.

- Azért csak beszéljen, - mondta, - a festő nem fotográfus. Csak éppen hogy felém legyen mindig az arca. Valami tündéries!

És elém ült a tábori székére. Klári némi érdeklődéssel tekintett rám, de láttam a szemén, hogy álmos.

No, itt fog bóbiskolni köztünk. A labdázókra rá se néz. Mama bizonyosan megmondta neki, hogy magunkra ne hagyjon.

- Te Klári, az a feketehajú leány ott, hallottad délben mit mondott rólad?

- Rólam?

- Rólad, hogy mellettünk elmentek. A mögöttünk való asztalnál ültek.

Klárinak egyszerre megfrissült a szeme.

- Mit mondott?

- Azt mondta, hogy igen illik az arcodhoz ez a rózsaszín blúz, ezzel a széles fehér gallérral. A másik is dicsért, aki most kapja el a labdát.

Klári arca érdeklődéssel fordult a leánykák felé.

Én tovább maszlagoltam:

- Leves után meg azt mondta az a nagyobbik: Kedves szemű lány szeretnék vele megismerkedni. Csodálom, hogy te nem hallottad.

Klárin mintha villamos áram futott volna végig. Fogta a napernyőjét és megnyitotta.

A lányokra szemlélődött.

De azért csak ottmaradt a padon.

- Szép lenne, ha odamennél. Mingyárt szólnának.

Klári lecsuszott a padról s nézett, vizsgálódott.

- Eredj csak, eredj. Játszszál bátran.

- Dehiszen zsidóányok ezek.

- Baj is a. Láthatod, hogy nem afféle kócos zsidók. Pestiek.

Klári visszaült, vállat vont:

- *Tényleg. Sőt. Ugy éljek! Ki van zárva. Nem létezik,* - idézte zsidósan.

S nevetett.

Én már boszankodtam reá:

- Csak beszélj: a falusi lány félénksége szól belőled.

Klári felpattant. S megindult a játszók felé.

De ötöt se lépett, visszafordult:

- Dehát te hogy maradsz itt?...

S a szájához kapott s nevetett.

- No csak eredj, - biztattam, - hiszen azért itt vagy. Igen kedves lányok azok. Láthatod, hogy guvernántjuk is van: úri lányok.

A játszók labdája felénk gurult. Klári felkapta és mosolyogva himbálta. Az ismeretlen leány szintén mosolyogva tartotta a kezét.

- Vigyázat! - kiáltotta Klári, - magasan dobom. Fogadjunk, hogy, elejti!

- Ki van zárva! - sikintotta vigan a pesti leány.

A következő percben már ott volt Klári a társaságukban.

Magunkra maradtunk.

A padon háttal ültünk a Balatonnak, s én már csak azért is választottam leülésre azt a padot ottan, nehogy Besztercey azt vélje, hogy Forgácsot lesem. Különben hát a nap is úgy állt már az égen, hogy háttal kellett fordulnunk neki.

- Elégé zöld vagyok?

- Elégé tündéri, - bókolt Besztercey.

De nem is gondoltam én már akkor Forgácsra. S nem is jött át utánunk. Ahogy este mentegetődzött: a motoros csónakot egy társaság már előre lefoglalta a szokott tihanyi útra. Négy óra felé meg már nem volt volna érdemes útra kelnie.

Hát csak ketten ültünk ott.

No most, - gondoltam, - most...

De mit szóljak majd rá? Éshát még nem is választottam kettejük közül. Azt fogom mondani, hogy... Majd valahogy elholnapozom az ügyet, mint Forgácsdal cselekedtem.

S hogy Klári már lapdázott, elhallgattam.

Ő valóban olvadozó szemmel nézett is reám. A színes kréta egyre lassabban mozgott a kezében.

És én is bátoritón néztem. Ha olvasni tudott volna a szememben, bizonyára azt olvasta volna ki belőle:

- Szóljon: itt a perce a vallomásnak.

Ő azonban analfabétának bizonyult a szemek olvasásában: hallgatott, mint a ponty.

Egy erőszakos legyecske rászállt a bal arcára.

Elüzte.

A légy csak egyet kanyarodott s azonnal visszatért.

Tizszer is elüzte egy-egy nyugodt legyintéssel.

Szerettem volna mondani, hogy üsse már kupán azt a legyet, de az ő türelme példátlan. Hát várnom kellett, várnom arra a cudar siófoki légyre, mikor unja már el a helyét.

Besztercey végre belemártotta az ujját a terpentines üvegébe, beletörülte a zsebkendőjébe, s megdörzsölte vele az arcának azt a pontját, amelyre a légy szállani szokott.

A légy nem tért többé vissza.

No, - gondoltam, - hát most, most...

Meg is szólalt:

- Az ajka, - mondta édes nézéssel, - valami csodálatos ritka szép ajak. A maga kedves arcát, mintha ott kezdte volna rajzolni a Teremtő, mikor alkotta. De aztán a szemén is sokáig időzött.

Érzéssel mondta ezeket a szavakat, s persze nem ilyen gyorsan, ahogy én beszélek. Persze engem jobban csak az érdekelt, hogy hogyan kezdi?

Igen tetszett, hogy így kezdi.

Azonban mulnak a percek. Besztercey hallgat, és hol rám gyönyörködik, hol a papirosra, de csak rajzol.

Én meg végre is nem állhattam meg hiuságomban, hogy meg ne kérdezzem:

- Mért volna éppen az én szám olyan különös? Én nem láttam rajta soha semmi különöset.

Hát ez volt a hiba, hogy így megszólaltam.

Mert ő erre fordított a könyve levelén és mellém ült, hogy megmagyarázza: milyen a közönséges ajk, és hogy az én ajkam vonalai miben különböznek a közönséges ajak vonalaitól.

De akkor már hogy mellettem ült, egyre halkabban és töredezetten beszélt.

Nekem kellett kerékvágásba emelgetnem:

- Hát nem ilyen a közönséges, mint az enyém?

- Nem.

- Kisebb?

- Nem.

- Nagyobb?

- Nagyobb.

- Mint a szobrokon?

- A görög szobrokon sincs...

- Szép ajk? Nincs szép ajk a görög szobrokon?

- Rajztanári.

- *Rajztanári?* Ezt nem értem. Hát az én ajkam nem rajztanári? Mért nem rajztanári?

- Finomabb.

- De hogy finomabb? Hát mondjon valami példát, ami nem rajztanári és finomabb.

- Rózsa szirma.

És nézett imádságos szemmel.

Alig birt lélekzeni.

- Rajzoljon hát, - biztattam, hogy levegőhöz jusson.

Rajzolt, s közben mámorosan nézegetett a szemembe.

Sóhajtott is vagy háromszor, de oly epedőn, ahogy csak a Pokol elkárhozottjai sóhajthatnak, ha a magasba néznek.

És én megint hibáztam azzal, hogy a családi fényképekről beszéltem: melyikünk kihez hasonlít. Az én vonásaim apai öreganyámnak a vonásaival egyeznek.

S elmondtam, hogy öreganyám milyen csodálatosan ment férjhez, és hogy öregapámat egyszer utonállók támadták meg, mikor eladta a homokéri birtokát és hogy a tulajdon kertészünk volt az egyik haramia.

Akkor aztán megakadtam.

Hogy, - gondoltam, - ha még ezt is elbeszélem, ő nem jut szóhoz.

Ő csak nézett, várt.

- Beszéljen még, - szólalt meg, - beszéljen. Ugy szeretem hallgatni...

Igen kellemesen érintett ez a kérése.

Éshát elmondtam a kertészünket is, hogyan fogadtuk könyörületből a szolgálatunkba. Mert beteges legény volt. Olyan izé baja volt... megerőltetéstől... Apa megoperáltatta, és gondolta holtáig hű cselédünk lesz. De jaj gonosz lélek volt...

Csak visszatéret boszankodtam aztán, hogy minek mondtam én el azt a mindenféle történetet. Besztercey bizonyosan vallott volna, és most már választhatnék két kérő között. Este megbeszelném mamával és reggelre választanék.

Már akkor Besztercey sokat forgott az elmémben.

Láttam, hogy igen értelmes ember. Nincs olyan sok nyakkendője, mint Forgácsnak, de nem is vagyok én már kislány, hogy nyakkendők szerint szálljon le meg fel a hőmérőm.

Aztán a kész vagyon se mond sokat fiatal embernél. A pénz is folyadék: sok fiatal embernek akármennyit is tesznek a tenyerébe, kifolyik. Kártya, börze, lóverseny... Nem tudom ugyan, hogy Forgács kártyás-e, de Besztercey bizonyosan nem kártyázik. Aztánhát ki tudja nem nagyobb vagyon-e egy kis piszkos festőecset, mint az ezerfrankos porcelános, üveges, drágalátos, elegáns, illatos patika? Ha már most megvan 10-15 ezer koronája, mennyivel jobban fizetik később!

Munkácsy is csak egy ládika festékkel és néhány ecsettel indult a világba. Nálunk megvan a könyvtárunkban az élete története. Jaj az igen érdekes könyv.

Vagy igazis: iszen kölcsön adtuk postamesterének. Őhosszújuk adunk a takart szekrényből is. Nem szalonnáznak a könyvön, se nem fülezik, se nyállal nem forgatják.

Ritka művelt család.

Az egyik leány Franciaországban is járt. Komornája volt egy Zichy-grófnénak. Kár hogy nem szép lány. Nagy a füle.

Dehát miről is beszéltünk?

Igaz: Beszterceyről. Hogy igen imponált nekem a művészete.

Meg is kérdeztem tőle az úton a hajón:

- Ha újra gyermek lehetne, megint a festőművészetet választaná-e?
- Azt,- felelte csodálkozva,- azt.
- Hát nem lenne-e inkább... mondjuk például: gyógyszerész?
- Én? gyógyszerész? - hőkölt megbotránkozva.
- Mért ne?
- Inkább keverek festéket, mint pomádét.
- Dehát az is szép, nemes foglalkozás. És a gyógyszerész még kisvárosban is a legelső urak közé számítódik. Nálunk a főispánnal vadász. A gróffal is.

Vállat vont.

- Lehet. Én akkor se vadásznék, ha patikus volnék.
- Uri passzio.
- Bestiális passzio.
- Dehát mégis valamiképpen nem tetszenek magának a patikusok.
- Mi tessék rajtuk?
- Ha kisasszonyok volnának a patikusok, ugye?...

Vállat vont.

- Ha kisasszonyok volnának, megkopaszodnának!
- Megkopaszodnának?
- Minden patikus megkopaszodik.
- Kopaszt inkább, kopaszt.
- Kopaszt is, kopaszodik is.
- És mind meggazdagodik végtére.

Vállat vont:

- Mi a gazdagság?
- A gazdagság nagy sor, kedves Besztercey.
- Aki nyugtalanul alszik, nem gazdag, ha Rótsild is a neve.
- Dehát hogy tudja maga, hogy nyugtalanul alszik?
- Aki pénzes zsákon hál, nyugtalanul alszik.
- De akinek holnap fizetni valója van és nincs pénze, az nyugtalanabban alszik.

A fejét rázta.

- Okos embernek nincs olyan fizetni valója. Nem él költségesen: nyugodtan alhatik.
- Eszerint a gazdag az, aki nyugodtan alszik.
- Gazdag az, aki a kincsét nem a bugyellárisában hordozza.
- Hanem a széfben tartja.

- A lelkében.
- Mondásnak szép, de...
- Mondjuk így: akinek nem pénzgyűjtés az élete célja...
- Hanem...
- Kinek-kinek más. Nekem a művészetem.

Én akkor még nem értettem ezt a beszédet.

De azért tetszett.

Azután, hogy férjem lett, jobban megvilágosított erről.

Jaj, az én férjem igen okos ember, csak épp hogy nem fitogtatja. Dehát mondom: akkor nem igen érttem.

Én bizony azon az éjszakán is igen szegény voltam. Sehogy nem birtam elaludni.

A primás szolgája nyugtalanított leginkább.

Micsoda rossz lélek vagyok, hogy egy hitványka rózsaszálért, egy egynapos kis hervatag gyönyörűségért nyomoruságba juttatok egy családot.

S láttam képzeletemben az inséges lakást: sorvadt képű asszonyt rongyos szoknyában, rongyos papucsban és körülötte, jaj, öt kis sápadt gyermeket, amint bágyadtan nyávognak:

- Éhes vagyok...

És láttam a szegény szolgát, amint ónos szemmel bámul maga elé.

Sóhajtások, sirások, csüggesztő reménytelenségek, kenyeretlen láda, üres fazék, rongyra jutott életek. Csupán azért, mert én ostoba kapzsiságomban megkivántam egy virágot.

Az öt sápadt kis féregnek a látása aztán annyira gyötört, hogy mind világosodásig könnyezve forgolódtam az ágyamon.

Hogy mért éppen öt gyereknek a képe volt előttem, s miért nem négyé vagy haté?

Ma se tudom.

A szolgát nem kérdeztem a családja felől. Azt se tudtam egyáltalán, hogy van-e családja vagy nincsen. Én csak egyre az öt gyermekkel virgódtam mind reggelig.

Bemegyek a primáshoz, gondoltam: térdre borulok előtte, mint Magdolnát festik, és úgy könyörgök neki, hogy bocsásson meg a szolgájának:

- A bűnös én vagyok! Az a fiatalember, aki elhozta a rózsát, énmiattam cselekedte. Az a szegény szolga talán mégse vétkezett olyan nagyot, hogy bebocsátott bennünket a kertbe. Családos embernek egy-két mellékes korona... megbocsátható. Hiszen maga pap: maga Krisztus szolgája: Krisztus mindenkinek megbocsátott, aki könnyes szemmel nézett reá. Stb., stb.

Reggel, hogy a tükörbe nézek, jaj, olyan dúlt volt az arcom, mintha valami kriptában háltam volna.

Talán ez is volt az oka, hogy olyan böszülten támadtam reggel Forgácsra:

- Mit cselekedett maga?! Szerencsétlenségbe döntött egy családot! A kenyerüktől fosztotta meg őket! Talán ma már földönfutók is! Nem megmondta-e az a szegény ördög, hogy a primásnak a legkedvesebb virága az! Maga ellopta! Ellopta a rózsát és nem gondolt vele, hogy egy családot az út porába vet.

Forgács csak hűledezett:

- Ki mondta magának, hogy loptam? Ki volt az a cudar rágalmazó?

- Hát ha nem lopta, vette. Egykutya. Azt a szegény embert eltántorította! A bűn útjára csábította! Hűtlenségre vette rá a kenyeret adó gazda iránt! Mégrosszabb! Egy bűnös helyett kettő!

- De, - kapkodta az orrát Forgács, - ki mondta magának, hogy vettem a rózsát. Ki volt az a...

- Hát vagy vette, vagy lopta! *Terciur non dátum!* Engem nem lehet oly könnyen elámitani. És én csak azért is megmentem azt az embert! Bemegyek a primáshoz! Én magam beszélek vele! Vagyok olyan leány, hogy merek beszélni tizenkét primással is.

És kilenc órákor se szó se beszéd, csak nekikerekedtem a reggeliző asztaltól, s mentem: becsöngettem a primás villájának az ajtaján.

- A hercegprimás úrral szeretnék beszélni. Mondja meg neki, hogy egy somogyi leány van itt! Fontos ügyben!

A szolga, - másik szolga volt, nem az amelyik velünk járt, - hosszúra nyúlt arccal bámult. A fejét rázta:

- Őmenenciája nem fogad hölgyet. Urat is válogatva!

- Én nem vagyok *hölgy*. Én *ember* vagyok. És egy embertársam sorsát akarom megmenteni. Érti? Egy embernek a sorsát! Mondja: az a maga társa, az a másik szegény lélek, itt van még?

- Nem tudom - kit tetszik kérdezni.

- Aki tegnapelőtt megmutatta nekünk a primás úr szobáit. Egy olyan magas, komoly, öreges, alázatosképű.

Gondolkodva nézett rám:

- Megmutatta?

- Nem az itt a kérdés. Az a kérdés: elcsapta-e már a primás úr? vagy nem csapta el? Magának tudnia kell!

A fejét rázta:

- Senkit se csaptak el innejd. Az itt nem szokás.

- Nohát annál jobb: akkor még idején érkeztem. Jelentsen be! Engem hiába akar eltéríteni a szándékomtól! Én addig csöngetek itt, míg maga a primás úr ide nem jön.

A szolga megijedt.

- Mingyárt, - rebegte, - mingyárt. Jelenteni fogom a méltóságos úrnak. Tessék várni kissé... Kérem, micsoda nevet mondjak?

S beindult.

De annyit se ment, mint innen az ajtó, elősiet a püspök, a primás titkárja. Szigoru az arca és csodálkozó.

- Mi történik itten? Micsoda vijjogás? Behallatszik a szobába.

Meglátott és hozzám jött.

- Bocsánatot kérek, püspök úr, - mondtam bizonyára sápadtan, a sötétkék krepdesin ruhám volt rajtam, - de egy igen fontos ügyben jöttem ide. Egy család elpusztulásáról van szó. Én nem vagyok katolikus, nem ismerem a szokásokat, de lelkiismeretem parancsának engedelmeskedem. A lelkiismeret Isten szava bennünk, és Isten nagyobb úr őminenciájánál is. Mink tegnapelőtt itt jártunk a kertben, és itt a primás úrnak a legkedvesebb rózsáját bámultuk. És a társaság egyik tagja, egy fiatal ember, tegnap elhozta nekem azt a rózsát. Vagy lopta vagy vette. *Terciur non dátum*. És én csak az éjjel gondoltam rá, hogy az a szegény szolga a családjával együtt kenyerét vesztheti.

Nem tudom még miket csattogtam ott, csak arra emlékszem, hogy igen bátor voltam.

És megmondtam, hogy könyörögni jöttem az emberért: a hibás én vagyok, hogy áhitón néztem a rózsára. Őminenciája meg fog bocsátani egy leány kérésére a szolgájának. De nem is a kérésért, hanem magajóságáért nem vet éhínségre ártatlan kisgyermeket, a szolgának a családját.

A püspök csodálkozva és komolyan hallgatott. Közben a székre is intett, hogy üljek le, ha tetszik.

De nem ültem le.

És ő is állton hallgatta végig a szavaimat.

Végre is a szolgálhoz fordult:

- Ki volt itt a napos tegnapelőtt?

- Miklós, méltóságos uram, Miklós volt itt délután.

- Szólítsa ide.

A szolga föllépett a lépcsőn és besietett a folyosóra.

A püspök gondolkodva nézett rám:

- A festő urral járt itt, ugye, kisasszony? Akit Csopakon láttunk...

- Mink voltunk négyen.

- Az nagy művész az a festő ur, igen jeles művész. Sok rajzát láttam már. Kije kegyed a művész urnak?

- Menyasszonya, - feleltem idegességemben.

Máig se tudom, hogy hogyan lobbant a nyelvemre ez a hazugság. Nem szoktam hazudni. Csak talán hogy imponáljak vele, nyomatékosabb legyen a járatom.

- Gratulálok, - bólíntott unatkozó szemmel, - gratulálok. Igen nagy művész.

Azonban hallatszott már a szolga siető kopogása a folyosón.

A következő percben meg is jelent már a bűnös, - hajadonfőtt, kék kötény rajta és partvis a kezében. Hogy engem meglátott, elvörösödött.

- Micsoda rózsáról beszél itt ez a kisasszony? - kérdezte nyugodtan a püspök - és hát maga ide látogatókat ereget be, Miklós?

- Bocsásson meg neki, - könyörögtem összetett kézzel és könnyes szemmel - a gyermekeiért...

A püspök csodálkozva nézett az emberre:

- Hát magának gyermekei vannak, Miklós?

A szolga méginkább elvörösödött:

- Dehogya is vannak. Már hogy volnának?

És rámcsozáldkozott:

- Nincs énnékem se feleségem, se gyerekem. Nem is vót.

- Hát a rózsá? - vallatta a püspök.

- A rózsá? Hát méltóságos uram, csókolom kezit, tiz koronát adott egy fiatal pesti úr, hogy aszongya hadd tegyen be egy cserép rózsát a kertbe, vagyis hogy hát én tegyem be és mondjam, hogy ha idejön a kisasszonnyal, hogy őemenenciájának a legkedvesebb rózsája. Tiz koronát adott, csókolom kezit, hát biz én betettem a cserepet a szobámba. Aztán mikor őemenenciája kikocsizott, hát kitettem a kertbe, beástam a földbe, ahogy megbeszéltük a fiatal urral. Este aztán meg elvitte a fiatal úr.

- Dehát maga ide látogatókat ereget be, Miklós?

A szolga rühelkedett:

- Hát méltóságos uram, hát... nem vót kimondva, hogy nem szabad. De ha nem szabad, hát nem szabad: nem ereszték be többé senkit, csókolom kezit.

No én azt se tudom, hogy hogy mentem el onnan.

Szégyenkeztem is, haragudtam is.

Jaj, micsoda ostobaságot követtem el azért a szolgálért!

És hogy elbolondított az a pesti hazug avval a primás rózsájával!

Első dolgom volt, hogy a rózsát kidobtam az ablakon.

De hogy milyen volt az én arcom: csak elijedtem magamtól, ahogy belenéztem a tükörbe. Mintha háromhetes betegségből keltem volna fel. Életemben akkor az egyszer óhajtottam, hogy bár volna rózsaszínű pudorem: hogy menjek így emberek közé!?

De azért nem hozattam pudert akkor se.

Én bizony büszkén elmondhatom, hogy nem liszteztam a képemet soha. Az én toalett-asztalomát megnézheti: nem talál rajta se puderoakat, se kenőcsöket, se festékeket. Csupán hogy egy kis kölni-vizes flakon áll mindig a mosdóasztalomon. Az nem szépítő szer.

Nohát aztán délben, hogy lementünk ebédre, látta volna, milyen hidegen fogadtam Forgács köszönését. *Celziür* nem léniázott olyan hideget a mérőjére, amilyen hideg az én tekintetem volt.

Ő persze mingyárt mentegetődzésbe fogott.

De csak fokozta vele a haragomat.

Nohát hogy micsoda hazudozás! Hogy ő se nem lopta a rózsát, se nem vette, hanem személyesen kérte el a primástól. Feltárta, hogy talán az élete sorsa fordul azon a rózsán. Éshát a primás nagykegyesen maga metszette le a rózsát.

- Itt van, fiatal barátom. Ha ilyen csekélységgel is boldog lehet valaki, hogy tagadhatnám meg?

Én szinte repedtem az elfojtott boszuságtól.

- *Kvouszke tandesz?* - mondtam Karolinával, vagy Katilinával, vagy kivel.

S ránéztem:

- Dehát mikor járt maga a primásnál? hiszen este tizenegyig fenn voltunk és reggel hétkor már ott ült maga a rózsával a padon. Kinéztem az ablakon: láttam.

- Hajnalban beszéltem vele - felelte szeme rebbenése nélkül, - megtudtam a szolgától, hogy már ötör misézik.

- A kertben?

- Dehogya is a kertben. A kertjén csak átmegy, mikor a kápolnájába megy, a házi kápolnájába. Már akkor a folyosón állt, mikor engem fogadott. Beküldtem ugyanis a névjegyet. Előre ráírtam egynéhány szót:

Élet és halál kérdésében kér kegyes meghallgatást...

Semmi több. Igaz, még azt írtam a nevem alá:

Éppenséggel nem pénzről van szó.

Mert gondolom, hogy a primást különféle furfangokkal kerengik a kéregetők.

Nohát nevetnem kellett, olyan remekül hazudott.

Besztercey savanyu képpel ült mellettünk, mintha a Balaton környékének minden uborkáját ő ette volna meg. Láttam az arcán, hogy jobb is szeretné, ha nem az asztalnál ülne Forgácscsal, hanem a Balatonban: Forgácsnak a fejét bizonyára jól belenyomkodná a vízbe.

- A primás igen kegyesen fogadott, - ismételte Forgács, - noha már misére volt öltözködve. A primási süveg is a fején, nagy ezüst pásztorbot a kezében. Ugy jött ki a kertbe vele. - Fogja csak kissé a botomat - mondta. És tartottam a nagy nehéz ezüst botot, amíg a rózsát metszette.

Mama édes-nyájasan gyönyörködött Forgácsra. Micsoda derék fiatalember!

Én meg aztán, hogy nevetésre fakadtam, abban a nevetésben megenyhültem iránta. Még tetszett is, hogy olyan nyugodt ábrázattal koholja előttem azt a sok képtelenséget. Nohát diszdoktori diplomát érdemel a hazudozó tudományáért.

Tetszett nekem.

Végre is, - gondoltam, - nem közönséges lánggal szeret engem ez az ember, ha énnekem olyan rózsát szerez meg, amilyen nincs is több tán a világon. S még rá: kieszeli: hogyan érezzem mégdrágábbnak a rózsát? Micsoda ötletesség! és micsoda fáradozás! Hamis a fickó, de igen szeret.

És hát nem megbocsátott-e Krisztus urunk is annak, aki azért vétkezett, mert igen szeretett?

Szegény Besztercey, mikor kimentünk a vendéglőből, már csak úgy lógadozott utánunk, mint valami olyan király, minek leütötték a fejéről a koronáját.

Senkise nézett rá.

Mégishát, hogy mama leült kissé a csevice-kút közelében, szokás szerint mellém csatlakozott. Egyik felől Forgács, másik felől ő.

És sétálgattunk kissé a fák alatt.

Én még akkor is csak Forgácsal beszélgettem:

- Dehát hogyan: mit mondott a primás?

És Forgács nem értette, mit nevetek annyira a szavain, hiszen komoly és megható a történet.

Nohát akkor még egyszer feljutott Forgács a lehetőség magasába, mint ahogy a vizefogyott malomkerék még egyszer fordul, mielőtt megállana, - de végre is ami legfölül volt, alólra kerül.

Sétálunk a rozsdásodó gesztenyefák alatt. S lejjebb is haladunk így sétáltunkban, mint ahogy előbb jártunk. Csak Kisfaludy szobránál fordultam térőre.

Azonban tiz lépést se haladunk, Kohl Medárdot pillantom meg. Sietést jön ám a primás utcája felől és kanyarodik felénk, az iroda irányában. Távolról is látom, hogy rajtunk a szeme.

Abban a pillanatban eszembe vágódik, hogy jaj, menyasszonynak hazudtam magamat.

Jézus Mária! mi történik, ha hozzánk lép és valamit mond, - talán a csopaki képről, hogy megvenné a primás, - és mellékesen gratulálni fog Beszterceynek.

Ijedtemben belekarolok Beszterceynek a karjába.

- Gyerünk le a vizig, Besztercey - tikkadozok - arra kellemesebb.

S megfordulunk. Én úgy maradok, Beszterceynek a karján, - hadd lássa a püspök, hogy nem hazudtam.

Phüj de meg voltam ijedve!

Azonban nemcsak a püspök láthatta, hogy Besztercey karján lógok, hanem Forgács is.

Erre nem is gondoltam.

Csak ahogy beszélgetés közben rápillantok, látom, hogy színét váltja.

Elszótalanodik, elszigorodik.

Néz rám, mintha a pokolba nézne egy kulcslyukon által.

Le se érünk a víz partjára, megszólal:

- Nekem egykis dolgom van.

S gögösen emelint a kalapján: otthagyt bennünket.

Otthagyt.

Azóta se láttam.

Csak a nevével találkoztam kétszer. Egyszer az ujságban, mikor patikajogot szerzett, - nem tudom, kit vett el. Másodszor meg Klárinak az Emlékkönyvében.

Klári ugyanis rábizta egy zeneszerző barátjára azt az emlékkönyvet, hogy vigye el olyan helyre, ahova neves emberek járnak és irasson bele egy-két szót. Hát a zeneszerző vagy három hétre rá vissza is vitte neki a könyvet különféle híres és hírtelen nevekkal befirkáltan. Rajzok is vannak benne szépek. Mühlbecktől pláne egy gyönyörű kis akvarell. Kóták is itt-ott. Hubaynak is van benne kótája. És sok-sok jeles-fényes név.

Nem tudom, hogy került közéjük Forgács is.

Az is irt bele, jaj gonosz fulánkos sort. Egy nem éppen neves drámaíró ugyanis egy kétstrófás kis verset irt bele, amelynek a címe:

Dráma.

Valami olyasmiről szólt a vers, hogy a dráma testetlen gondolat és hogy a színész adja a testet az író gondolatának. Ez alá irt apró betűkkel Forgács. Ezt:

Az író tehát testetlen gondolat. A színész gondolattalan test.

Klári kigumizta.

Hol is hagytam el?...

Igaz: hát elkészönt ott a Balaton partján: otthagyt bennünket.

Én maradtam, ahogy voltam: Besztercey karján.

És valami különös érzés szállott meg akkor: olyan volt, mintha álmodnék. Mintha Beszterceyvel már régóta együtt volnánk, valami régi benső kapcsolatban, s nem is válnánk el többé soha. Éreztem, hogy a karja magához szorítja a karomat és az a gyöngéd szorítás, jaj, valami édes bizsergést keltett a szívem tájékán.

Csak akkor ocsudtam fel, mikor Forgács elkészönt.

- Jaj, bocsánat Besztercey - mondom akkor a karomat szégyenlősen kivonva a karjából, - oly szórakozott vagyok ma. Én csak meg akartam fordítani magát, hogy lefelé sétáljunk és lám, benne felejtettem a karomat. Micsoda illetlenség! Ugye, most maga elítél ezért?

- Oh dehogy - lehelte mámoros szemmel, - dehogy...

Piros volt az arca és szinte könnyes a szeme.

Azon aggódtam, hogy mama is meglátott - no nyelhetek egy porció erkölcsi prédikációt.

De már a szobornál megkönnyebbülten láttam, hogy üres a pad: fölmentek a szobába: lefeküdt.

Hallgatva sétáltunk a hotel felé.

Engem Forgácsnak az arca foglalkoztatott, hogy olyan fagyos-ridegen köszönt, mikor elvált.

Milyen lesz majd férj-korában, ha haragszik?

Testvérek között is megtörténik, hogy okon, ok nélkül, összeberzennek és Káin szemmel néznek egymásra.

Csunya látvány.

A haragvó házastárs meg éppenséggel szörnyűség. Ámbátor minden harag szörnyűség. Én irtózok a haragvó emberi arctól.

Jaj valami szörnyen állati!

A legangyalibb arc is undokul állati, ha harag torzolja el.

Forgácsnak csak az az elkészönése is valami félelmesen rút és fagyos volt. Mint a kevély lóé, mikor erősen meghuzzák a zabláját. Hát akkor milyen lehet, ha dühösen kiabál?

Aztán hát a hazugsága... Hiszen aki ennyire tökéletes a színlelésben, a feleségét is áltatni fogja. Minden órában áltathatja. Teljes életén át is áltathatja.

S csak akkor eszmélkedek a rózsára is: nem volt-e hazugság maga az a rózsza is?

Eszembe fordult ugyanis, hogy apámnak volt egy kis varázsló könyve. A címét már nem tudom. Sokat forgattam kislány koromban. De aztán egy rokon fiú, Elek Tihamér, - jó kis árva fiú - elkérte egy napra. Persze nem került többé vissza. Abban a könyvben olvastam én,

hogya a rózsza cserepébe ilyen meg olyan kémiai szert teszünk, a piros rózsza sárgává fordul, vagy fehérre, vagy a sárga rózsza pirossá.

Most értem csak, hogy mért volt olyan különös az a primás rózsája? Patikusoknak játék az efféle.

A hotelunkhoz érkeztünk.

- Most lefesteném a rózsát, - szólalt meg boldogan Besztercey, - ha megengedi, hogy a szobájában... Csak épp a festékeimért futok haza.

Ránéztem.

S az érzésem akkor világosan és egyenesen nyilatkozott:

Ez az én párom!

És ő is úgy nézett rám, hogy szinte kiáltott a szeme:

Ez az én párom!

Depersze ez csak a szemek beszéde volt: át kell előbb jutni a formán. Az ajtón, amelyikre rá van írva:

Rend.

- A rózsát? - ismétlem gépiesen.

- A rózsát - felelte kész örömmel - vagy magát. Egy.

- Egy? Hogy *egy*?

- Hát... maga is rózsza. Amelyik rózsát akarja.

De jobban csak a nyelve rebegett. Látszott, hogy a szíve beszél. Üres szépmondásokhoz nem szokott az ő nyelve.

- Majd később, - feleltem, - sétáljunk még Besztercey: gyerünk be a fenyvesbe. Igen szeretem a fenyőillatot.

No és hát akkor megtörtént: vallott. Vallott.

S az asszonyka elmosolyodott.

A tojás még mindig ott volt, ha nem is a kezében: letette beszéd közben maga elé az asztalra a hamutartóba, - a szakácsasszony ugyancsak várhatott.

- Bocsánat, - mondtam, - de éppen ez érdekelne engem: hogy hogyan vallott? Mert én hát régen ismerem, de soha nem hallottam tőle egy tiszta mondatot. El nem képzelhetem...

Az asszonyka mosolygott:

- Vallott ő, vallott rendesen, szépen.

- Dehát hogyan? Azt mondja meg, hogy hogyan vallott? El nem képzelhetem, hogy ő el tudott mondani egy vallomást.

- Tudott. Jaj igen szép óra volt... Minden mozzanatra emlékszem, mintha ma történt volna. Merthiszen minden nő életében ünnepi óra az, amelyikben vallanak neki. Ámbátor ostobaság ugye? Mert mirevaló? Minden szerelmes rég vallott már, mikor a szóra kerül a sor. Dehát ha így szokás, ha úgy kell, ha az a rend.

Hát úgy történt meg az, hogy bekanyarodtunk sétálást a fenyvesbe.

Én azért mondtam, hogy oda menjünk be, mert attól tartottam, hogy Klári meglát az ablakból, és azonnal jelenti mamának, hogy csak ketten vagyunk.

Mama még akkor Forgácspárti volt: leküldte volna Klárit, - szigetelőnek.

- Gyerünk be a fenyők árnyékába.

Hát besétáltunk. Nem teljesen persze, csak a szélső padig.

És Besztercey is érezte, hogy az ünnepi óra rákondult, s ha megint elpiktorizálja, ki tudja mikor kondul megint? S kondul-e egyáltalán?

Az arca piros volt és a szeme sugárzó, és nedves is a felindulástól. Leültem a padra szélről, és neki a pad másik végére mutattam a napernyőm hegyével helyet. Eltökéltem, hogy semmiféle családi történetbe nem kezdek, sőt másegyebet se szólok.

Hát csak leültem és hallgattam.

Vártam.

Jaj, magam is meg voltam illetődve az óra szentségétől.

Hallgattam.

Csak épp ennyit mondtam:

- Szeretem a fenyőfák illatát.

És ő felelte:

- Én is.

Aztán hallgattam.

És ő is hallgatott.

A vázolókönyve az ölében, s mind a két keze rajta.

Hallgat.

Rátekintek biztatón.

Ő csak néz, mint Szent Ferenc az oltárképre és hallgat.

Egy dajka közeledik gyermekkocsit tolva. S legyezi is a kicsit egy tamariszkagalylyal.

Az igaz, hogy szokatlanul meleg szeptemberi nap volt az. Még a legyek is úgy dandároztak, mint kánikulában.

Hát gondoltam, csak azt várja, hogy a dajka elmenjen.

A dajka hát jön és jön.

Néz ránk.

Elénk érkezik.

Bandzsalit ránk.

Továbbhalad.

Még akkor is visszatekint.

Végre is eltűnik a fenyőlombok alatt a kanyarodón.

Besztercey hallgat. Néz olvadón, s hallgat.

- Szegény, - szólok meg, - nem is az övé, s tolja.

- Tolja, - rebegi Besztercey, mintha álmában beszélne.

Már a nyelvemen volt, hogy elmondjam: mennyire elszorul a szívem valahányszor dadát látok. Mert a mi falunkban is volt egy leány, Kaskötő Ilona nevű szegény parasztleány, szép kékszemű. Szolgálatra küldte az anyja a városba. Hogy azt mondja:

- Szerezz egy kis pénzt, Ilka, különben nem jutsz konty alá.

Hát Ilka el is ment, de egy év se telt belé, jaj, megintcsak hazatért szegény. Bizony nem pénzt szerzett... Hát hazatért szegény... a nagy bajával. Aztán hogy megszületett a kislánya, már a tizedik napra rá elszegődött szegény a szomszédfaluba. A boltoshoz szegődött szegény Ilka dajkának. Éjszakánként szökdösött aztán haza, hogy megszoptassa a maga lányát is. Három óra járás oda-vissza...

Mondom: már a nyelvemen volt, persze, nem ilyen szabadon, - most már lehet, mert asszony vagyok, - csak úgy nagyjából szerettem volna elmondani. De elnyomtam.

Majd elpukkadtam pedig már.

Közben az a gondolat is átvillant az elmémen, hogy Beszterceynek talán esze ágában sincs a házasság, csak afféle... műkedvelő.

No akkor mehetek vissza a falunkba: álmatlankodhatok tovább, hogy vénlány maradok.

Beszélhetek most már nyíltan, - én különben mindig nyíltszavú voltam.

A szívem ellenére nem mentem volna férjhez, - nem is erőltettek volna a szüleim, - de hogy holtomig kisasszony maradjak, - ez a gondolat irtóztató volt.

Férfi maradhat nőtlen: a férfi hatvan éves korában is fiatal, ha a járása legényes. De még azontul is, ameddig csak félrecsapja a kalapját, mindig fiatal. A nő azonban hiába jár fiatalosan, hiába tüzi félfültre a kalapját, ha már az arcán elmúlt a tavasz.

Jaj azok a ráncok!...

Jaj én igen tisztetem a vénleányokat - már hát a komolyakat, akik se nem pingálnak, se nem cifráznak, sepedig a cipős boltban nem mondják, hogy:

- Nincs magasabb sarkú?

A férfiak is tisztelik a szimpla ruhában járó, komoly és alacsonysarkú és templomos vénleányokat. De mégishát... olyanféle tisztelet az, mint a klasszikus írók tisztelete: diszhelylyel tisztelik meg őket, de nem olvassák.

Ránéztem Beszterceyre.

Olyan volt, mint az égő csipkebokor.

Nem, ez az ember nem műkedvelő! A műkedvelőnek csak játékszer a nő. Cigaretta-füst közt kicsinylőn mosolyog reá. Tréfálkozik vele, mint macska az egérrel. Az igazi szerelmesnek az élete kérdése a nő. Üdvössége. Lelkének a lelke. Komolyan néz reá. És ha netán ég is a cigarettája, elalszik a szájában. Azért mondja Petőfi is:

Égő pipám elaludott...

Jaj az az aranyos Petőfi, beh igen eltalálta mindig.

Égő pipám elaludott.

Jaj, gyönyörű mondás!

Ránézek.

Látom, hogy szinte csordul a lelke a szeméből. A pipája ott dudosodott a kabátja zsebében, de bizony eszében se volt, hogy rágyújtson.

Hát néz-néz, mint koldus gyermeke a bolti cukorra. Talán épp azért is nem tud szólni, mert a perc fontossága, nem is fontossága, hanem sokmázsás sulya a szívére nehezedik.

De szólni fog! A kő is megszólal, ha igazán szerelmes!

Vártam.

Én is elfogódott voltam, az igazat megvallva, de én azért csakugy tudtam volna szólni, ha akartam volna.

Hallgattam, vártam.

Csak úgy oldalt pillantottam néha egyet-egyet reá.

A kezére egy katicabogár szállt és föl-alá járt a keze fején. Nem üzte el, csak nézett. Demég a füle is vörös volt izgalmában.

Hallgatva kotorgattam a port a napernyőm hegyével.

És bár engem is bágyasztott a boldog várakozás terhe, mellékesen kissé boszankodtam is reá, hogy jaj miért nem szólal meg már? Mikor még a fák is ránk néznek, még a fűszálak is fölemelkednek és fülelnek. Még a méhecskék is megállnak egy percre és biztatón zenegnek a boldogságról.

És ő hallgat...

Szerettem volna rátoppantani:

- Szóljon hát makutyi! Boruljon hát térdre! Nem előttem, hanem a boldogság előtt, amely magára vár. Efeta!

És ő hallgat...

Végre is az arcára tekintek.

Teljesen vörös az arca.

Az ajka remeg.

- Mit akar mondani? - kérdeztem lágyan, - csak mondja.

Besztercey csak néz.

Megint megbiztatom:

- Vagy nem akar mondani semmit?

- De, - feleli oly nehezen, mintha a Szent Gellért-hegyének legnagyobb sziklája nyomná a mellét.

- Hát csak mondja, - leheltem biztatón - énnekem mindent megmondhat, Besztercey. Tudom, hogy maga nem olyan hazug, mint... Eh, hagyjuk. Szóljon hát bátran, bizalmasan, ahogy érez.

S néztem az arcára biztatón.

Az ajka már annyira remegett, mint a nyárfalevél. A melle zihált, mintha a szó megrekedt volna a torkán.

- Hát, - kezdtem, hogy szájába adjam a szót.

- Hát...

- Azt akarja mondani, ugye, hogy engem szeret?

Akkor végre, mint a pezsgős palackból ahogy kilövídik a dugó, szakadt ki belőle a vallomás:

- Azt!

- Vége. -

CYPRIÁN*

- REGÉNY -

A Mátra zöld erdőiben jártam. Embert kerültem. Nyugalmat kerestem. Kisérőm volt a gerlebúgás. Hajlékom a száz éves fa árnyéka. Bolyongtam virágtól virágig, völgytől völgyig, s megmásztam a dombokat, hegyeket.

Egy helyen elámulva állottam meg: mintha az őstermészet felejtkezett volna ott egy darabon, oly dús, oly regényes, oly bájos volt minden a völgykerület kiterjedésében.

A százados vén fákat ezer és ezer fehér virággal fonta át az iszalag. A fű embermagasságig emelte tarka bozontos fejét. A galagonya ágai között változatos színű madárnemzetség rakott fészket, s az égbe nyúló erdei bükk dús lombjai csak átszűrve bocsátották e völgybe a nap fénylehetét.

Amint tovább haladok az árnyas völgy virágai között, egyszerre vörös falomladékot látok magam előtt.

- Mi lehet ez?

Váromnak kicsiny. Remetelaknak nagy. Vadászlaknak tömör és szélesfalu.

Az omladékot benőtte a husos levelű kövirózsa, és a fehérszirmu kereklevelű aranyvirág. A kőtörmelék között ott méláz a hegyi szironták és a rhododendron némely fajai. Az északi oldalon puha zöld moha simul a kövekre.

Amint beljebb léptem, két galamb rebtent fel előttem, s rászállt mind a kettő egy villámsujtott bükkfára.

Az egyik vadgalamb volt. A másik házi galamb. Hogyan kerültek ezek így össze? - máig sem tudtam megmagyarázni, de összekerültek.

Gondoltam, a fészkek rejtőzik itt valahol. Milyen érdekes kicsinyek származhatnak az ilyen vegyes házasságból! De nem találtam a fészket. Hanem igenis találtam ehelyett egy márványlapot, a melynek betűit azonban szétrágták az éhes mohának apró zöld fogai. Valami latin imádságféle lehetett rajta. De határozottan csak ennyit tudtam róla kibetűzni:

CYPRIANUS
ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM!

Most már tisztában voltam azzal, - hogy egy klastrom romjai között vagyok, melynek szent lakói mély halotti csendben nyugszanak itt valahol körülöttem.

* Ez a regényke a szerzőnek könyvalakban megjelent legelső jelentősebb alkotása 1888-ból való. Ide osztottam az utolsó regények legrövidebbjének pótlására (*Vallomás*), hogy az olvasó lássa az írónak irodalmi kis-inges korából való tollvonogatásait a komoly kor alkotása mellett. Olyan ez, mint a gyermekkori fénykép az aggastyán szobájában: mosolyogva nézünk rá s az öreget mégkedvesebbnek látjuk.

G. J. dr.

És amint ott ültem a mohos sirkő lábánál, sajátságos meghatottság fogta el lelkemet - úgy tetszett nékem, mintha harangozást hallanék, egyszavu kápolna harangját. Szemem káprázó világa előtt mintha felemelkedett volna a régi klostrom. A barátok kikeltek volna sirjaikból és méla, égbe zengő zsoltosmát énekelnének a látatlan messzeségben. Énekelnének lágy orgonakisérettel.

Aztán nem tudom, álmodtam-e vagy csak képzeltem azt a történetet, a mit itten leírok:

I.

A vén tölgyes erdő alig néhány hete öltött magára zöld selyem új ruhát. Virág szőtte be a pázsitot, madárdal csendült meg a lombok között, a kis méh döngicsélve látogatta az édes-ajku virágokat s a mátrai szellő tavasz-illatot hordott szárnyain.

Magasztos, fenséges volt a természet megújulása, mint amaz első napon, melyen az Isten szavára először megjelent.

A táj méla csendjét lódobogás zaja veri fel, s a völgynek nyílásán, amoda fenn, hófehér paripa jelenik meg: egy nőlovas. Rövid puskája az egyik vállára vetve.

A nő bámulva tekint le a klostrom sárgás falaira, aztán egyet ránt a lova habos száján, és más irányban léptetve halad a messze kinyúló falombok alatt.

Egy tisztáson meghorkan a paripa. A nő feltekint: két csuklyás barátot lát maga előtt, akik füvet szedegetnek s hirtelen meglepődéssel, kíváncsian bámulnak reá.

A nő egy pillanatra meghökken, aztán mosolyogva szól, mintha zavarán restelkednék:

- Mit keresnek itt szent atyák?

Az ifjabbikhoz intézte ezt a kérdést, de az idősebb felelt:

- Füveket szedünk asszonyom!

- Aztán minek a'?

- Betegeknek.

- Hát olyan sok a beteg a barátok között?

- Közöttünk nincs talán soha. Mi betegség nélkül szoktunk meghalni is. Hanem a vidék népe hordja hozzánk a betegeit.

- És ön gyógyítja azokat?

- Én.

- És sikeresen?

- Sikeresen.

- Minden bajt?

- A mi nem halálos.

A nő fekete szeme e pillanatban hamiskásan megvillant s pajkos gúnyos mosolylyal kérdé:

- Hát a szerelem betegeit ki tudja-e gyógyítani?

- Néha.

- Azt is füvel?

- Hol füvel, hol szóval.

- Melyik az a fű?

A barát kiválasztott egy vérvörös virágot a csomó közül, s megmutatta:

- Ez az.

A szép nő még gúnyosabban kaczagott. Odafordult a fiatal baráthoz s így szólt hozzá:

- Talán ön is használja e füveket?

Az ifju komoly egyszerűséggel, szemlesütve felelt:

- Nem asszonyom.

- És miért nem?

- Mert nem éreztem soha szükségét.

- Persze, mert nem is ismeri a szerelmet.

- De ismerem. Azonban csak egyet: az Isten iránti szerelmet. Ez a mi üdvösségünk, az enyém és társaimé, és mindnyájunkké.

Ezt elfehérült arczczal, átszellemülő tekintettel, érczes hangon mondta, s észre sem vette, amint az övében csüngő keresztben megtündöklött a nap visszacsillámló fénye.

Volt abban a hangban valami szemrehányás, valami visszautasítás, de a nő elpalástolta zavarát, újból kaczagott s így kiáltott:

- Ön jó predikátor lehet; de még igen fiatal! Nem ismeri a szív szerelmét, s tele van a lélek szerelmével. A lélek szerelme hideg. De a szívé ám annál forróbb.

- Igen asszonyom, egyik menyország, a másik pokol, az egyik az üdvösség, másik a kárhozat.

- Hogy mondhatja ezt?

- Tudom!

- Tudja? Tudja ám a könyvekből fiatal barátom, de nem az életből! Oh, egy édes szerelmi csók többet ér a világ minden bölcsességénél!

Ezt oly hévvel mondta, úgy ragyogtak a szemei, hogy a fiatal barát forróságot érzett az arczán. El is fordult a nőtől azonnal s annélkül, hogy köszönt volna neki, ismét munkájához látott.

Az ősz barát még ott maradt, beszéltek együtt.

Az ifju bámulva látta a távolból, hogy társa levett kalappal áll a hölgy előtt és kezét csókol neki. Aztán elvágatott a paripa. Itt-ott kifehérelt még aombok közül, mig végképp eltűnt, csak a lódobogás zaja hallatszott el-elhalva lassan a távolban.

Az ősz barát visszatért az ifjuhoz s így kiáltott már messziről:

- Cyprián te! Érdekes ujságot mondok!

- Nos?

- Tudod-e ki az az ördögös dáma, a ki annyit évődött veled?

- Kicsoda?

- A vár urnője. A várat most kapta a királytól. A férje elesett a csatában. Özvegy asszony, s grófnő, méghozzá a klastrom patronája. Igen megtetszettél neki! Nevedet is kérdezte. No még utóbb kineveztet valami jó plébániára!

Mindezt egy lélekzetre hadarta el az öreg.

Cyprián pedig fehérre vált, mint a márvány, melynek hidegségét érezte testében.

- Fázom! - mondta a társának.

S valóban reszketett. Azután meg kipirult hirtelen, s minden szóra mohón figyelmezett. Végre elővonta olvasóját s bús-komolyan szólt ősz társának:

Ugyan atyám, ne dicsérje már oly hévvel azt az asszonyi állatot!

Az öreg ur egyszerre elhallgatott. Látszott rajta, hogy restelli a nagy lelkesedést, miért is mentségül utólag leszólta, hogy a nő milyen kaczer és istentelen, szóra sem érdemes. Aztán ájtatosan sóhajtva vette elő ő is az olvasóját és ajkát mozgatva lassan szemelgette.

II.

Elmult egy hét.

Cyprián már-már elfelejtette a szép özvegy szemének varázsát, pedig az összetalálkozásuk napján nagyon a szívéhez lopakodott, úgyhogy még másnap is a lelkén érzé lovagolni a szerelem tarka ördögét, mert az olvasószemeket mindannyiszor összezavarta, valahányszor imádkozásba fogott.

Végre is legyóna a lelkéről a bűnös képet s a grófnővel - azt hitte - nem törődik többé.

De a sorsát nem kerülhette el: az ősz Benedekkel megint csak kiindultak a tavaszba, a napsugárban enyelgő virágok honába. Azonban most már másfelé jártak: sűrű nagy fák között, a hallgató lombok alatt s ott szedték a sötét vérvirágu kapotnyakot a haraszt alól.

Kicsiben gyógyszer, nagyban halálhozó méreg ez a kapotnyak. Csak a tavaszi hónapokban lehet szedni az árnyék alatt, a száraz haraszt között.

Az öreg Benedek egyre beljebb vonta társát, a ki szorgalmasan keresgélve haladt utána.

Egyszer csak megáll az öreg, hátrasimitja galambősz fürteit, s mintha lidércz szabadult volna el a melléről, olyan hálaistenkedő kifejezéssel sóhajtott:

- No ide aztán nem jöhet be az a kutya ló! De még az asszony se.

Cyprián kissé elpirult.

Mellettük egy elaggott kidölt vén fa hevert. Ágai mind le voltak már omolva, csak a vastag törzs maradt még meg, az is félig földbe sülyedten. Tetején lágy mohaszőnyeg terült el négy ujjnyi vastagon. A látatlan kezek zöld bársonytakarójának puháját megkivánta Benedek a sok hajladozás után. Fel is ült rá.

- Pihenjünk kissé Cyprián!

- Nem fáradtam el.

- Boldog fiatalság! Mennyi erő! Milyen rugékonyság lakozik tebenned Cyprián!

- Hála Istennek!

- Hej én is voltam ám fiatal valamikor, régen ezelőtt félszáz esztendővel. Azóta a fák is megöregedtek, a miket én ültettem. A mit meg az apám ültetett a házunk elé a születésem napján, az talán ki is dőlt.

Cyprián felemelte a fejét.

- Hol született atyám?

- Itt a városban. Gazdag szülők voltak. Igen gazdagok. Egyetlen fiú voltam. Igen szerettek. Mikor meghaltak, tíz ezer hold maradt reám.

- És mit csinált vele?

- Eladtam fiam, azaz hát eldobáltam, elpocsékoltam, hogy igazat szóljak.

Cyprián bámulva nézett társára. Az öreg észrevette. Némi zavarodás szökemlett az arcára s látható idegességgel, gyorsan beszélt tovább:

- Ne csodálkozzál. A környezetem volt az oka, no meg bolond voltam, szerelmes voltam, elkárhoztam!

- Atyám!

- Igen, úgy volt. Szép volt a leány és ravasz. Selyem ruhája sikamlós. Csupasz válla, - mintha a pokol legfelső lépcsője volt volna. Meleg márvány, szép rózsaszínű meleg márvány. Elcsábított, behálózott. Aztán az esküvőnk előtt való napon megtudtam, hogy szívének másik kamrájában egy ulánus hadnagy képét őrzi. Én csak játék voltam neki.

Az ulánust meg akartam ölni. De aztán megijózanodtam, hidegebben fogtam fel a csapást. Beálltam barátnak: a nő helyett Istennek esküdtem hűséget. Jött aztán ő ide százszor is. Izengetett, hogy igen fontos titkai vannak. De nem engedtem hozzám jutni soha. Fel voltam esküdve. Egyszer aztán hallottam, hogy meghalt!

Az öreg Benedek itt már könnyezve beszélt:

- Egy kis fia is maradt... Azt mondta az enyém... Az volt a levelében, hogy azt neveltessem, szépen taníttassam, és ne hagyjam, hogy valaha nőt szeressen.

- És mi lett a fiuból?

Az öreg Benedek nem felelt. Megtörölgette a szemét s csak aztán folytatta:

- Szerencsétlen az, a ki gyenge nőre bizza üdvösségét, futó homokra épít az házat. Boldog vagy te Cyprián, hogy oly ifjan Istennek szentelted életedet. Látod, itt e csendes vidéken, a természet ölen békében, nyugalomban élhetsz. Isten imája üdvözt. Szent bölcselkedéseid embertársaid fölé emelnek. Független vagy a világtól és gondolom, boldog is.

- Oh így tavasszal különösen, - válaszolt Cyprián ragyogó szemekkel. - Az erdőt el nem tudnám hagyni semmiféle pompás kövű városért. Úgy szeretem, úgy ismerem annak minden fűszálát, minden faágát, hogy el nem tudnék tőle válni soha, miként klastromi társaimtól. Mit nekem a világi társaság! - Ezek a suttogó lombok szebben elbeszélgetnek velem. Mit nekem a zene? - A legszebb hangversenyt hallgatom mindennap. A festészet? - A leggyönyörűbb táj valóságban rajzolódik mindennap előttem. S a rengeteg óriás fák fölött a fényes levegőben mintha a Teremtő szent alakját látnám lebegni. A csillagok közül magasztos szeraf-ének hangzik olykor felém, s a boldogságos szűz dicsőült fényes arczzal jelenik meg előttem álmaimban.

Az agg Benedek ragyogó szemekkel hallgatta az ifju beszédét, s így kiáltott:

- Szivemből beszélsz Cyprián! A fenséges természet gyönyörködtetett engem is: élő előttem minden fa, ismerem valamennyit, s minden virág, mely gyógyító irt hord kebelén!

E pillanatban csengő kacagás hangzott a hátuk mögött: a szép dévaj asszony állott ott pajkos villogó tekintettel.

- Bocsánat! - szólt még mindig kacagva, - hogy így meglepem magukat szent atyák! A véletlenség ma is összehozott magukkal. Erre jártam, és meghallottam a hangjukat. A hang után kerültem ide.

A barátok tisztelettel állottak fel helyükről.

- Csak üljenek kérem s beszéljenek tovább! Nagyon mulatságos, a miket itt csevegnek, hogy ezek a tűzrevaló reves fák s ez a gazos gyepek a buta kis virágfejek tarkaságában boldogítja önöket! Majd én hallgatom. Csak folytassák tovább. No. Beszélgessenek. Mert nagyon érdekes, hogy a világot éppen maguk vetik meg, maguk, a kik nem is ismerik. Hiszen önnek Cyprián annyi fogalma sincs a világról, mint a tojásból kipattant kiscsirkének.

Cyprián szeliden felelt:

- Igaz asszonyom, hogy én az életből csak keveset láttam, s amit láttam is, nem a pezsgőpoharas asztalnál, csak a templom mélyén, hol gyóntatva fáztam az emberek bűneitől s boldog voltam, hogy nem köztük élek.

- Ön igen szigorúan ítél Cyprián! A valódi örömök künn vannak az emberek között, ahol küzdenek, dolgoznak, élnek és meghalnak.

- Asszonyom, mi is küzdünk, de önmagunk ellen s ez nehezebb minden küzdelemnél. Mi is dolgozunk, de mások érdekében s ez fárasztóbb a szénbányászásnál. Mi is élünk az Isten-szerелеmben, s ez kellemesebb minden szerelemnél. Meghalunk csaknem oly tisztán, mint születünk s ez többet ér minden földi gyönyörűségénél.

- De önök nem boldogok!

- Mi vagyunk a legboldogabbak!

- Ugyan miért? Mert bámulhatják ezt a zöltséget?

- Nem a zöltséget. Istent.

- Az előbb mást beszéltek.

- A természet mint Isten alkotása gyönyörködtet minket. Keze művét látjuk e szédítően fenséges mindenségben, a lobogó sphaeráktól kezdve egész e piciny virágig.

Cyprián lehajolt. Egy parányi kis fehér virágot szakított a gyeptől.

- Ismeri grófnő? Illata édes. Színe szép. S ereje gyógyító.

- Ismerem, hogyne. A patikában egy puttonravalót kapok egy rézpénzért.

Látszott a nő arcán, hogy ellenkezésképpen mondja csak ezeket a szavakat. Cyprián mintha a lelkét akarná a nő szépségének varázsa alól kiragadni, nagy hévvel folytatta:

- Látt-e már e rengeteg vadont, mikor a kelő nap biborral hinti be s a virágágyon ébredő szellő felkölti a madárcákat. Ének zendül az erdőn, magasztos bűvölő. A gerle harmatot iszik a vadrózsa kelyhéből s megrészegülve bújja szerelmi énekét. Vagy nézze meg asszonyom este e tájat, - midőn aranyágyából kikél a hold s ragyogó fehér ezüstbe öltözik, aztán ott lebeg az álmodó óriás fák fölött, melyeknek ágait elborítja halvány fehér sugaraival. A harmat ilyenkor

ugy ragyog, mint az igazgyöngy. Éji lepke libben a fák sötét árnyai alatt: keresi párját, kit oduba hajtott a nap fénye.

A grófnő felkiáltott:

- Ha ön még itt öt percig beszél, esküszöm, hogy örökké a nap és a hold kelését fogom bámulni.

Aztán hirtelen másra fordította a beszédet:

- A mult vasárnap önt hivattam misézni a várba, s ön helyett Benedek atya jött, szabad tudnom miért?

Cypriánnak láng verte ki arcát, Benedek szintén zavart tekintettel nézett a grófnőre, aztán tréfával akarta elütni a dolgot:

- Csupán csak azért asszonyom, mert Cyprián olyan szép predikációt irt, hogy nem tudta megtanulni.

Cyprián felelni akart, de a száz szó közül, mely egyszerre túlult ajkára, nem tudott választani. Ezalatt pedig a szép asszony ezüst kürtöcskét vett elő, s belefujt.

A bokrok között csörtetés hallatszott, s néhány pillanat alatt ott termett a fehér paripa.

A grófnő megveregette a ló szelid pofáját, aztán egyik kezével megfogta a nyereg orrát, s Cypriánra tekintett.

Cyprián mintegy delejes hatalom alatt nyult a kengyelvas után, letérdelt, s tenyerébe engedte lépni a pici lábat.

Micsoda szívet megrohanó érzés volt az, midőn a nő forró lábcskája kezével érintkezett! Apage satanas! apage!

A grófnő fenn ült már a lovon. Fehér kacsóját odanyújtotta Benedek elé. Benedek tisztelettel megcsókolta. Aztán odanyújtotta Cyprián elé is. Cyprián nem csókolta meg.

Csak állott ott némán. Láta a fehér kezet, ahogy eléje lebbent, de valami ismeretlen hatalom visszatartotta őt a kézcsóktól. Megállt keményen, dacosan.

A grófnő szemében a harag villáma cikázott. Megcsapta korbácsával a lovat, s elvágatott kevélyen, halaványan.

Benedek csak elképedt e csodán:

- Édes fiam! Mi jutott eszedbe? Megsértetted a grófnőt! Otthon megtudják! Istenem milyen baj lehet ebből!

Aztán hirtelen fordított a beszéden:

- Jól tetted! Igen helyesen! Olyan ez mint a csudakigyó, megbűvöl, megver a szemével! Elszédít, megkábit, megbolondít! Rám is ilyen szemekkel néztek egykor, de én nem voltam erős. Az ilyen szemek tüzeiben van valami a kárhozat tüzéből! Aztán az a kéz! Kinyújtotta feléd! hogy örvénybe rántson! Jól tetted, hogy nem kapaszkodtál bele! Erős a lelked Cyprián! Sámson vagy kit nem győz le Delila!

Cyprián bágyadt hangon vágott közbe.

- Menjünk haza atyám, kissé rosszszul érzem magamat!

S valóban az ifjunak orcája sápadt volt. Kezei reszkettek. A lelki vihar dult szívében, megrázta testét: megrongorgott.

Benedek részvétellel tekintett reá. Valamit motyogott még, aztán elindultak lassan a fák alatt, mindketten gondolatokba merülten.

Mikor beléptek a klastromajtón, Benedek odanyújtotta a kezét Cypriánnak, valamit akart neki mondani, de még sem szólt semmit, csak a szeméből érzett a gondolata:

- Bámultalak Cyprián! Vigasztaljon meg az Isten szent szerelme!

Elváltak.

Cyprián felkopogott a keményfalépcsőn az emeletre. Ott rejtőzött az ő kis szobája a folyosó végén.

Kicsiny kis szoba. Hat lépés a hossza, három a szélessége. Csak egy vaságy volt benne és egy imazsámoly. Az Isten szolgája térdein szokott ülni. A falon kicsinyke szent képek s az imazsámoly előtt egy nagy keresztfa, a melyen Krisztusnak életnagyságu szobra függött, fából. Valami vándorszobrász faraghatta. Cyprián pedig kifestette szép fehérre krétaporral. A kidülyedő ereket és a fájdalomban vonagló ajkakát kékre liliomnedvével. A sebeket veresre carminnal. Idővel a kréta megsárgult, az eleven-kék megsötétedett, a carmin pedig megtartotta színét, s az alak megdöbbenően hasonlított egy holttesthez.

Ez a Krisztus volt Cypriánnak mindene.

Óraszám elnézegette ezt a szobrot, s néha úgy rémlett előtte, mintha a szobor melle emelkednék, ajka és véres keze megvonaglana, szemét órá forditaná nagy fájdalommal és e fájdalomban is szeretettel.

Ilyenkor odarogyott Krisztus lábaihoz és őrjöngve csókolta, beszélt hozzá, panaszkodott neki, majd tanácsot kért tőle. Nélküle talán élni sem tudott volna. Nélküle talán nem lett volna olyan szent, oly tisztelt, oly ékesen szóló!

Csak néha ment ki az erdőre, amikor Benedek új növények megjelenését várta, de ilyenkor sem maradt sokáig, sietett vissza az elhagyott Krisztushoz.

Amint most belépett, szorongó kebellet tekintett a felfeszített Jézusra, mintha attól tartott volna, hogy leemeli véres ujját a keresztről, s rámutat az ajtóra:

- Távozz!

De a kereszt szenvedője nem tekintett reá: kintől félig lezárt szeme az ég felé irányultan nézett.

Cyprián odarogyott a kereszt elé, a földre, a porba s így kiáltott:

- Atyám! Bocsáss meg nekem, ha meg tudsz nekem még bocsátani!

A szobában csend volt, halotti némaság. Még csak a szű sem roszogott az ajtó fájában.

Cyprián zokogva folytatta:

- Visszahoztam a szívemet hozzád. Kit szerethetnék mást, mint téged, ki hozzám jöttél, ki nem hagytál el, mint én téged. Oh bocsáss meg, hogy szent arcodat elfeledtem ma! Bűnös vagyok! Irgalom Istene tekints reám!

Szent láz ragadta meg az ifjút, őrjöngve vonaglott a kereszt előtt:

- Ajkad nem mozog! Nem tekintesz többé reám, tudom! Sebes két kezed nem fog ölelve élém lebegni többé!

S a Krisztus alak fenn a kereszten valóban nem mozdult.

Cyprián pedig közelebb nem mert menni hozzá. Kezével nem merte átölelni a szent lábakat, - tenyerén érzé még a forró piciny női láb nyomását.

Hiába mosta hideg vízben százszor. Hiába dörzsölte durva szőrruhával: a kis láb heve ott volt s az erein át a szívéig égette.

Végre Cyprián hirtelen felugrott. Felhuzta könyékig a karján csuhája ujját; meztelen tenyerét odatartotta a feszület előtt az örökké égő láng tűzére, míg fölsziszszent fájdalmában, s utána üdvözült mosolylyal, bátran nézett Krisztus arcába.

III.

Cyprián e naptól fogva nem ment ki soha.

Az öreg Benedek sem hívta, tudta hogy börtönébe zárkózva maradhat az ifju szabad.

És Cyprián a csendes cellában jól érezte magát, s boldog vala, mert semmi sem avatja oly boldoggá az embert, mint az ima. Ez a boldogság előleg a mennyből, az odavágyónak.

Arcza a szoba levegőjétől egészen fehérre vált, olyan fehérre, mint a márványszoboré, csak méla fekete szemei mutatták, hogy élet van az arcban.

Mikor misézni ment, a hivek előtt úgy rémlett, mintha égből szállott szent lebegne az oltár előtt.

Egy napon a cellának ajtaján bezörgetett a sekrestyés fráter:

- Gyónók jöttek atyám. Csak neked akarnak gyónni.

Cyprián tüstént indult. Kezét elkapták a gyónók s ajkukhoz vonták. Ő nem tekintett, egyikre sem. Feltette a stólát, aztán leült a sekrestyében levő gyóntatószékbe, ott elfödte arcát a stórával, hogy a bűnös ne féljen tekintetétől, valljon szabadon, mintha a láthatatlan Istennek gyónná bűneit.

Valami hatan lehettek a gyónók.

Sorra térdeltek a fülkében kor szerint.

Cyprián meghallgatta, föloldotta és vigasztalta őket.

Türelmes szent munka!

Mikor a hatodik belépett, Cypriánnak ajka még az előtte gyóntra rebegett imát, de mikor az utolsó gyónó suttogása megkezdődött, az ima elhalt az ajkán, arcából az utolsó csepp vér is a szívéhez futott. Hátrahanyatlott erőtelenül, mint a szélütött.

Ki volt a gyónó?

A Démon, - akitől szabadulni nem tudott!

A nő szakgatott szavakkal rebegte:

- Bűnös vagyok... nagy bűnös... ide jöttem atyám... mert te jó vagy, te szent vagy, te megvigasztalsz... oh páter Cyprián az én lelkemet szörnyű bűn kinozza... de nem az én hibám... beleestem... rám jött betegség... véletlenül, váratlanul... mint másodvirágra az őszi dér... Oh!... Elmondjam-e?... Ugy félek téled, mint az Istentől!

Cyprián némán mozdulatlanul ült ott, arcza hideg volt és fehér, mint a hó.

A nő ajkán mintha láng jött volna, szenvedélylyel folytatta gyónását:

- Halljad tehát, halljad a sziveddel... a szerelem tüze éget... szeretek, tudod-e... papot szeretek... te szent pap! te égi szép alak! te klastromi lélek! Cyprián téged szeretlek!

Cyprián halotthalványan emelkedett fel ülőhelyéről.

- Asszonyom! - mondotta hideg, tompa hangon, - ez az Isten háza!

S elindult, hogy ott hagyja a térdelőt.

De a térdelő megragadta a kezét, s a sziv őrvongó lázával kiáltotta feléje:

- Én csak téged látlak Cyprián, te vagy az én Istenem, mindenem! Miért tagadod, hogy szeretsz!? Arczod, szemed nem árulja el, de reszkető kezeden végig fut szivednek forró vére s egyszerre lüktet az enyémmel! Ne tagadd! Ne tagadd! Te szeretsz engemet!

- Pap vagyok, csak Istent szerethetek! - válaszolt még hidegebben Cyprián, s égett tenyerének sebei kinnal nyilalták át idegeit, ahogy a nő azokat megfogta és megszorította.

A nő elbocsátotta most Cyprián kezét s könyörögve szemrehányó megindító hangon folytatta:

- Oh Cyprián! Hát nincs vigasztalásod a bűnös számára?! Te az irgalom istenének papja, remény nélkül taszítasz pokolba! Hát nincs egy szavad hozzám, nincs szód, mely fölemelne értem dobogó szivedig?! Hiszen beismertem, meggyóntam bűnömet! Oldozz fel! Mérj reám iszonyu büntetést, csak az elkárhozástól szabadíts meg legalább itt e földön!

Cyprián a feszületre nézett. Nem látott mást, csak az ott függő égbe tekintő ezüstalakot.

Halkan, oda sem tekintve, rebegette:

- Az Ur Jézus bocsássa meg bűnödöt, én imáimba foglallak mindennap.

A nő felugrott helyéről. Szoknyája suhogott. Szeme lángolt. Fehér kezével átszorította Cyprián karját, s ezt mondta, először kiáltva, aztán susogva:

- Nem kell imád! Nem segít az rajtam! Te magad kellesz nekem!... Érted! Te magad. Várni foglak... este... éjjel... mindig... örökké... Nem mondom meg: hol, - a szivedtől kérdezd, az majd megmondja! Azután indulj. Megtalálsz.

S elment.

Eltűnt.

Cyprián ott állt egymagán az öltözködő szekrény előtt, a sekrestyében. Lelke megrendült az utolsó szavakra. Sajátságos kábultságot érzett. Ugy tetszett neki, mintha álmodott volna.

Gépies mozdulattal emelte le nyakáról a stólat, s felment a szobájába.

Fülében minduntalan visszahangzott a csábító szirén szava:

- „Várni foglak: este, éjjel, mindig, örökké. Hol? A szived megmondja!”

Járt föl és alá izgatott lélekkel, fülében ott csengett a szó, arczán még érezte a forró leheletet, a parasztruhának kábitó illatát. Előtte volt a hullámozó kebel, a reszkető két kicsiny kéz. Lelkében ott égett a két fekete esdő, szivetbűvölő szem:

- „Várlak! Tudod hol!”

El akarta magától tagadni, hogy nem tudja, - de valami titkos démon százszor odasugta neki:

- Hazudsz! hazudsz!

S átfutott rajta kétszer-édes kéjjel a felszabadult érzékek tapasztalata. Érezte, hogy meg van bővölve, valami áttörhetetlen varázslat tartja fogva. Aztán egyszerre az jutott eszébe, hogyan tudta megállani, hogy legalább egy csókot nem nyomott most a nő ajakára.

Egy csók!

Ah mennyi ismeretlen titok, mennyi bűbáj, mennyi vérdelejező álom van e szóban. A menny érintkezése a földdel! Ajkra szabaduló tengernyi üdvösség, melyet csak cseppenkint lehet élvezni, különben a mámorától, izétől halált halna az ember!

Még nem csókolt soha ajkat, de érezte, hogy valami csodás titok, szívet üdvözítő földfeletti érzelmek rejlik a csókban. Két egymást imádó lélek olvad egybe az ajkakon, s a szívek melege is odatólul ugyanakkor, s a vér a kéjnek égből lopott tüztől részegül. Az a nőjk beh édes is lehet, selyem-puha és forró, égető. Édes semmiség a csók tulajdonképen, s mégis odaadja az ember érte mindenét.

Cyprián vére forrott. Agya lázasan lüktetett. A gyönyör kinja megremegtette szívét. Csaknem leroskadott.

Hiába szedte elő a theologia és filozófia antidotumait a szerelem szívmérge ellen, hiába akart nyugodt maradni, - a képzelem ördöge szédítő tánczot járt szíve fölött.

Végre őrjöngés szállta meg, odaállt hallatlan vakmerőséggel az Isten képe elé, s így káromkodott:

- Óh Isten! Isten! Hát miért bűn a szerelem! Hisz oly édes, olyan boldogító! Miért erény - a mi gyötör engem s minden mi fáj, minden a mi kínzó?! Kedves neked, ha rombolom testem, e csodás művedet, s elkerülöm ami oly égi szép, s a mi minden izemet gyönyörrel tölti el!

És azonnal megkapta a választ: a Szenvedés Fiának mintha egyszerre búsabb, fájdalmasabb lett volna az arcza; mintha az öt seb véres ajkán új cseppek törtek volna elő, s mintha mozdult, vonaglott volna a haldokló Istenember.

Cypriánt egyszerre megrohanta a bánat, végtelen fájdalom szoritotta össze a szívét. Oda-rogyott a szenvedő Krisztus elé, feledve nőt s bűnös érzelmeket. Krisztus lábát csókkal belehelé, s bocsánatért esengett hörögve fuldokolva.

Majd mentegetni kezdte a bűnét, - hogy ő ellenállt, ő nem engedett, vihar fujt reá, nem menekülhetett előle, de a tisztátalan port lemossa most könnyeinek záporával.

Aztán hirtelen fölkel. Halavány arczán valami földfeletti szent komolyság lengett át. Tekintetét Krisztus arczára függesztette s három ujját égnek emelve így szólott:

- Esküszöm, hogy hű leszek hozzád örökre! Esküszöm, hogy úgy mint Téged senkit nem fogok szeretni! S ha eskümet szegném, taszits még e földön szörnyű kárhozatba, ne legyen lelkemnek öröme, nyugalma!

A Krisztus alakot vörös fénnyel hintette be a hunyó nap fénye. Az utolsó sugár ott csillámlott a négy véres szeg vashomlokán, aztán homályt leheltek elő a falak, s az éjszaka csendesen bontogatta elő barna fátyolát.

A klostromban csengetyü hang hívta vacsorázni a barátokat. Cyprián kilépett az ajtón, s egy arra csoszogó társához csatlakozott. Szerette volna azt mondani, hogy ne várják, nem beteg ugyan, csak étvágya nincsen. Azonban a klostromi szabályokat áthágja mégsem szabad. Aztán visszatért, kinyitotta minden ablakát, hogy bebocsássa a hűvös illatos éji levegőt az ablak vasrácsai között.

A sötét hegyormok fölött ott lebegett a telt hold ezüstgömbje. Cypriánnak önkénytelenül is eszébe jutott, hogy a bűnös nő most várja.

S hallgatózott.

De nem hallott semmit. Csak egy esti pillangó berrengett az ablak körül. Neki repült néhányszor a falnak, aztán elszállt brummolva az erdő felé.

Cypriánt most valami különös szivetszorító aggodalom lepte meg:

- Istenem! - susogta. - Az a szegény nő most ott vár a félelmes rengeteg közepén. Egy-magában. Talán máris retteg. Borzadoz. Halálfélelmeket szenved. S vár epedve türelmetlenül. Szeretettel. Meg van győződve róla, hogy elmegyek. Szegény nő, - mennyire szeret! Mennyire bízik! Miért is nem viszonzhatom szeretetét legalább testvéri szeretettel. Oh én meggon-dolatlan! Legalább azt kellett volna mondanom, hogy: nem megyek! Ne várjon! Így most ezer veszedelemnek van kitéve: a száraz avarban, ha vad csörtet feléje vagy fölötte kiröppen az éji bagoly s huhog, kigyó mászhat fehér kis kezére, vagy fejének röppenhet egy denevér s megtépázza gondozott haját, - rémültében szörnyet hal szegényke. Oh uram! Légy irgalmas! Űzd el lelkemnek rémeit!

Igy tépelődött, aggódott Cyprián. Majd ezt, majd azt gondolta. Néha meg föl-alá rohanva járkált a cellában. Időnkint megállt. Ágyára ült. Aztán megint felugrott s oda-oda futott ablakához: nem hall-e sikoltást, vagy paripadobajt.

Végre valami leküzdhetetlen gondolat rohanta meg. Leoldotta s ledobta csuháját. Aztán gyorsan ablakához lépett, és erősen megrázta az ablakrostély vaskosarát. Erősen, kézmarokkal. A rács vaskapcsa mindenütt engedett az erős kéznek s a rács a vakolattal együtt hullott alá a klastrom falát surolva, két embernyi magasságból. Cyprián az ablakszélre hágott, aztán könnyedén kilépett az arany sugaras éjbe. Párkányról párkányra szállva lassan a földre ereszkedett.

Aztán ment sietve, rohanva. Nem nézett semmit s nem látott semmit, s nem hallott semmit.

Nem ijesztette őt a sötét faárny, avarcsörgés, bagoly huhogása. Ment sietve, rohanva inkább. Száraz faág útjába lehullott, galagonya öltönyét megfogta, árkot vetett a föld is eléje, száz akadály tartóztatná vissza, de ő most már csak ment, rohant tovább.

Agyában forrón lüktetett a vér, s mégis úgy érezte, mintha fáznék. Szívét különös érzés szorongatta, mintha egy láthatatlan óriás kigyó csavarta volna körül s reáfeküdt volna zsákmányára, hogy bordáit összepréselve szorítsa ki a lelkét.

Aggódott, hogy úgy tűnhetik fel a nő előtt, mintha a szive hajtotta volna. Ez ellen önérzete kikelt: ép és erős még az esküje, - nem elveszni indult ő, hanem menteni!

Majd hirtelen az villant meg lázas agyában, nem a kísértés hálójába megy-e?

Oly szép e nő! és édes hangjában van valami részegítő zene, valami bűvölő, szentet is megtántorító... De nem. Egyszer már kijutott a hálóból, s erősen bízott benne, hogy másodszor is kijut belőle. Tépetten, szárnyakötöten talán, mint a légy, de azért fel fog épülni, s a háló örökre szét lesz szakítva.

Nem ment lopva, mint pajkos szerelmes, ki egyszerre meglepi kedvesét s gyönyörködik, ha sikolt a váratlan megjelenésétől s nevet, s öröm váltja fel a nagy rettenést. Csörtetve ment s dudolt szent éneket, hogy messziről hallja közeledtét a gyáva nő, és ne féljen ott egymagában a sötét erdő rémeitől, képzelt s való veszélyektől ne reszkessen.

Végre oda ért.

A terebélyes bükkfa sötét árnyából hófehér alak lépett eléje. Egyszerű derékon átkötött, testen végig ömlő, testhez simuló ruhában, mint valami nymphea.

Cyprián azonban nem álmodni jött, komoly szigorú hangon szólt:

- Eljöttem!

- Tudtam, hogy jó vagy! Tudtam, hogy eljössz!

- Csalódik asszonyom, ha azt véli, hogy érzelmem hozott ide. Ocsudjon fel a régi tévedésből! Ha nappal várt volna, bizonynyal nem jövök el, de éjjel e félelmes helyen nem engedhettem, hogy várakozzon. Hagyja el e helyet asszonyom, az Istenre kérem, térjen haza, vonuljon el más tájra, ha lehet! Feledje álmait! Ne kívánja, hogy elkárhozzam. Jőjjön asszonyom! Elkisérem, el az otthonáig, a várig, mert ha baja lenne, magamat okoznám.

Mint kőszobor állott a nő a helyén. Arcza fehérlett mint ruhája selyme. Csendesen, búsan válaszolt.

- Nem, Cyprián, baj nem érhet engem! Bátor vagyok én ha kell, és sejtelmes árnyaktól meg nem ijedek. Az éj hosszú, és ön oly jó: hallgasson meg engem!

Cyprián nem tudta mit tegyen: száz gondolat rohanta meg agyát, de mielőtt felelhetett volna, a nő folytatta:

- Beszélgezzünk itt ezen a helyen. Látja, oly kedves ez a hely nekem. Mindennap eljöttem, és ideképzelttem önt is.

Cyprián megremegett s újra felocsudott:

- Asszonyom! Minden szentekre kérem: ébredjen fel! Ne áltassa magát. Kegyed fiatal még és gazdag. Előtte az egész világ! Ha gyönyört keres, megtalálja amerre óhajtja! Mit adhatok én szegény kopott barát, nekem csak szívem van és lelkem. A szívem összeolvadt már a lelkemmel, s az Istennek ajánlottam esküvésemben, annak küldöm el minden nap az imában. Nos? Hát ugy-e meggondolja asszonyom és elhagy végképp engem.

Hosszan, merően nézett rá a nő, aztán halkán remegő hangon szólalt meg:

- Késztetsz: elhagyjalak. Oh, csak ezt ne. Ezt nem tehetem! Mert bár szavad szigorúan lesújtó, de a hangod zenéje nem bocsát! Miért küzdesz Cyprián! A szív ellen nincs hatalom, nincsen erő, a földön nagyobb ur a szerelem mint az Isten!

- Ne káromkodj! - kiáltott Cyprián, de a szíve nagyot dobbant mégis: megérezte, hogy ez a nő ártallát a lelkén.

- Igazat beszélek, de mondj akármit, gondolj rólam bármi rosszat. Csak hallgass meg!

Ezeket mondva, megfogta Cyprián kezét, aztán gyöngéden így szólt:

- Elfáradtál? Ül ide mellém!

Cypriánnak az villant meg agyában, hogy talán szép nyugodt beszéddel a szívére tud hatni a nőnek. Leült tehát melléje a fatörzsre, a lágy mohára, amelyen egykor Benedekkel együtt megpihentek.

Az erdő hangtalan volt. A hold ezüst fátyola rezgett a lombokon. Az álmodó madárka felcsicseregget olykor, aztán ismét ábrándos csend borult a tájra.

Cyprián szeliden, csendesen beszélt.

- Asszonyom! Könnyű annak, ki az életet regénynek véli, s joga van hozzá, hogy boldogságát akadályokat rombolva is keresse. De lássa én álmok rabja nem lehetek. Istennek esküdtem szerelmet, s ma este a szent kereszt előtt megátkoztam magamat, ha eskümet megszegném. Még más is köt engem. A klastromba Benedek atya hozott, alig voltam két éves, azt mondta, hogy anyám a halálos ágyon ajánlott engem Istennek, s az ő gondjaira bízott. Kettős hát a kötés. Fel nem oldhatja senki emberfia.

A nő még mindig tartotta Cyprián kezét, s a beszédet mintha nem is hallotta volna, álmodozva felelt:

- A szerelem erősebb, mint az eskü, jobban köt, mint az átok. Az Isten messze lakik, a szerelem közel él. Az átok elkárhozottá tesz. A szerelem üdvöztet. A férfi a nőnek van teremtve, s a nő a férfinak. Mindenki megtalálja a párját, s az eskü nem azért van, hogy elválassza a szíveket, hanem hogy kössön. Te nekem vagy teremtve, ezt érzem, s viszont én neked adom magamat, a tied vagyok egészen s jogodat érzi hozzám a szíved.

Édes, részegítő hangon beszélt a nő. Hangján lehetett érezni, hogy a mit mond, az szívéből olvad ajkára. S míg beszélt, egészen odahajolt Cypriánhoz: selyemfürtjei a barát arcához simultak, s a selyemfürtökből zsibbasztó, vérbűvölő delejes áram ömlött Cyprián idegeibe.

- Szeretlek, - folytatta a nő - s nincs más szavam, melylyel ezt ily nyíltan és röviden ki tudjam mondani. Pedig szívemnek egész világát tárom eléd e szóban, lábaidhoz imádva omló lelkemet, rólad álmodó ábrándjaimat, virágéletem összes kincseit. Széttiprod vagy fölemeled, tőled függ. Én tőled elválni nem tudok, mint a folyondár nem tud a fától, melyet száz karral átölel. Jőjj velem Cyprián, légy az enyém! Utazzunk más országba, hol senki sem ismer, csak mi ismerjük egymást. Vagy ha férfi-munkát akarsz, menjünk el Párizsba a király udvarába, hol fény, pompa, dicsőség vár rád. Hiszen arra vagy te teremtve! Szép arcodnak ragyogó érczsisak, deli termetednek arannyal vert pánczél, oh be jól is állna. Ország-világ népe tégedet csudálna! Míg ők a fényt bámulnák, én csak szíved melegét érzem! Babér vár rád Cyprián és rózsáág. Azt te szerzed, ezt én adom, hát oly nehéz a választásod?!

És még tovább is susogott édesen, kezét folyton az ifjuén nyugtatva.

Mennyi varázs, mennyi báj van a hangtalan hangba', midőn az ajak nem a fülnek, hanem a szívnek beszél, érthetetlenül, mint a gerlebűgás. Szemében csodásfény égett. Összelobogott abban az epedés, a vágy, a remény és a szerelem.

Cyprián édes elandalodást érzett. Ereit mintha valami részegítő ital mérgezte volna meg. Azonban uralkodott magán: összeszedte minden lelki erejét, megrázkódott, mint aki fölébred, kezét a kis kezekből kivonta, aztán felállt, kissé hátrább lépett, s hidegen és nyugalommal szólott:

- Elég asszonyom! Igaza van: a szerelem szép és boldogító, de veszedelmes. Olyan a szerelem mint a fenségesen ragyogó szép csillag. Fénye bűvöl, csábit. Keressük hozzá az utat, hogy elérhessük s azt hiszszük, hogy megtaláltuk. Vezetőnk az Ábránd, az egyik kezével virágokat szór elénk, a másikban tündérfáklyát tart, mely mindent csodás ezerszinű fénnyel világít meg. De lássa kérem az Ábránd vak, bár a szeme nyitott. Ez a vakság azonban rajta nem látszik. Nem is vesszük előbb észre, míg csak egyszer meg nem botlunk és sebet ejt rajtunk, vagy velünk együtt a szörnyű mélybe hull.

A nő fájdalmas arczzal, könnybe lábadó szemmel hallgatott.

Az ifju tovább beszélt:

- Oszlassa el, grófnő, szívének ezt az álmát, s tekintse a hideg valót. Aki tisztán lát, és érzelem nélkül ítél, megtalálja mindenben a vigasztalót. Megért engem grófnő? Nos? Jöjjön, elkísérem, hogy ne bolyongjon egyedül itt a rengetegbe.

A nő nem mozdult.

Bágyadt hangon felelt:

- Igaz: az ábrándnak utja mélybe vezet. De nem csupán ez az ábrándozás az, mi hozzád von: hanem szeretet. A szívnek beszélni nem lehet, - átdobog minden eskün, átkon, gyáva, bölcs és hideg okosságon, s csak ezt a szót mondja, ezt az érzést érti: szeretlek!

Itt már kigyult a nő arczán a vágyódás tüze: Izgatottan, hevesen kiáltott:

- Oh mily szegény, mily nyomorult vagyok! Te nem tudod mi az a szerelem, mi az a vágy, amelytől égek, hogy csaknem belé halok! Az én lelkem a te fehér árnyékod, a te hű ebed, mely kísér és kísér s ha eltaszítasz is, - én rabod maradok! Kő van-e hát szived helyén Cyprián! Ha kő volna, a kő is felérezett volna tán!

Haja kibomlott. Fürtei körülropkódték fehér arczát. Keble hullámozott. Szeme villámlott:

- Pap vagy, mondod, nem lehetsz az enyém! nem pap vagy te: pogány vagy kegyetlen! Én érted a lelkem kilehelném, te kezéd sem hagyod a kezemben! Menj! Menj tőlem! Sohse jöjj elejbém! Hagyj szenvedni, hát egyedül engem!

S lerogyott a nő vissza a fatörzsre. Szeméből záporoként omlottak a könnyek. Fuldoklott. Zokogott.

Cyprián a homlokához kapott, megtántorult álltában; pillanatig némán, merőn bámult, aztán nem birt tovább uralkodni magán, oda rohant, oda esett; megragadta a nő kezét, s magánkívül, mintha eszét vesztette volna, így kiáltott:

- Ne sirj! Mindent elbírok, csak ezt nem. Sirásod nagy kin nekem! Inkább vesszek én örökre! verjen az átok! temessen el az eskű! csak te ne szenvedj, te ne sirj! te... te édes... te minden... te... Jolán...

Az utolsó szavakat már alig tudta kimondani: a nő karja elválaszthatatlan erővel kulcsolódott a nyaka köré, aztán édes lágy ajkak tapadtak arczára, homlokára. De leghosszszabban az ajkára.

Oly hosszú volt az a csók, hogy azidő alatt egy elkárhozott lélek felszökött a pokolból a menyországba.

IV.

A vadon erdőtől koszoruzott domb tetején kicsinyke várkastély állott, inkább nyaraló, mint erősség. Valamikor török basa lakott benne, hanem bizony nem sokáig, mert visszakergették a holdjával együtt Kisázsiaiba.

Volt ennek a várkastélynak egy elrejtett, titkos terme, a melybe nem vezetett látható ajtó, és a melyből nem nyílt ablak: felülről kapta a világosságot, kék üveglemezeken keresztül.

Ez a terem, most is úgy van, mint mikor még a török basa feleségei laktak benne. Rózsaszínű selyemmel bevont butorok. Kis mahagoni-fa-asztal. A szófák tetején hanyagul heverő lágy hattyuprém. Tarka-barka perzsa-szőnyeg. A falakon csodás czirádák, keleti tájképek, száraz

pálmalevelek. Itt egy fehérlő gyöngysor, melynek szemei széthulltak. Amott egy feldölt nargile és egy magas velencei tükör a sarokban.

A teremben nesztelen félhomály borong. A kék üveglemezeken átszűrődő napsugár violaszínre festi a rózsaszín selymet. A hattyuprém a kerevetre hanyagul odavetve olyan, mintha a messze dél kék egéről letépett felhődarab volna.

Hova lettek a hárem hölgyei, kiket Allah a földiek üdvösségére remekbe teremtett, s kik nem tudtak mást, mint csak szeretni, és énekelni a bülbül-madár hangján; kik a távol Kelet perzselő napjáról, pálma árnyában nőtt szegfűről, rózsáról álmodoztak s mosolyogva gondoltak vissza a nap minden órájában a mosolygó tengerre. Hova lettek? - elmentek-e messze, vagy lelkeik lengik be e termet; mert mi volna más a rózsailatár, mint a lelkük, mely e helyre visszajár!?

De im: mi ez? Káprázat vagy való? Két alak lép be a hárem-szobába. Elöl a nő fehérben mint a hó és a férfi tarka selyem kaftánban utána.

Hol jöttek be? Az ajtó nem látszik, csak a tükör lebbent meg kissé. A ráhulló kékes fehér sugár végig futott benne s gyors kört vetítve a tarka falon, ismét mozdulatlanul állott, mint előbb.

Hol leglágyabb a bársonykerevet, s legkábitóbb a balzsam illata, az ifju most odatelepedett, a nő pedig a kitárult karba. Átfogta a kar a szép termetet. Ölbe vette. Ingatta-ringatta.

Egyszer csak kiugrott a nő a forró karokból, a szőnyegre ült Cyprián elé. Két fehér kacsóját Cyprián térdére tette, s ráhelyezte fehér állacskáját, aztán hamisan kacagva nézett fel a tüzesen égő szemek közé.

- Mi bajod édesem? - kérdezte csengő hangon.

- Meggyulladok, - suttogá Cyprián.

- Beteg vagy te fiam, hadd lám az eredet... egy... kettő... tiz... ötven... száz egy pillanat alatt!

S erősen lefogta Cypriánnak láztól reszkető kezét.

Cyprián azonban hirtelen mozdulattal felszabadult, s átkapta Jolán derekát.

Küzdöttek.

Jolán kisiklott s a terem sarkába futott. Cyprián utána, bár sehogysem értette, hogy miért fut Jolán öelöle. Nem ismerte a női pajkoskodást, a kaczérságot de érezte, hogy Jolán tréfál, ingerkedik, játszik vele.

Valami édes-kinos ösztön hajtotta utána.

Jolán fürge volt. Arczán pajkosság mosolygott, s láng égett. Amint futott, hosszú fekete haja végig omlott fehér testén s testszinselyem-ruháin. Gömbölyü nyakán pompázva villogott a gyémánt.

Cypriánt gátolta a bő kaftán és a hegyes orru piros papucs, több csellel élt, mint erővel: lassan, kiterjesztett karokkal terelte a szép vadat sarokba. A nő repdesett előtte, mint a lepke és csillogó szemekkel kereste a rést. Jobb felé ingott. Cyprián szintén arra hajlott, - ekkor Jolán egy hirtelen balra-szökéssel ismét kijutott a férfikarok csapdájából. Cyprián még csak az árnyékát sem tudta megkapni.

Könyörgött, rimánkodott neki:

- Jolán! Édes! Ne tréfálj! Megölsz!

De Jolán kaczagva felelt:

- Fogj meg!

Egyszer csak Cyprián is elkezdett kacagni. A szófán egy nagy selyemkendő feküdt, felkapta, s lasszoszerűen összefogva indult újra üldözésére.

Jolánnak már az arcza pirosan lángolt. Érezte, hogy a hálót nem kerülheti el. Cyprián csakugyan ügyes mozdulattal vetette rá a lágy selyemkendőt. Jolán sikoltozva tépte fejről, hogy láthasson, s addig is futott... bele egyenesen Cyprián karjaiba.

Zihált, vergődött, mint az elfogott galamb. Fehér inge szétvált szinte övig. Cyprián szemei kápráztak, midőn a hófehér kebelnek illatos gömbölyű halmait látta remegni, hullámozni maga előtt.

Közel voltak a szófához. Cyprián odaomlott. Ölébe kapta Jolánt. Ajkát lázas mohósággal tapasztotta a ruganyos fehér kebelre. Minden csókjának ott volt pirosuló helye, mint óra hullott piros rózsaszirmok.

Részegek voltak mind a ketten. Lelkük a gyönyörben szinte fuldoklott. Jolán kebléből kábitó illat áramlott elő. Ajkán százszor oly édes volt a csóknak méze, mint egyébkor.

A kék üveglemezekről eltűnt a napsugár. Ábrándos homály ömlött ki a terem szögleteiből, s a néma csendben behallatszott az erdő csalogányának szerelmes nótája.

V.

Másnap Jolán sápadtan, féhéren rohant a terembe.

Cyprián felrettent álmából. Értetlenül és ijedten tekintett a melléje rogyó nőre.

- Mi bajod van édes?

Jolán reszketve, fuldokolva felelt:

- Benedek járt itt!

- Mit kerest?

- Téged.

- Engem? - kérdé hevesen Cyprián. Honnan tudja, hogy itt vagyok?

- Nem kérdeztem.

- Megbántott talán?

A nő a fejével nem-et intett, s reszkető ajakkal felelt:

- Oh mily találkozás! Milyen borzasztó volt az arcza, mikor belépett. Eleinte kért, könyörgött hogy adjalak vissza neki, hogy te voltál mindene, nélküled nem élhet. Aztán mikor látta, hogy nem felelek, a szolgálkhoz fordult, azokat kérdezte. Nem volt erőm, nem volt bátorságom, hogy tiltakozzam e gyalázat ellen. Csak álltam ott lélekzet nélkül mint a kőszobor. Befutotta, átkutatta a termeket, megnézett minden kis zugot, a ház minden rejtékét. Mennyi kint, mennyi félelmet szenvedtem miattad. Rettegtem attól, hogy rád talál! Végre elém térdelt, és úgy könyörgött, mintha isten volnék. Melle hörgött. Szeméből omlottak a könnyek. Kezét kétségbeesetten tördelte. Utoljára is fenyegetni kezdett, úgy járt fel alá a szobában, mint a villámos zivatar az ég egyik sarkától a másikig. Azt mondta, hogy katonákat kér a királytól és

leromboltatja a kastélyt, engem pedig törvényszék elé állít, mint közveszélyes csábítót. Végül úgy hullottak rám iszonyu átkai, mintha tüzes üszköket szórt volna a fejemre.

Jolán szaggatottan, fuldokolva rebegte már e szavakat, s Cyprián keblére hajtotta a fejét, mintha itt keresne menedéket.

Cyprián arczára sápadt félelem rajzolódott. Bátorítani igyekezett a nőt de ajkára nem tudott rámozdulni a hang.

Meglepte, hogy az öreg Benedek ennyire szívére vette a történeteket, s csak most kezdte érezni a bűn nagyságát, midőn a büntetés már fejére készült sujtani.

Azon nem csudálkozott, hogy a klostroból éppen Benedek jött érte, de az mégis meglepte, hogy Benedek olyan szenvedélyesen kutatott utána.

Megkábult, csaknem eszméletét veszítette a titok súlya alatt, de magyarázatot nem talált.

- Mondd, mit tegyünk, - kérdezte Jolán; - szökjünk ugye? Messze? Azonnal? Befogassak? Beszélj! Szólj hát Cyprián!

Cypriánnak felleg gyült homlokán, aztán hirtelen valami sajátságos nemes fény sugárzott ki szeméből. Megfogta Jolán kezét és így szólt:

- Maradj te itt, én távozom!

- Hogyan? Te elhagynál engem?! - sikoltott fel Jolán s megragadta erősen az ifju kezét, mintha attól félne, hogy rögtön eltűnik. - Nem, azt nem engedem! Nem választ el tőlem, se Isten, se pokol! még magad sem! Soha!

- Kis bohó vagy! Nem értesz! Neved, jó híred az első! Ha hirtelen eltűnnénk, egyszerre tudnák, hogy csakugyan együtt vagyunk, míg így ha maradsz, s én elmegyek az éjhomályban, - nem érhet semmi vád.

- De hova mennél?

- Vissza nem, az bizonyos. Valamelyik vidéki városba. Néhány hónap múlva ismét egyesülhetnénk, s nem kutatna utánunk többé senki.

Jolán csendesen ingatta fejét:

- Nem, azt nem engedhetem. Egy nap száz év lenne nekem, egy hét örökkévalóság. Látod ennek a rejteknek csak egy rézgomb az ajtója. Azt a gombot lecsavarom, és senki sem találhat ide.

Aztán hirtelen megvigasztalódva, kaczagva folytatta:

- Milyen bolondok vagyunk! Hát ugyan mondd: hol venne az öreg Benedek katonákat, meg hogyan menne a király elé. Hiszen ha odajuthatna is, kinevetnék. Mivel vádolna: azt mondaná, hogy megöltelek? Nem hinnék el. Azt mondaná, hogy elraboltalak? Én? Férfi-rabló nő? No ilyen még nem született.

S Jolán olyan csengő kaczagásban tört ki, hogy ez a kaczagás Cypriánt is magával ragadta.

VI.

Talán egy hónapja mult, hogy Cyprián szíve megszédült.

Az álom szép volt, de rövid.

Szívében ez idő alatt kihajtott a fájdalom virága, és széttárta orcáján halavány fehér szirmait.

Ébredni kezdett, ébredni fázón.

Jolán már ritkábban járt le hozzája. Kijárt vadászni egyedül a rengetegbe, s ott bolyongott néha estig.

Ezalatt Cypriánnak fülébe ott a kastély rejtekén kétségbeejtő szavakat sugdosott a magányosság. Azt mondta neki:

Hitvány vagy!

Nyomorult vagy!

Elhagytad az Istent!

Megszegted az esküt!

Fejedre szórtad az átkot!

Üdvösségedet belevágtad a pokolba, hogy hamuvá váljon!

S miért?

Egy nőért?

Mit adott neked?

Szívét?

Az nem igaz!

Lelkét?

Az régen az ördögé!

Magát?

Magát, de nagy áron!

Mi a nő?

Állat.

Mi az Isten?

Az állat teremője!

Oh Cyprián, a te hitványságod nagyobb, mint azé az asszonyi állaté!

Hát ez volt a te hited?

Hiszen az Isten zsámolyáról omlottál lábai alá!

Hát ez volt a te esküd?

Hiszen kitépted a köteléket és az ő kezébe adtad.

És az átok?

Fejedre hivatad az égnek villámain!

Mi lesz belőled?

Rongy, a mit elrugnak. Féreg, amit megtaposhat bárki. Ékes cserépből utfélre dobott piszkos lilium.

Liliom... oltáron álltál... körülötted tömjén és viaszgyertyák ezre fénylett... ajkad az ur fehér testét csókolta... lelked együtt sóhajtott a szent zsolozsmával... Az Ur benned, te az Urban... miért néztél ki a szent boltozat alól... hervadást hozott rád két demoni szemnek tüzes napsugára... kimentél, kidobtak az utcza sarába!

Irgalomért akart kiáltani, esdni, de ajkára nem jött az Isten neve, nem merte kiejteni. Nagyobb az ő vétké, hitványsága, hogysen a hozzá-esdeklésre bátorsága volna.

Oh hiszen ha az az Isten lelát a mennyből, ugy is elfordult már ötöle régen!

S ugy érezte, mintha szeméből tüzes cseppek folynának. Nem! Vissza a könnyeket! Vissza! Aki merészen tért el az Istentől, gyáván, sirva ne közeledjék hozzá!

Ha vétkezett, bűnhődni fog. Bűnhődni a leroskadásig, a halálig. Akkor talán az elszabaduló léleknek szabad lesz az ég felé fordulni egy pillanatra, míg alá nem zuhan!?

Bűnhődni fog, bűnhődni akar. Elmegy majd messze a Szent Földre, hol az erős a gyengéért meghalt. Az irgalmas Istenhez, a ki széttárta karjait midőn meghalt és aki egyaránt öleli keblére a szentet és a haramiát.

Ilyen tervekben merült el Cyprián. A kétségbeesés pokolsötét éjszakáján így gyujtogatá a remény gyertyácskáit, hogy meg ne örüljön gondolatainak rémeitől.

Ámde hogyan hagyja el ezt a rejteket? És Jolánt, akit átkozott és - szeretett!?

S míg így töpreng, egyszerre bársony-lágy forró ajakak tapadnak hideg homlokára, aztán delejes puha fehér kezek simítják körül arczár. Valami villamos melegség ömlik át erein, mely szívébe hordja ismét a szédülést, a szerelem kábító, gyönyörködtető érzését.

A láthatatlan menny hideg fénye eltűnt, helyébe a láthatatlan pokol meleg fénye áramlott.

Hiába erőlködik a szívnek egyik izma, hiába kiált az agynak egyik idege:

Küzdj! Győzz! Fuss!

Cyprián meg van bénulva.

Cyprián ember.

Cyprián szerelmes.

VII.

- Utazhatunk, - szólt Jolán mosolyogva.

Cypriánnak megcsillámlott a szeme, aztán ismét nyugodttá vált, - hidegen kérdezte:

- Mikor?

- Akár még ma, akár holnap, akár mingyárt, ha parancsolod.

- Kérlek, tégy amint akarsz.

Jolán hamisan mosolyogva nézett Cyprián szeme közé. Két kezével rátámaszkodott Cyprián vállára s így szólt:

- Te Cyprián!

- ?

- Olyan gyönyörűen kinőtt a bajuszod meg a szakálad, hogy ha most Benedek idejönne, hát megtagadná, hogy valaha is látott.

Cyprián mosolygott.

- Hát tudod mit gondoltam Cyprián!

- Mit?

- Holnap befogatok és indulunk együtt Budán át ki a nagyvilágba.

- Az nem lesz jó!

- Miért?

- Mégis rám ismerhet valaki, vagy a szolgák meglátnak. Hanem legjobb lesz, ha még az este kilovagolsz a várból, a lovat megkötöd valamelyik fánál, aztán visszalopódzol, és engem kibocsátasz a merre behoztál; a rejtek uton. Én majd magam lovagolok tovább, el, messze. Éjjel az uton, nappal a fák között az erdőben.

- Egyedül?

- Egyedül.

- De hát akkor hol találkozunk?

- Egy hét múlva Budavár kapujánál este, mikor az égbolt pirosodik.

- Jól van Cyprián, de lásd már este van.

- Bizony este.

- Hát itt hagynál rögtön?

- Sötétben kell mennem. Most legalkalmasabb.

Jolán darabig csak küzdött magában, aztán egy nehéz sóhajlás után mégiscsak elrebecgte a mit gondolt.

- Cyprián!

- ?

- Nem lenne jó... ha holnap korán reggel indulnál... szürkületkor... ezt az éjt még... bucsuzással töltjük.

Jolán ezeket mondva, kisurrant a teremből. Csak a nagy velencei tükör fényes lapjának mindig lassubbodó libegése mutatta, hogy ott volt.

VIII.

Felgyújtotta a hajnal az ég karimáját, azután tüzes üszkét a felhőkre dobta. A rengeteg néma csendjében madármilliók reggeli dala zendült. Üde szellő suhant a lombokon át. A fűszálakon és virágokon harmat csillogott. Rigó kiáltását visszhang hármaztatta. Harkály kopogását hallgatta a hegyfál. Szarka ugrált csörgött itt-ott a fatetőn, s lenn a bokor tövén veresbegyek lesték a kékszinű tárnicsok nyílását.

Cyprián léptetve haladt a fák között.

Megyszin ruhájával olyannak tetszett azon a hófehér lovon, mint a mesebeli királyfi, aki Hófehérkét keresi az erdőn.

Gondolatai jobban siettek, mint paripa: képzeletben ott volt már a helyen, hol a Krisztus nagy tragédiája véres véget ért a kereszten, s egész földet borzalomba rázta; ottan volt már, s meztelen térdeken a szent hegynek köves utját járta.

A kelő nap irányából könnyen kiszámithatta merre van délkelet. Arra felé vezette a paripáját.

Addig megy lóháton, míg kiér az erdőből. Akkor aztán leszáll: Az utolsó fának ágából zarándok-botot vág magának, szép kereszt ágat hagyva a tetején, és olvasót szed össze az apró gubacsokból.

Mire a bot elkopik, az olvasó széthull, akkorra ott lesz - ott.

A síkföld első falujánál átadja a nála levő pénzt és a paripát valakinek, s megmondja neki hogy hét nap múlva legyen Budavár kapujánál s várjon ott naplehunytaig. Akkortájt egy fekete haju szép asszony fog oda vágatni négylovas hintóban. Ott a kapunál megáll a hintó. A szép asszony kitekint, nyugtalanul néz körül, és várni fog sokáig. Annak a szép asszonynak nyujtsa oda a paripa kantárát és a pénz egy részét.

A mint így gondolkozik Cyprián, egyszerre csak lódobogást hall a háta mögött.

Nyugtalanság fogja el a szívét, - vár.

A lombos fák alól vágatva tűnik elő egy fehér paripa, és rajta a démon, az angyal. Bibor színű selyemköpenye versenyt uszik hátralobogó fekete hajával. Arcza pirosságtól ég. Szeme ragyog. Ajkán már messziről hangzik a csengő kaczagás.

- Utolértelek! - kiáltja amint közelebb ér.

- Miért jöttél utánam? - kérdi sötét, kedvetlen arczczal Cyprián.

- Tudtam, hogy eltéveszted az utat!

- Nagyon is jó uton járok.

- De az Isten szerelmeért, hiszen Buda nem erre van!

- Ahová én megyek, az erre van.

Jolán arczáról eltűnt a pirosság; sápadt ijedelem szökemlett fehér orcájára.

- Hova mész! - rebegé félve.

- Krisztus országába!

- A szent földre?

- Oda.

- És engem elhagynál?!

- Odafele találkozunk!

Ezt mondva, Cyprián a magasra mutatott.

A nő kezébe rejtette egy pillanatra arczát, aztán fájdalmasan kiáltott:

- Veled megyek!

- Én gyalog utazom!

- Gyalog megyek veled!

- Nekem a nyomor lesz az utitársam.
- Nyomorogni fogok veled!
- Imádkozni fogok egész uton!
- Én meg átkozom az Istent, hogy a szivedet elfordította tőlem!

Cyprián komoran nézett a lova nyakára.

A nő is elhallgatott egy perczre, aztán szenvedélyesen ragadta meg Cyprián kezét, és így kiáltott:

- Cyprián! Te az enyém vagy! Én nem engedlek eltérni szivemtől!

Cyprián azon gondolkozott, hogy ha ez a nő csakugyan vele tart, ugyancsak komikus módon utazik az Isten országába. De mit csináljon? Elküldeni nem lehet. Megszökni tőle méltóságán alóli volna. Mellette imádkozni, meg az egekkel foglalkozni éppenséggel lehetetlen.

Pillantást vetett hát arra amerre a nap kelt, aztán megrántotta a lova száját és elindult szótalánul, ellenkező irányban, nyugat felé, Buda felé.

Örömtől és szerelemtől ragyogó szemmel haladt mellette a nő.

IX.

Cyprián előkelő urrá vedlett: megtanult divat szerint öltözködni, racscsolva szalon-nyelven társalogni, vivni, kártyázni, inni és élvezni.

A szerelem mely őket összekötötte nem volt már oly forró, oly szenvedélyes.

Legtöbbet tartózkodtak Párizsban és tengeri fürdőkön, s a világ előtt úgy éltek mint férj és feleség, de a világ háta mögött is, a mennyiben együtt laktak és Jolán megosztotta Cypriánnal vagyona minden jövedelmét.

Cyprián neve csak Jolán ajkán hangzott, amikor boldog kettesben érezték magukat. Társaságban a deli termetű simára fésült urat mossziő Caprinynek nevezték, s így hívta Jolán is.

Volt olyan idő, hogy Capriny ur szívesen töltötte idejét Jolán barátnőivel, s megtörtént még az is, hogy titokban megcsipkedte neje komornájának rózsás arcját. Viszont el kellett néznie, hogy Madame Capriny házi barátok körében mulatott, s néha bizony vidámabb volt a kelleténél.

Azonban a hűség határait egyik sem lépte túl.

E házi barátok közül különösen féltékeny szemmel nézegette Capriny ur M. Volaget, a ki mintája volt az akkori párizsi dandyknek. Igen szerette volna kitárni előtte egyszer az ajtót s kimutatni a lépcsőházra.

De miként tegye, hiszen a mossziő olyan udvarias, olyan előzékeny volt iránta, hogy beléje kötni nem lehetett. Jolán előtt pedig csak nem árulhatta el féltékenységet.

Egy este a klubban volt Cyprián, s nézte miként hull az arany a kártyaszínek változása szerint.

Egyszercsak a vállára csapnak.

Cyprián visszafordul.

Volage barátját látja maga előtt, a ki így szól hozzá:

- No? Nem volna kedve?

Cyprián agyán villámként rohant egy gondolat keresztül: oh ha én ezt az embert most koldussá tehetném!

Homloka kigyulladt. Szeme meglobbant. Udvariasan válaszolt:

- Ha tetszik, szívesen.

Volt nála száz arany. Kiöntötte az erszényéből az asztalra, s kártyát keverve, kártyákat osztva, vakmerően mondotta:

- Ötven arany!

- Áll! - felelt társa hideg nyugalommal, s a kártyába tekintve azonnal fizette.

- Dupla vagy semmi!

- Állom, - felelt Cyprián.

A másik asztalnál abbahagyták a játékot. Mindenki Capriny és Volage küzdelmét nézte.

A kártya forgott.

Az arany csörömpölt.

A két játékos bámulatos flegmával forgatta Fortuna bibliáját.

Negyedóra mulva Volage ur letette a kártyát, fölkel, és így szól:

- Mosszió Capriny, gratulálok a nagy szerencséhez, nekem mára elég.

- A mint tetszik, - felelt kedvetlenül Cyprián, és összesöpörte aranyait.

Azonban nem engedték elmenni. A nagyvilági tisztességgel jár, hogy kapzsi menekülésnek ne tűnjék fel az elmenés; játszania kellett másokkal tovább.

Bankot adott.

Az arany és bankjegy bolondul ömlött hozzá.

A klubb idősebb tagjai megesküdtek, hogy mióta a klubb áll, ilyen eszeveszett szerencséje még senkinek sem volt a zöld asztalnál.

Reggel felé aztán egyenkint elszökdöstek a játszóok. - Cyprián előtt két millió frank feküdt aranyban és bankjegyekben.

Cyprián inasa görnyedt a pénz sulya alatt, midőn ura után vitte.

Cyprián előre örvendett annak, hogy milyen kellemesen lepi meg Jolánt! Ezt a tömérdék aranyat lába elé önti!

Azonban másként történt:

Asztalán két levelet talált.

Az egyik Jolán írása volt.

A másik ismeretlené.

Valami kinzó sejtelen vágta szíven, ahogy azt a két levelet meglátá.

Izgatottan tépte fel a pecsétet, s a levélben e szavakat olvasta:

„Kedvesem!

Szerelmünk már sokkal inkább lehiggadt, hogysem fájdalmat okozna neked az elválás.

Elégge megnőtt már a szárnyad, hogy a nagy világban megélj.

Én nyugtalan természetű gyenge nő vagyok, még élvezni akarom az életet. Elég fiatalnak érzem magamat hozzá.

Feledj el.

Vedd bucsucsókom helyett az ide mellékelt százezer francot.

Jolán.”

Cyprián úgy állt ottan, mintha villámütés kábitotta volna meg. Az ablakon besütő nap sugarai megvilágították halavány arcát és a kezében tartott bankjegyeket.

Azonban magához tért, idegesen kapott a másik levélhez s egy hirtelen szakítással felbontotta.

Ebben a levélben megvolt a magyarázata Jolán sorainak:

„Capriny ur!

Én régóta szeretem az ön kedvesét.

Ma csak azért vontam önt játékba, hogy ne álljon utamban.

Azt hiszem a kétszázezer frank a mit vesztettem és az Ön józan esze, a mit ön e pillanatban nem fog elveszteni, - kibékitik Önt, s ha évek múlva találkozunk, gentlemanekhez illő hidegvérrel szoritunk újra kezét.

Volage.”

Cypriánt örült düh fogta el. Szaladni akart egyszerre, hajadon fővel a nyílt ajtón át utánuk, a szökevények után, de amint megfordult, csak egy lépést tudott még előre menni, azután ájultan zuhant végig a perzsa szőnyeg piros virágain.

X.

Merre mentek?

Hova mentek?

S Cyprián abba az állapotba jutott, a melyről józanon is azt szoktuk mondani:

- No most megállt az eszem!

Mereven tekintett maga elé s maga sem tudta miért, a szoba sarkán rejtőző pókhálóra figyelt, melynek szálain e pillanatban egy kis aranyzöld legyecskét vonszolt lázasan a tarka pók a szöglet felé.

Cyprián egyszerre tudta hol van Jolán.

Megsejtette szívével, és az esze rábizonyított.

Azonnal indult. Nem vitt magával senkit.

Gyorskocsik, lovak álltak rendelkezésére. Akkori időben a pénz adott gözgyorsaságot.

Mennyi idő telt el míg odaért, azt hitte, hogy a megkétszerezett örökkévalóság.

Éppen éj volt mint *akkor*. - A hold is úgy sütött. A fák is talán ugyanazt álmodták, midőn az erdő tisztásán áthaladt.

Odaért a vár rejtékutjához, egy félig bedőlt márványkuthoz.

Leszállt a kutba. Megnyomott egy kiálló vasrudat. A széles márványlap csikorogva fordult meg sarkain.

S ő ment előre tapogatózva, vakon.

Egyszercsak lépcsőbe botlott. Emlékezett rája azon haladt fölfelé... fölfelé...

Futott és olvasott százig, akkor beleütődött a falba.

Ugyane pillanatban csengő kaczagás hangzott a falon át.

Cyprián megismerte.

Neki is szólt ez valamikor!

Lázasan keresgélte a gombot. Soká nem találta. Egyszer aztán mégis ráakadt. A nagy velencei tükör libegni kezdett. S ő ott állt dult arczczal, zilált hajjal, boszutól lángoló tekintettel.

A nyomorult lelkű nő ugyanabba a török női ruhába volt öltözve, mint akkor. A vele szemben álló férfi az ő kaftánját és papucsát viselte. - Fogosdit játszottak, mint ő - akkor.

A nő sikoltott, hogy Cypriánt meglátta. Volage ur arczán pedig kedvetlen mosoly vonaglott végig.

- Minő szerencse! - mondta erőltetett udvariassággal.

Cyprián belenyult a zsebébe. Marok számra szedte ki onnan az aranyakat és bankókat. Odaszórta az asszony elé. Aztán mély megvetéssel, szinte kiáltva szólott:

- Asszonyom! Ez az ur tanu reá, hogy én önt kifizettem!

Volage ur eléje ugrott:

- Uram, ez sértés!

- Önre, vagy e nőszemélyre?

- Reám is!

- Ha tetszik mingyárt végezhetünk! E szavakat mondva Cyprián két pisztolyt vett ki a szekrényen álló avult bőrtokból és az egyiket Volagenak nyújtotta.

Volage elfogadta a pisztolyt, azonban hirtelen így szólt:

- Itt nem löhetünk egymásra, a cselédség meghallaná!

- Mit törődöm én azzal!

- Ha ön nem törődik, ám lőjjön rám. Én itt nem emelek önre fegyvert!

- Hát mit akar! - kérdezte fogait csikorgatva Cyprián.

Volage egy fáklyát vett fel a sarokból és meggyújtotta.

- Kövessen, - mondotta kevélyen, - majd elvezetem oda ahol löhetünk!

S a velenzei tükör újra fordult. Egyikük számára utoljára. Cyprián annélkül, hogy egy tekintetet vetett volna az eszmélet nélkül ott heverő nőre, Volage után sietett.

Szóttalanul mentek le az alagúton. A kutba érve Volage eloltotta a fáklyát, s letűzte a márványlap mellé az üregbe.

- Ugy látszik ez vissza akar térni, - gondolta Cyprián, s oly erősen szorította meg a pisztoly agyát, hogy az csaknem szétroppant erős markában.

Volage egyenesen a tisztás felé tartott.

Cyprián fehérebb lett a falnál.

Mikor odaértek, Volage megállt a ledőlt fánál és így szólt:

- Ha tetszik maradjon itt, én husz lépésre távozom.

Cyprián nem birta kinyögni, hogy e helyen lőni nem akar: babonás ijedelem merevítette szoborrá.

Volage gyors lépésekkel mért huszat, akkor megfordult és így kiáltott:

- Ön a sértett: lőjjön!

Cyprián gépies, bágyadt mozdulattal emelte fel pisztolyát. Célzott. És lőtt.

Ugyane pillanatban Volage pisztolya is megvillámlott és Cyprián odarogyott a mohos fatörzs elé, talán ugyanazon helyre, a hol éppen egy évvel előbb Jolán lábainál omlott térdeire.

XI.

Cyprián lassu mozdulattal nyitotta meg szempilláit. Ugy tetszett neki, mintha valami nehéz homályos álomból ébredne.

Első pillantása a Krisztus alakra esett. A nap utolsó sugarai rezegtek a kereszt fájdalmas vonásain. Azután Benedeket pillantotta meg ágya előtt, aki zsebkendőbe takart orczával zokogott.

- Miért sirsz atyám? - kérdezte tőle részvevőn.

Benedek elkapta a kendőt arczáról s így kiáltott örömmel:

- Hát te élsz?

Aztán hirtelen aggódóvá vált az arcza.

- Csitt! Ne beszélj! - szólt, - a seb felszakadhat!

Cyprián e pillanatban éles szurást érzett a mellében. Arczán kimondhatatlan szomorúság vegyült össze a fájdalommal:

Tehát igaz! Pedig már majdnem megörült, hogy csak álom az egész.

Benedek suttogva kérdezte:

- Nem érzed fájdalmat?

- Szomjas vagyok! - susogta Cyprián.

Az öreg sietve ment vizért.

Amint kihuzta lábát a szobából, Cyprián föl akart ugrani, de éles fájdalom döntötte vissza. Kezével homlokához kapott, mintha még mindig kételkednék a való valóságában, aztán mély szomorúsággal és bizonyos félelemmel nézte az ismerős keresztfát, s úgy tetszett neki, mintha csak tegnap hagyta volna csak el.

A Krisztusarcz e pillanatban alá fordult: ránézett búsan, szemrehányón, mintha azt mondta volna:

Cyprián! Cyprián! Miért hagytál el engem!

Aztán egyszerre szigorú lett a szent arcz. Az egyik véres kéz levált a keresztről s rámutatott:

Nyomorult! Ez a büntetésed!

Cyprián fájdalmasan jaidult meg. Minden erejét összeszedve emelkedett föl az ágyáról, s odaomlott, ott terült el a földön Krisztus lábai előtt.

Benedek elejtette rémületében a korsót. Ajkán felkiáltott a rémület:

- Cyprián! Cyprián!

S odarohant. Felkapta a földről. Visszahelyezte gyöngédeden az ágyára... Aztán őriöngve, kétségbeesetten kiáltott a fehér arcú betegre:

- Fiam! Cyprián! Ébredj! Én hivlak! Én! Nem az Atya, hanem én, az apád!

De Cyprián nem hallotta már ezt. A halál árnya ott reszketett már akkor Krisztusra néző szemének homályba boruló csillagain!

-&-